

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Journal of Humanities and Social Sciences Loei Rajabhat University
ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (มกราคม – เมษายน 2562) ISSN : 2651-0510
Vol. 1 No. 3 January – April 2018

เจ้าของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

วัตถุประสงค์

เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยิ่งศักดิ์ คชโคตร
ดร.พนิดา ตาสี

นายทรัพย์อนันต์ พลະบุตร

นายกรรณศาสตร์ แก้วแสนพิทย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผการัตน์ พินิจวัฒน์

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์
รองคณบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์
หัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์
หัวหน้าภาควิชาสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ นางสาวเยาวพา กองเกตุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์
รองศาสตราจารย์ไทยโรจน์ พวงมณี
รองศาสตราจารย์ตรีเนตร สาระพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พยุ่งพร ศรีจันทร์ทวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ โศกค้อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ
ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ
ดร.กนกพร นาสมตริก ชิมิโอนิกะ
ดร.สุรชันกุล นุ่นภูบาล
ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์
ดร.โสภี อุ้นทะยา
ดร.สมัย วรรณอุดร
น.ส.เยาวพา กองเกตุ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา ยอดมงคล
รองศาสตราจารย์ ดร.นัยนา อรรถนาท
รองศาสตราจารย์ ดร.รักษนก แสงภักดีจิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
วิทยาเขตหนองคาย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลิต อธิปัตย์กุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนาพันธ์ ตรงดี
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง

รองศาสตราจารย์ ดร.มาลี ไชยเสนา
รองศาสตราจารย์ไทยโรจน์ พวงมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกาญจนารณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ยศคำลือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวารี ศรีบุญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา สุขประเสริฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยา กองสูงเนิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรฤกษ์ ศีลาคม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุถนอม ต้นเจริญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ อุ้นจิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ประवालัญญกร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชิดชัย บุตดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
พระมหาสุภาวิชัย ปราสสุโร,ผู้ช่วยศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
	ราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์เลย
ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ดร.พิชชา บัวแย้ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ดร.สุธิดา สองสีดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

เจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ

นางสาวบัวบาล จุตะโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางวรรณภา แก้วแกมเกษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางสาวจารุณี ศรีไตรภพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางสาวจิราวรรณ บุตรเต	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางพลอยภัสสรณ์ สุจันทร์ศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางสาวปุยฝ้าย อเนกบุญย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางสาววิไลภรณ์ จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
นางสาวสุภาพร เมืองจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ข้อความหรือบทความใดๆ ที่ได้พิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบโดยตรงของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันด้วยประการใดๆ

สำนักงานกองบรรณาธิการ :

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
 234 ถนนเลย-เชียงคาน ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000
 โทร 0 4283 5224-8 ต่อ 43100 โทรสาร 0 4283 5230
 Email : supaporn.mua@lru.ac.th
 เว็บไซต์ : <http://journal.human.lru.ac.th/journal>

กำหนดออก : ปีละ 3 ฉบับ มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม, กันยายน-ธันวาคม

จำนวนพิมพ์ : 150 ฉบับ

ปีที่พิมพ์ : 2561

ISSN : 2651-0510

สถานที่พิมพ์ : เมืองเลยการพิมพ์ 30/3 ถ.นกแก้ว ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย 42000

โทร. 042-811115

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นวารสารที่นำเสนอผลงานบทความทางวิชาการ บทความวิจัย และวิจารณ์หนังสือของนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ในด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ดังต่อไปนี้ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ,สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ,สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์,สาขาวิชาภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร,สาขาวิชาภาษาไทย,สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน,สาขาวิชาดิจิทัลอาร์ต,สาขาวิชาทัศนศิลป์,สาขาวิชาดุริยางคศิลป์,สาขาวิชานิติศาสตร์,สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้สนใจต่อไป

สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือผู้สนใจที่มีผลงาน และมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงาน สามารถส่งผลงานของท่านตามหัวข้อ และแบบฟอร์มของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จะส่งผลงานของท่านให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านและประเมินผลงานของท่านเพื่อให้ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับการเผยแพร่ต่อไป

ขอขอบคุณผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะที่ปรึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้อ่านที่ให้ความสนใจจนทำให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (มกราคม – เมษายน 2562) จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการ หากมีข้อบกพร่องประการใด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ยินดีน้อมรับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

กองบรรณาธิการ

บทความวิจัย

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา	
Performance motivation of investigation police in Bang Na metropolitan Police station	
ยุทธนา คล้ายแก้ว	
Yuttana Khlaikaew.....	6
พฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	
The behavior of bachelor degree students at Kasem Bundit University in using smartphones	
สิทธิชัย ศรีษะยั	
Sittichai Srisa.....	17
คุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	
The students' Quality of live in Loei Rajabhat University	
ปิยะพร ศรีวิชา	
Piyaporn sriwicha.....	30

บทความวิชาการ

เมืองโคกไม้เดน: เมืองโบราณสมัยทวารวดีในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์	
Muang Khok Mai Den: Ancient Dvaravati community in the Chao Phraya River Basin,	
Nakhonsawan Province	
ชลธิชา แถวบุญตา,และธีระวัฒน์ แสนคำ	
Chonticha Taewboonta,Teerawatt Sankom.....	44
การประยุกต์ใช้แนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในงานพัฒนาชุมชนในประเทศไทย :	
ทบทวนวรรณกรรมและข้อเสนอแนะ	
Application of the social network approach on community studies in Thailand:	
Literature Review and suggestions	
ภูมิ เพชรกาญจนพงศ์	
Poome Petkanjanapong.....	54
ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่	
ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับศาลปกครอง	
Problems related to conflicts between the powers and duties of the National Counter	
Corruption Commission and the Administrative Court	
กาญจนาพิพดา ศักดิ์ศิริฤดากุล	
Ganjanapirada Saksiriyadakun.....	68
มุมมองของสังคมศาสตร์ต่อปัญหาสังคม	
The View Point of Social Scienecs on Social Problem	
สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ	
Sompong Dullayaanukij.....	80
หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ	
	95

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา

Performance motivation of investigation police in Bang Na metropolitan

Police station

ยุทธนา คล้ายแก้ว¹

Yuttana Khlaikaew

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 26 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่(Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิจัยพบว่า (1) ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี กับ 51 ปี ขึ้นไป สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 16 ปีขึ้นไป รายได้ต่อเดือน 20,000 บาท ขึ้นไป และการได้รับพิจารณาความดีความชอบ (2ชั้น) 2 ครั้ง (2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ข้าราชการฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางนา พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยมาก เมื่อแยกระดับ แรงจูงใจเป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ด้านลักษณะของงานมากที่สุด รองลงมา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน, การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน

¹นักศึกษา, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Abstract

This study has been conducted to study the performance motivation of police investigators in Bang Na metropolitan police station by surveying the opinions of 26 Policemen on such a motivation. Statistics used in data analysis in this research are descriptive statistics, basic static values such as frequencies and percentages, average values (Mean), and standard deviation are used to describe basic data, and general characteristics of samples. The results reveal that most of them are males, aged below 30 years and over 51 years, married, undergraduate. Majority of the participants have experienced more than 16 years in this field, earn more than 20,000 baht monthly, and achieve double promotion twice. The performance motivation of the participants shows at high levels overall. In this research, the motivation can be categorized into three kinds— work itself, personal interactions, and salaries and welfare respectively.

Keywords: Motivation in the performance, the operation of the police investigation department

บทนำ

การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีบทบาทที่สำคัญในการที่จะทำให้สมาชิกของหน่วยงานมีความกระตือรือร้น ทั้งยังอุทิศเวลา แรงกาย แรงใจ สติปัญญา โดยมีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กันไป ด้วยใจและความพึงพอใจพร้อมทั้งมีความตั้งใจที่จะทุ่มเทในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จและความก้าวหน้าของหน่วยงาน ทั้งนี้แรงจูงใจจะเป็นตัวกระตุ้นและทำพฤติกรรม ของคนให้ปฏิบัติงานบรรลุสำเร็จได้ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พนักงานจะมีกำลังใจในการปฏิบัติงานก็ ต่อเมื่อพนักงานมีความปรารถนาอยากได้ปัจจัยเป็นเครื่องจูงใจในการทำงานนั้น ๆ และพนักงานจะต้องมีความสามารถที่จะทำงานอันนั้นให้สำเร็จ โดยเชื่อว่าตนจะได้รับรางวัลตอบแทน และอีกประการหนึ่งก็คือ แรงจูงใจเป็นภาวะที่กระตุ้น หรือเร้าให้เกิดพฤติกรรม พฤติกรรมต่างๆที่จะช่วยให้งานบรรลุเป้าหมาย กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในการปฏิบัติงานด้วยความขยัน และช่วยให้เกิดพลังในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ อย่างไรก็ตามในการทำงานใด ๆ นั้น จะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น นอกจากองค์กรจะมีบุคลากรที่มีความสามารถหรือมีทักษะที่ดีแล้ว บุคลากรที่อยู่ในองค์กรนั้น จะต้องได้รับการจูงใจอย่างถูกวิธีในลักษณะที่กระตุ้นให้เขา พยายามใช้ความสามารถและทักษะที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยคนที่ผู้นำหรือผู้บริหารภายในองค์กรจะต้องมีเทคนิคหรือวิธีการในการศึกษาบุคลากรในองค์กรว่าเขาเหล่านั้นมีความต้องการหรือความพึงพอใจในสิ่งใดจากการทำงาน และผู้บริหารจะต้องตอบสนองความต้องการเหล่านั้นให้ตรงประเด็น (มนัส บุญวงษ์, 2537:7)

วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน และในการทำงานนั้นหากบุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานแล้ว ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของงาน เพราะงานใดก็ตามถ้าผู้ทำงานมีความพึงพอใจงาน

ที่ทำอยู่ก็จะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีความกระตือรือร้นในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ในทางตรงกันข้าม หากผู้ทำงานไม่มีความพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ ผลเสียก็จะเกิดแก่องค์กรนั้น ๆ และก่อให้เกิดปัญหาที่ยากสำหรับผู้บริหารในการอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณขององค์กรเป็นอย่างมาก ซึ่งผลของการไม่พึงพอใจอย่างหนึ่งมักแสดงออกมาในหลากหลายรูปแบบ เช่น การขาดงาน การย้าย และการออกจากงานแต่การทำให้บุคลากรในองค์กรมีความตั้งใจ และพึงพอใจในการทำงาน ต้องอาศัยองค์ประกอบและปัจจัยหลายด้าน

งานสืบสวนจับกุมเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 (เจ้าพระยามรราช, 2478: 17-21) ได้กำหนดขอบเขตของการสืบสวนจับกุมได้ชัดเจนการสืบสวนจับกุมจึงเป็นเครื่องมือหลักในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและควบคุมทางสังคมให้อยู่ได้อย่างปกติสุข งานสืบสวนมีลักษณะการปฏิบัติงานพิเศษแตกต่างกันไปจากงานในสายงานตำรวจด้านอื่น ๆ กล่าวคือเป็นงานที่ต้องใช้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่มีคุณสมบัติพิเศษหลายประการ เริ่มต้นด้วยการรอบรู้ทางด้านกฎหมาย ฐานะเปี่ยม และข้อบังคับอันเกี่ยวกับการสืบสวน ตลอดจนต้องมีคุณสมบัติของบุคคลหลายประเภทรวมอยู่ในตัวสามารถคบหาสมาคมกับบุคคลหลายชั้น ทั้งสูง และต่ำ ปฏิบัติทางทำทาง และคำพูดให้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ มีความกล้าหาญอดทน มีไหวพริบปฏิภาณและความช่างสังเกตจดจำได้ดี และละเอียดถี่ถ้วนขั้นตอนในการปฏิบัติหน้าที่ของการสืบสวน

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะเป็นข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวนปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ สถานีตำรวจนครบาลบางนาจึงต้องการศึกษาถึง “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา” เพื่อนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์จากงานวิจัยนี้มาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางนา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา
2. ทำให้สามารถเสนอผลการวิจัยต่อผู้บังคับบัญชาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางนา ให้สอดคล้องกับหลักยุทธศาสตร์ขององค์กร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา จำนวน 26 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 26 คนใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

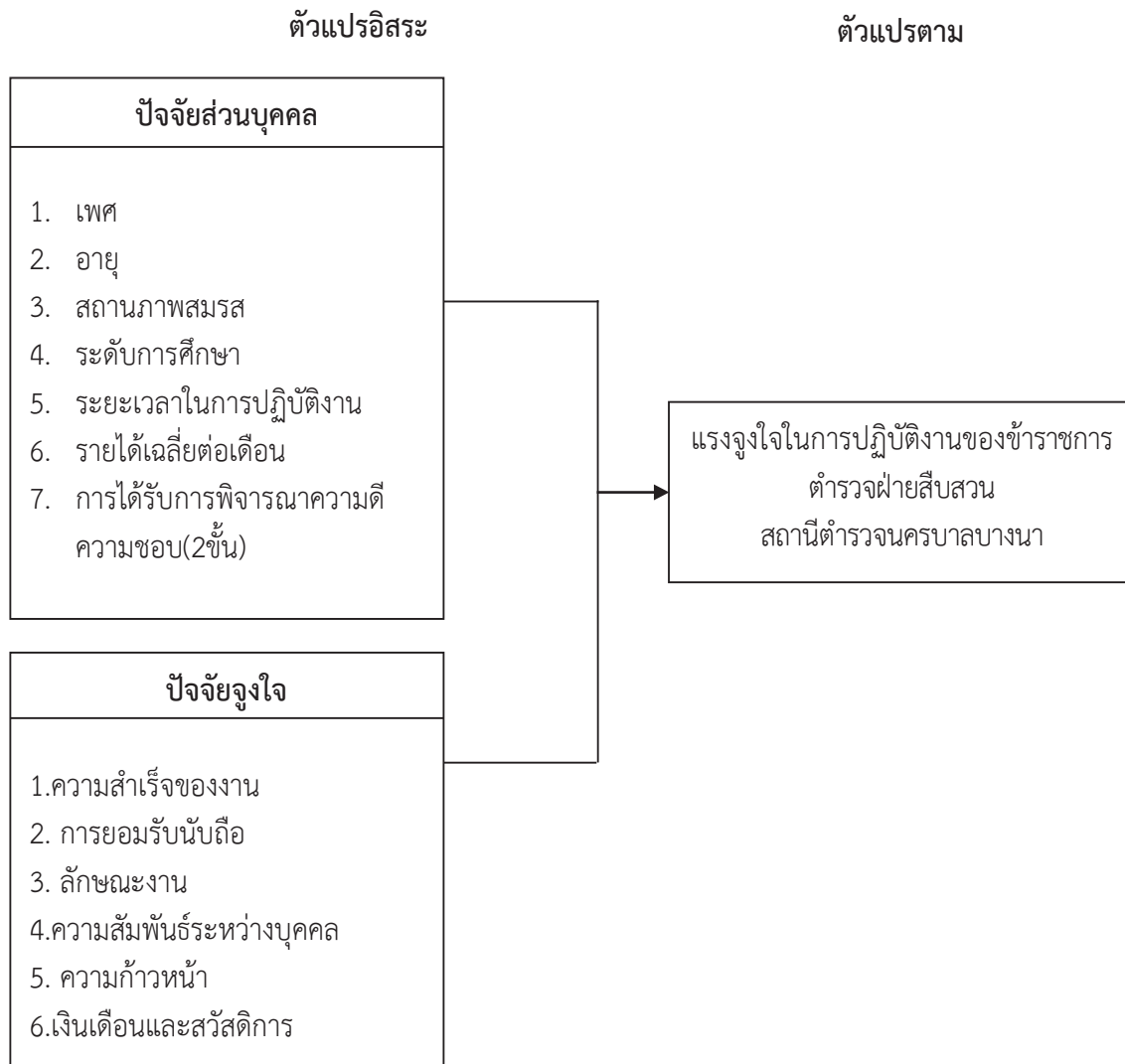
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงในการทำงานของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป สำหรับแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นในการศึกษาจากเอกสารทฤษฎี และการทบทวนผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ (Likert Scale) ใช้เกณฑ์วัด 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อความให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น

การให้คะแนน ข้อความต่าง ๆ ที่ใช้วัดระดับความเห็น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา

โดยวิธีการแจกแจงความถี่ หาจำนวนและหาค่าร้อยละ ประกอบด้วยดังนี้ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และการได้รับการพิจารณาความดีความชอบ (2ชั้น)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางนา

โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้แก่ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความก้าวหน้า ด้านเงินเดือน และสวัสดิการ การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยใช้สถิติพื้นฐานคือการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของข้าราชการฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับแรงจูงใจ
1. ด้านความสำเร็จของงาน	3.63	.646	มาก
2. ด้านการยอมรับนับถือ	3.46	.719	มาก
3. ด้านลักษณะของงาน	4.30	.396	มากที่สุด
4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	3.83	.644	มาก
5. ด้านความก้าวหน้า	3.25	.847	ปานกลาง
6. ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ	2.72	.742	ปานกลาง
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวม	3.53	.456	มาก

สรุปและอภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการแจกแจงความถี่ หาจำนวนและหาค่าร้อยละ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และการได้รับการพิจารณาความดีความชอบ(2ชั้น) ตำแหน่ง พบว่า ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา เป็นเพศชาย มีอายุต่ำกว่า 30 ปี กับ 51 ปี ขึ้นไป เท่ากัน สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 10 ปีขึ้นไป รายได้ต่อเดือน 20,000 บาท ขึ้นไป และการได้รับการพิจารณาความดีความชอบ (2ชั้น) 2 ครั้ง

2. ด้านความสำเร็จของงาน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 โดยเฉพาะประเด็นที่ ทুম่ความพยายามในการทำงานอย่างเต็มที่ รองลงมา

คือ มีส่วนช่วยในการสร้างชื่อเสียงให้กับสถานีดารวจนครบาลบางนา ประเด็น หลังจากมีการประเมินผลการปฏิบัติงานมักได้รับแจ้งผลการประเมินจากผู้บังคับบัญชาทุกครั้ง ประเด็น การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง และประเด็น สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานได้สำเร็จและทำงานได้บรรลุตามเป้าหมายตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง พยายามทุ่มเทความพยายามในการทำงานอย่างเต็มที่ เนื่องจากข้าราชการตำรวจจะต้องสำนึกในการให้บริการประชาชนด้านอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น เชื่อมั่น และศรัทธาต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิทร์ พุ่มพันธ์ม่วง (2547) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานของตำรวจ กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 ผลการวิจัยพบว่า ตำรวจกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 มีระดับแรงจูงใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก

3. ด้านการยอมรับนับถือ พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 โดยเฉพาะประเด็นที่ การได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา กับ การได้รับการยกย่องจากผู้ร่วมงาน เท่ากัน รองลงมาคือ การได้รับความชมเชยจากผู้บังคับบัญชา ประเด็น การได้รับความเชื่อถือจากผู้บังคับบัญชา และประเด็น การได้รับความไว้วางใจในการมอบหมายงานพิเศษที่สำคัญให้ทำจากผู้บังคับบัญชา ตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บังคับบัญชาให้การยอมรับในผลงาน และผู้ใต้บังคับบัญชามีความพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานนอกเหนือจากงานในหน้าที่ประจำ ซึ่งผู้บังคับบัญชาได้ใส่ใจความเป็นไปภายในองค์กรอย่างใกล้ชิด โดยการที่ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความเป็นกันเองและความสนิทสนมให้เกิดขึ้นภายในองค์กร นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาควรเป็นผู้ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเข้าถึงได้ เพื่อขอคำปรึกษา ขอความช่วยเหลือหรือคำแนะนำได้ โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องมีใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม มีศีลธรรม ยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารในการบริหารงาน มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความจริงใจเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาควรแสดงความชื่นชมยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติงานดี ให้เกียรติ นับถือผู้ใต้บังคับบัญชาของตนเอง ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขในการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาควรตระหนักถึงความต้องการด้านจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาของตน เช่น ต้องการเป็นที่ยอมรับ ต้องการการชมเชย ต้องการโอกาสในการแสดงความสามารถ ต้องการความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุนและให้เกียรติกัน อีกทั้งผู้บังคับบัญชาควรกำหนดนโยบายการบริหารที่ชัดเจน มีเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีมาตรฐานแน่นอน มีการกระจายอำนาจ และมอบหมายงานอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรีพล ชนวิเศษ (2551) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจใน

การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาพบว่าระดับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. ปัจจัยค้ำจุนในการทำงาน พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านสภาพการทำงาน และด้านความมั่นคงในงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านนโยบายและการบริหารและด้านการควบคุมบังคับบัญชาอยู่ในระดับปานกลาง 2. ปัจจัยจูงใจในการทำงาน พบว่าด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3

4. ด้านลักษณะของงาน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 โดยเฉพาะประเด็นที่ ลักษณะงานน่าสนใจ และเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมาคือ ลักษณะงานมีความเสี่ยงอันตรายต่อชีวิต ลักษณะงานท้าทายต่อความรู้ความสามารถ ประเด็นลักษณะงานทำให้เกิดแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคม ประเด็น ลักษณะงานที่ทำให้มีผลต่อความมั่นคง ตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะงานน่าสนใจ และเป็นงานที่มีความสำคัญที่จะทำให้องค์การดำเนินกิจการงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย คือการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้นแก่บุคคล เพราะแรงจูงใจจะช่วยกระตุ้นและผลักดันให้บุคคลมีความรัก ความตั้งใจและมีกำลังใจ ขยันหมั่นเพียร และเต็มที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่บุคคลจึงมีผลดีต่อบุคคลนั้น มีผลดีต่อองค์การในภาพรวม กล่าวคือจะช่วยเพิ่มผลผลิตทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแก่องค์การ ดังนั้นผู้บริหารที่ดีควรเลือกที่จะใช้แรงจูงใจให้เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน การเลือกใช้แรงจูงใจได้เหมาะสมก็จะนำผลดีมาสู่พนักงานและองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิษฐ์ พุ่มพันธ์ม่วง (2547) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานของตำรวจ กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 ผลการวิจัยพบว่า ตำรวจกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 2 มีระดับแรงจูงใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก

5. ด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 โดยเฉพาะประเด็นที่มีความสุขในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงาน รองลงมาคือ เพื่อนร่วมงานมีความสามัคคีกันเป็นมิตรต่อกัน และ การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและสามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับผู้อื่นได้ เท่ากัน ประเด็น การได้รับแรงจูงใจและกำลังใจจากเพื่อนร่วมงาน ประเด็นเพื่อนร่วมงานเป็นบุคคลที่มีความเห็นอกเห็นใจกัน ตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี มีการพบปะสังสรรค์ เชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนร่วมงานในโอกาสพิเศษ นอกเหนือจากเวลางาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรีพล ชนะวิเศษ (2551) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาพบว่าระดับแรงจูงใจในการทำงานของ

เจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. ปัจจัยคำจูนในการทำงาน พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านสภาพการทำงาน และด้านความมั่นคงในงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านนโยบายและการบริหารและด้านการควบคุมบังคับบัญชาอยู่ในระดับปานกลาง

6. ด้านความก้าวหน้า พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 โดยเฉพาะประเด็น สถานีตำรวจนครบาลบางนาได้เปิดโอกาสให้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ รองลงมาคือ ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ประเด็น งานในหน้าที่ทำอยู่ขณะนี้มีโอกาสทำให้ผลงานดีเด่นที่จะนำไปสู่การพิจารณาความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ ประเด็น งานที่ทำอยู่มีโอกาสก้าวหน้า และ ประเด็น สถานีตำรวจนครบาลบางนาได้ส่งเสริมให้ท่านมีความก้าวหน้า เช่น สนับสนุนให้มีโอกาสได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มเติมคุณวุฒิ ตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการตำรวจฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาล บางนา ได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ที่มากขึ้นและเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรีพล ชนวิเศษ (2551) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาพบว่าระดับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. ปัจจัยคำจูนในการทำงาน พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านสภาพการทำงาน และด้านความมั่นคงในงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านนโยบายและการบริหารและด้านการควบคุมบังคับบัญชาอยู่ในระดับปานกลาง

7. ด้านเงินเดือน และสวัสดิการ พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับแรงจูงใจเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 โดยเฉพาะประเด็น การได้รับสวัสดิการต่างๆ มีความรวดเร็ว รองลงมาคือ อัตราเงินเดือนมีความเหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ประเด็น การพิจารณาปรับเงินเดือนประจำปีมีความเหมาะสม ประเด็น พอใจกับเงินรางวัลรางวัลประจำปีที่ได้รับจากสถานีตำรวจนครบาลบางนา ประเด็น อัตราเงินเดือนมีความเหมาะสมกับปริมาณงานที่ปฏิบัติอยู่ ตามลำดับ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ฝ่ายสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลบางนา ได้รับสวัสดิการต่างๆ มีความรวดเร็ว ตลอดจนจัดสวัสดิการอันเป็นปัจจัยพื้นฐานให้ทั่วถึง อย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม มีการพิจารณาเงินเดือนให้มีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเพียงพอกับค่าครองชีพในสภาวะปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรายุส จินช่วง (2551) ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบูรณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแรงจูงใจและระดับของแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจราชบุรีบูรณะ พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบูรณะในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานระดับมากด้านการเจริญเติบโตและรองลงมามีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานระดับปานกลางด้านความสัมพันธ์ และด้านการดำรงชีวิต ตามลำดับ การ

ทดสอบสมมติฐานพบว่า ข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบุรณ์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการตำรวจที่มีอายุ ฝ่ายที่ปฏิบัติงาน ระดับชั้นการปฏิบัติงานต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ด้านความสำเร็จของงาน ควรผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการฝึกอบรมความรู้ในเรื่องอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน และสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการยอมรับนับถือ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถให้อิสระในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และการได้รับความไว้วางใจในการมอบหมายงานพิเศษที่สำคัญให้ทำจากผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ ผู้บังคับบัญชายังต้องเปิดรับฟังและทำการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ อย่างจริงจัง
3. ด้านลักษณะของงาน ควรปรับปรุงโครงสร้างลักษณะงานที่ทำให้มีผลต่อความมั่นคง การปรับปรุงสภาพของการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความปลอดภัย มีการพัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงาน มีการจัดอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานรวมถึงเทคโนโลยีนวัตกรรมต่าง ๆ แก่บุคลากรอย่างเพียงพอ
4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ควรสร้างสรรค์ความเข้าใจอันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานให้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกันด้วยความ เป็นมิตร นำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ด้านความก้าวหน้า ผู้บังคับบัญชาควรมีการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการปรับระบบความก้าวหน้าในวิชาชีพตำรวจ เช่น การปรับวิทยฐานะ เกณฑ์หรือมาตรฐานในการพิจารณาความดีความชอบ ซึ่งจะช่วยทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยแรงจูงใจในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ประกอบด้วยด้านนโยบายและการบริหารงานด้านความมั่นคงของงาน ด้านการบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน ด้านสภาพในการทำงาน ด้านค่าตอบแทนและด้านสวัสดิการ
2. ควรมีการศึกษาลักษณะการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน และเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กริพล ชนะวิเศษ. (2551). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการสืบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล3. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- จิรายุส จินข้าง. (2551). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบุรณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เจ้าพระยายมราช. (2478). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หมวด2 หน้า 17-21.
- มนัส บุญวงศ์. (2537). แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องหนัง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภูมินทร์ พุ่มพันธ์ม่วง. (2547). ความพึงพอใจในการทำงานของตำรวจกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
The behavior of bachelor degree students at Kasem Bundit University
in using smartphones

สิทธิชัย ศรีษะย์¹

Sittichai Srisa

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ปีการศึกษา 2560 จำนวน 380 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการแจกแจงความถี่ หาจำนวนและหาค่าร้อยละ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นปี คณะที่ศึกษา ภูมิภาค และ รายได้ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-22 ปี อยู่ระดับชั้นปีที่ 3 คณะบริหารธุรกิจ ภูมิภาคอยู่ปริมณฑล และมีรายได้จากผู้ปกครอง 2.พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนโดยรวมและรายด้าน พบว่ามีพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนระดับบ่อย เมื่อแยกระดับพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟน เป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ 3. พฤติกรรมด้านสถานการณ์ 1. พฤติกรรมด้านความมุ่งหมาย และ 2.พฤติกรรมด้านความพร้อม

คำสำคัญ: พฤติกรรม; กิจกรรมบนสมาร์ทโฟน; นักศึกษาปริญญาตรี

Abstract

The objective of this study is to examine the behavior of bachelor degree students at Kasem Bundit University in using smartphones. This research is quantitative research which uses questionnaires as the main tool for data collection. The samples of this research are 380 bachelor degree students in 2017. The statistical analysis tool for the research was the Frequency, Mean, and Standard Deviation. The findings indicate that 1. Personal information consists of gender, age,

¹นักศึกษา, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

university year, faculty, native domicile and income, most of the samples are female. The average age is between 21 -22 years old. Most of the samples study at the Faculty of Business Administration. Most of them live in Bangkok Metropolitan Region, and also earn income from family supported. 2. The behavior in using the smartphone in overall shows at Often Level which can break down into 3 categories from the highest average score to the lowest average score as 1. The situation behavior 2.propose behavior 3.readiness behavior.

Keyword: Behavior, the smartphone's activity, bachelor degree students

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก สมาร์ทโฟนถูกพัฒนารูปแบบและคุณสมบัติต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งานนอกเหนือจากการพูดคุยระหว่างกันยังเพิ่มการใช้งานอินเทอร์เน็ตการใช้งานด้านความบันเทิงอีกทั้งยังสามารถดาวน์โหลดแอปพลิเคชันต่างๆ มาไว้บนสมาร์ตโฟนได้อีก จึงเรียกโทรศัพท์ที่มีความสามารถดังกล่าวนี้ว่า “สมาร์ตโฟน” (ธมนวรรณ กัญญาหัตถ์, 2554: 25) สมาร์ตโฟนเข้ามามีบทบาทและกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้ใช้งานซึ่งนับได้ว่าเป็นอุปกรณ์ที่ทันสมัยและใช้งานได้สะดวกสบายที่สุดในปัจจุบันจากผลการสำรวจพบว่าผู้ใช้งานสมาร์ตโฟนมากกว่า 1.08 พันล้านคนทั่วโลกส่วนประเทศไทยมีผู้ใช้สมาร์ตโฟนถึง 15 ล้านคน (ธมนวรรณ กัญญาหัตถ์, 2554: 28)

จากผลการสำรวจ Generation Y ทั่วโลกและในประเทศไทยคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อสมาร์ตโฟนทุกที่ทุกเวลาแม้กระทั่งช่วงเวลาส่วนตัวที่สุด หากไม่ได้เช็คหรืออัปเดตความเคลื่อนไหวก็จะทำให้รู้สึกกระวนกระวายเกิดอาการหงุดหงิด จากผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้งาน 90% ของคนทั่วโลกที่ตอบแบบสอบถามจะต้องเช็คสมาร์ตโฟนตั้งแต่ตื่นนอน ในขณะที่คนไทยมีอัตราถึง 98% ใช้สมาร์ตโฟนในปริมาณมากเกินไปส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งด้านการงานการเรียนและครอบครัวจึงเรียกพฤติกรรมการใช้ลักษณะนี้ว่า “การเสพติด” (Addiction) ซึ่งพบมากในกลุ่มวัยรุ่นนักศึกษาและวัยทำงาน (ธมนวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง, 2554: 63-69)

พฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตมีผลกระทบต่อปัญหาทั้งระดับโลก ระดับประเทศและที่เป็นปัญหาอย่างยิ่งคือผลกระทบต่อวงการศึกษ จากผลการวิจัยของ ธมนวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง (2554: 63-69) พฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครพบว่าสำหรับในกลุ่มนักศึกษาพวกเขาใช้สมาร์ตโฟนตลอดเวลาที่ว่างเว้นจากการเรียนนักศึกษาใช้โทรศัพท์เกินความจำเป็นเสมือนเป็นนักรูจกติดต่อกับลูกค้าตลอดเวลา นอกจากนั้นแล้วนักศึกษายังใช้โทรศัพท์เพื่อฟังเพลงรวมทั้งการเล่นเกมนในเวลาเรียนทำให้เกิดผลเสียในการเรียน

ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนอยู่ด้วยการมีสมาร์ตโฟนใช้โดยเฉพาะที่มีคุณภาพดีราคาแพงได้กลายเป็นแฟชั่นของวัยรุ่นในหลายกลุ่ม (เสาวนีย์ ดีปักษ์, 2558: 25) นอกจากนั้นยังมีผลการวิจัยพฤติกรรมและทัศนคติ

เกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะวิทยาลัยศิลปศาสตร์และเทคโนโลยีปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่าในปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สมาร์ตโฟนร้อยละ 70.4 มีวัตถุประสงค์การใช้สมาร์ตโฟนเป็นอันดับ 1-3 คือเพื่อใช้ในการสื่อสารเพื่อเล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อเล่นเกมส่ายรูปหรือถ่าย VDO ตามลำดับโดยภาพรวมนักศึกษาใช้เวลาในการใช้สมาร์ตโฟนในแต่ละวันโดยเฉลี่ย 7.6 ชั่วโมงและตัวเลขเหล่านี้ยืนยันได้ว่านิสิตนักศึกษาในประเทศไทยมีอัตราการเสพติดสมาร์ตโฟนสูงพอสมควร (วริศรัตน์ ประภาวิสัย, 2554)

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นพบว่าพฤติกรรมการเล่นสมาร์ตโฟนเป็นปัญหาในปัจจุบันทั้งในระดับโลกและประเทศไทยซึ่งพบมากในกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีโดยเฉพาะพฤติกรรมด้านความมุงหมาย พฤติกรรมด้านความพร้อม และ พฤติกรรมด้านสถานการณ์ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและส่งผลกระทบต่อการทำงาน ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต จึงสนใจทำวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมการทำกิจกรรมบน สมาร์ตโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต” เพื่อเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ตโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

- 1.เพื่อทราบพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ตโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
- 2.เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ไขการใช้ชีวิตประจำวันในการใช้สมาร์ตโฟนของนักศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

สมาร์ตโฟน หมายถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่มีความสามารถทางด้านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อทำการส่งข้อมูลผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) มีการสนทนาผ่านโปรแกรมสนทนาออนไลน์ (Instant Chat) การเข้าเว็บไซต์ต่าง ๆ หรือการเข้าเว็บเครือข่ายสังคมออนไลน์และใช้เพื่อความบันเทิงเช่นเล่นเกมฟังเพลง เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถดาวน์โหลดโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้

กิจกรรมบนสมาร์ตโฟน หมายถึง การทำกิจกรรมบนสมาร์ตโฟน 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมด้านความมุงหมาย พฤติกรรมด้านความพร้อม และพฤติกรรมด้านสถานการณ์

นักศึกษาปริญญาตรี หมายถึงนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ปีการศึกษา 2560 จำนวน 7,630 คน ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน

พฤติกรรม หมายถึง กริยาท่าทางที่แสดงออกมาในการใช้กิจกรรมทางสมาร์ตโฟน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัย ครั้งนี้คือ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต จำนวน 7,630 คน (มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2561)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 380 คน ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Yamane, Taro, 1967: 56). ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % หรือความคลาดเคลื่อน 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประเภทปลายปิด (Closed Form) และ ลักษณะเป็นตัวเลขวมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) เป็นการวัดเพื่อแสดงระดับ มี 5 ระดับ

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ความหมายพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรมเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งบุคคลแสดงออกโดยผู้อื่นอาจเห็นได้ เช่น การยิ้ม การเดินหรือผู้อื่นอาจเห็นได้ยากต้องใช้เครื่องมือช่วย เช่น การเต้นของหัวใจ พฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกมานั้น มีผลมาจากการเลือกปฏิกิริยาตอบสนองที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดตามสถานการณ์นั้น ๆ พฤติกรรมหรือการกระทำใด ๆ จะมีพื้นฐานมาจากความรู้ และทัศนคติที่คอยผลักดันให้เกิดพฤติกรรมซึ่งแต่ละคนจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป เนื่องจากได้รับความรู้จากแหล่งต่างๆไม่เท่ากัน มีการตีความสารที่รับมาไปคนละทิศคนละทางทำให้เกิดการเรียนรู้ และการสั่งสมประสบการณ์ในเรื่องความรู้ที่ไม่เท่ากัน

องค์ประกอบของพฤติกรรม ครอนบาค (Cronbach, 1990: 72-74) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นจากองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดกิจกรรม คนเรามีพฤติกรรมเกิดขึ้นก็เพราะต้องการตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือต้องการทำตามวัตถุประสงค์ที่ตนได้ตั้งไว้ คนเรามักมีความต้องการหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และมักจะเลือกสนองตอบความต้องการที่รีบด่วนก่อนความต้องการอื่น ๆ

2. ความพร้อม (Readiness) ระดับวุฒิภาวะ หรือความสามารถที่จำเป็นในการประกอบพฤติกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ คนเราจะมีความพร้อมในแต่ละด้านที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นพฤติกรรมของทุกคนจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน และไม่สามารถจะประกอบพฤติกรรมได้ทุกรูปแบบ

3. สถานการณ์ (Situation) คนเรามักจะประกอบพฤติกรรมที่ตนเองต้องการ เมื่อมีโอกาสหรือสถานการณ์นั้น ๆ เหมาะสมสำหรับการประกอบพฤติกรรม

4. การแปลความหมาย (Interpretation) แม้จะมีโอกาสในการประกอบพฤติกรรมแล้วคนเราก็มักจะประเมินสถานการณ์ หรือคิดพิจารณาก่อนที่จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ ลงไป เพื่อให้พฤติกรรมนั้นมีความเสี่ยงน้อยที่สุด และสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของเขาได้มากที่สุด

5. การตอบสนอง (Respond) หลังจากได้แปลความหมาย หรือได้ประเมินสถานการณ์แล้วพฤติกรรมก็จะถูกกระทำตามวิธีการที่ได้เลือกในขั้นตอนของการแปลความหมาย

6. ผลที่ได้รับ (Consequence) เมื่อประกอบพฤติกรรมไปแล้วผลที่ได้จากการกระทำนั้นๆอาจจะตรงกับความต้องการ หรืออาจจะไม่ตรงกับความต้องการที่ตนเองได้คาดหวังไว้

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Threat) เมื่อคนเราไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ก็จะประสบกับความผิดหวัง ซึ่งเมื่อเกิดความผิดหวังแล้วคน ๆ นั้นก็อาจจะกลับไปแปลความหมายใหม่เพื่อที่จะหาวิธีที่จะสนองความต้องการของตนเองใหม่

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า พฤติกรรมมนุษย์นั้นจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกันได้แก่ เป้าหมาย ความพร้อม สถานการณ์ การแปลความหมาย การตอบสนอง ผลลัพธ์ที่ตามมา และปฏิกริยาต่อความผิดหวัง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่างๆเกิดขึ้นทั้งสิ้น นับว่าเป็นเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง

ความหมายของสมาร์โฟน

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี ([ออนไลน์], 2556) กล่าวว่าสมาร์โฟน หรือ สมาร์ทโฟน (Smartphone, Smart Phone) เป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสามารถที่เพิ่มเติมนอกเหนือจากโทรศัพท์มือถือทั่วไปสมาร์โฟนได้ถูกมองว่าเป็นคอมพิวเตอร์พกพาที่ทำงานในลักษณะของโทรศัพท์เคลื่อนที่โดยที่สามารถเชื่อมต่อความสามารถหลักของโทรศัพท์มือถือเข้าร่วมกับ แอปพลิเคชันของโทรศัพท์เองสมาร์โฟนสามารถให้ผู้ใช้งานติดตั้งโปรแกรมเสริมสำหรับเพิ่มความสามารถของโทรศัพท์ตัวเองโดยรูปแบบนั้นขึ้นอยู่กับแพลตฟอร์มของโทรศัพท์และระบบปฏิบัติการ

อธิปลักษณ์ โชติธนประสิทธิ์ ([ออนไลน์], 2556) กล่าวว่า สมาร์โฟน คือโทรศัพท์มือถือที่นอกเหนือจากใช้โทรออก-รับสายแล้วยังมีแอปพลิเคชันให้ใช้งานมากมายสามารถรองรับการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่าน 3G, Wi-Fi และสามารถใช้งานโซเชียลเน็ตเวิร์คและแอปพลิเคชันสนทนาชั้นนำเช่น LINE, YouTube, Facebook, Twitter ฯลฯ โดยที่ผู้ใช้สามารถปรับแต่งลูกเล่นการใช้งานสมาร์โฟนให้ตรงกับความต้องการได้มากกว่ามือถือธรรมดา ผู้ผลิตสมาร์โฟนรุ่นใหม่ ๆ นิยมผลิตสมาร์โฟนที่มีหน้าจอรอบระบบสัมผัส, ใส่กล้องถ่ายรูปที่มีความละเอียดสูง, ออกแบบดีไซน์ให้สวยงามทันสมัย, มีแอปพลิเคชันและลูกเล่นที่น่าสนใจ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสมาร์โฟน หมายถึง โทรศัพท์ที่ได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของผู้ใช้เป็นอย่างมากเนื่องจากโทรศัพท์มือถือทั่วไปทำได้เพียงรับสายโทรออกและส่งข้อความสั้น ๆ แต่สมาร์โฟนสามารถใช้อินเทอร์เน็ตรับส่งอีเมลดูหนังฟังเพลงถ่ายรูปเล่นเกมสันทนาการทางการเงินและยังสามารถโหลดแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของผู้ใช้งานพร้อมทั้งมีรูปลักษณะที่สวยงามทันสมัยอีกด้วย

ประโยชน์ของสมาร์ทโฟน

โทรศัพท์อัจฉริยะมีความคล้ายกับโทรศัพท์มือถือทั่วไปแต่มีความฉลาดกว่าเพราะสามารถทำได้มากกว่าการโทรออกและรับสายเพียงอย่างเดียวด้วยคุณสมบัติพิเศษในตัวเครื่องที่ช่วยสนับสนุนความสะดวกสบายและความต้องการของผู้ใช้ในด้านต่างๆ เช่น ท่องโลกอินเทอร์เน็ต (Internet) ดูหนังฟังเพลงเล่นเกมและหน้าที่อื่นๆ อีกมากมายตามระบบปฏิบัติการที่มากับค่ายของมือถือรุ่นนั้น ๆ พิสุทธา อารีราษฎร์ (2553: 199-215) ได้อธิบายประโยชน์ของโทรศัพท์อัจฉริยะไว้ดังนี้

- ผู้ใช้สามารถติดตั้งแอปพลิเคชัน (Application) ที่ต้องการใช้งานได้อย่างหลากหลาย
- ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อเครื่องเข้าไร้สายได้ทุกที่
- ผู้ใช้สามารถรับส่งอีเมลได้อย่างสะดวกสบาย
- ผู้ใช้สามารถสร้างงานเอกสารได้
- ผู้ใช้สามารถสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย
- ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่ออุปกรณ์ได้อย่างหลากหลาย
- ง่ายต่อการโอนถ่ายและแลกเปลี่ยนข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยของ เนลสัน โมบาย (Nielsen Mobile, 2011) ถึงการใช้โทรศัพท์มือถืออัจฉริยะในการท่องโลกอินเทอร์เน็ตและใช้งานในด้านอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะมีความสามารถที่ช่วยสนับสนุนผู้ใช้ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ค้นหาข้อมูลอ้างอิง การใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อค้นหาข้อมูลอ้างอิงในเว็บไซต์อย่าง Wikipedia นั้นทำได้สะดวกและรวดเร็วพอสมควรหรือจะเช็คข่าวผลการแข่งขันกีฬาพยากรณ์อากาศก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ส่งอีเมล สำหรับสมาร์ทโฟนแล้วเรื่องการส่งอีเมลถือเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานเพราะฉะนั้นการส่งอีเมลสั้น ๆ หรือเช็คอีเมลผ่านโทรศัพท์มือถือช่วยให้ผู้ใช้ทำการติดต่อสื่อสารโดยผ่านการรับ-ส่งอีเมลได้สะดวกมากยิ่งขึ้น
3. เป็นจีพีเอส (GPS) เป็นอีกความสามารถหนึ่งที่โทรศัพท์มือถืออัจฉริยะสามารถทำได้ดีแม้ว่าจะไม่ใช่การเป็นจีพีเอสโดยตรงแต่อาจจะใช้เข้าเว็บไซต์แผนที่อย่างกูเกิ้ลแมพ (Google Map) เพื่อค้นหาทิศทางที่คุณจะไปได้ด้วย
4. เล่นอินเทอร์เน็ต เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะที่ทำให้ผู้ใช้สามารถท่องอยู่บนโลกอินเทอร์เน็ตได้บนฝ่ามือของผู้ใช้

รายงานวิจัยของ มอแกน สแตนเลย์ (Morgan Stanley, [online]. 2015) พบว่าอุปกรณ์การสื่อสารประเภทสมาร์ทโฟนมีอัตราการใช้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2008 พบว่าการเติบโตขึ้นประมาณ 15% จากการศึกษาต่อยังพบอีกว่าพฤติกรรมของผู้ใช้สมาร์ทโฟนมาเป็นอันดับ 1 ได้แก่เล่นเกมรองลงมาคือการเข้าสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์การส่ง SMS การท่องเว็บไซต์ฟังเพลงอ่านข่าวตามลำดับ

5. ถ่ายรูป ฟังก์ชันการถ่ายรูปส่วนมากจะใช้งานมากที่สุดเดี๋ยวนี้แต่ละรุ่นความชัดก็เทียบเท่ากล้องดิจิทัลไม่ว่าจะอะไรประทับใจเราก็อัดเก็บภาพไว้ไม่ได้เรามีมือถืออยู่กับตัวมันก็จะสะดวกที่จะถ่ายรูปในสถานการณ์ต่าง ๆ

6. แอปแต่งภาพหลังจากที่ถ่ายภาพเสร็จแล้วจะต้องมีแต่งภาพซึ่งในสมาร์ตโฟนนั้นก็จะมีแอปพลิเคชันสำหรับแต่งภาพให้โหลดฟรีอยู่ไม่น้อยเลยมี filter ให้เราได้เลือกสรรในการแต่งภาพซึ่งในสมาร์ตโฟนจะต้องมีแอปพลิเคชันแต่งรูปภาพอย่างน้อย 3 แอปพลิเคชันขึ้นไป ได้แก่ Camera360, Instagram , Photo Wonder เป็นต้น

7. Social Network หลาย ๆ คนที่ซื้อสมาร์ตโฟนมาใช้ซึ่งจุดประสงค์หลักที่ต้องการก็คือการเข้าถึง Social Network อย่าง Facebook , Twitter , Instagram ฯลฯ ซึ่งจาก 2 ข้อแรกจะเห็นได้ว่าเมื่อเราถ่ายภาพแต่งภาพออกมาก็อยากจะให้มีคนเห็นคนชอบภาพที่เราถ่ายดังนั้น Social network คือประเด็นหลักที่ขาดไปไม่ได้เลยที่เดียวที่สำคัญนอกจากภาพที่โดน ๆ สังคมออนไลน์ก็สามารถทำได้อีกหลายอย่างเรียกได้ว่าตลอด 24 ชั่วโมงนั้นต้องมี Social network เข้ามาเป็นกิจวัตรประจำวันแน่นอน

8. แชนจ์ อีกหนึ่งปัจจัยของสมาร์ตโฟนต้องมีโปรแกรมแชทซึ่งตอนนี้ฟังก์ชันการส่ง message แทบจะมีผลน้อยเลยที่เดียวเมื่อเรามีโปรแกรมแชทเข้ามาซึ่งหลายต่อหลายคนจะเรียกได้ว่าเสพติดการแชท เช่น Line, Whatsapp, Skype , Facebook Chat เป็นต้น

9. เกมส์ สิ่งที่เราขาดไม่ได้ในมือถือก็คือเกมส์ซึ่งในสมาร์ตโฟนก็ได้เปรียบคือใน market มีเกมส์ให้โหลดฟรี ๆ เยอะมาก

10. ดูหนัง-ฟังเพลง เมื่อมีมือถือซึ่งต้องติดตัวเราไปในทุกสถานที่ที่ขาดไม่ได้เลยก็คือการฟังเพลงหรือการดูหนังซึ่งในสมาร์ตโฟนก็สามารถทำได้ง่าย ๆ ถ้าอยากเข้าดูคลิปหนังฟังเพลงดู MV คลิปตลก ๆ หรือรายการต่าง ๆ ก็แค่เข้าแอป Youtube

ผลกระทบจากการใช้สมาร์ตโฟน

ศุภจิตต์ เจริญวงศ์ (2556: 42-54) กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ในที่สุดซึ่งผลกระทบของโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะที่ส่งผลเสียต่อผู้ใช้มีดังนี้

- ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ใช้โดยปกติแล้วสมาร์ตโฟนจะมีขนาดเล็กผู้ใช้ต้องกดตัวอักษรบนหน้าจอด้วยนิ้วโป้งจะต้องงอและเกร็งนิ้วโป้งทั้ง 2 ข้างเป็นประจำการกระทำในลักษณะเช่นนี้บ่อยๆอาจส่งผลทำให้เป็นโรคในกลุ่มอาการอักเสบของเอ็นข้อมือโคนนิ้วโป้ง (De Quatrain Syndrome) และการอักเสบของเอ็นที่นิ้วมือจนทำให้เกิดอาการนิ้วโป้งล็อก (Trigger thumb) คมส์ธนนท์ สุขอัจจะสกุล (2556: 132-142) ได้อธิบายว่า กลุ่มอาการทั้ง 2 ชนิดนี้พบได้บ่อยถึงขนาดมีการให้ชื่อนิ้วโป้งล็อกว่าเป็น Blackberry Thumb นอกจากนี้ยังส่งผลทำให้เกิดอาการปวดบ่าและคอเนื่องจากกล้ามเนื้อบ่าจะทำงานในลักษณะเกร็งค้าง

นอกจากปัญหาดังข้างต้นแล้วยังพบอีกว่าการที่ผู้ใช้สมาร์ตโฟนเป็นเวลานานติดต่อกันเสี่ยงต่อการเป็น “โรคเนื้องอกในสมอง” เป็นผลมาจากการวางโทรศัพท์มือถือไว้ข้างศีรษะเวลานาน น.พ.ประวิทย์ ลี่สถาพรรวงศา ผู้อำนวยการสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม (สบท.) เปิดเผยว่าจากการสำรวจของสบท.ที่ร่วมกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญหรือเอแบคโพล พบว่า คนไทยมีพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นเนื้องอกในสมองโดยได้รับคลื่นสัญญาณแม่เหล็กไฟฟ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่แม้ไม่ได้ใช้งานจากพฤติกรรมที่นิยมวางโทรศัพท์มือถือไว้ที่หัวเตียงพร้อมกับเปิดเครื่องไว้ในเวลานอนสูงถึง 64.5% (ไทยรัฐออนไลน์, [ออนไลน์], 2554)

- ทำให้ผู้ใช้ยึดติดกับเทคโนโลยีเกินความจำเป็นด้วยความฉลาดของสมาร์ตโฟนที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารบนฝ่ามือไม่ว่าจะเป็นเล่นเกมเช็ครอบภาพยนตร์รับ-ส่งอีเมลถ่ายรูปฟังเพลง ฯลฯ ทำให้ผู้ใช้

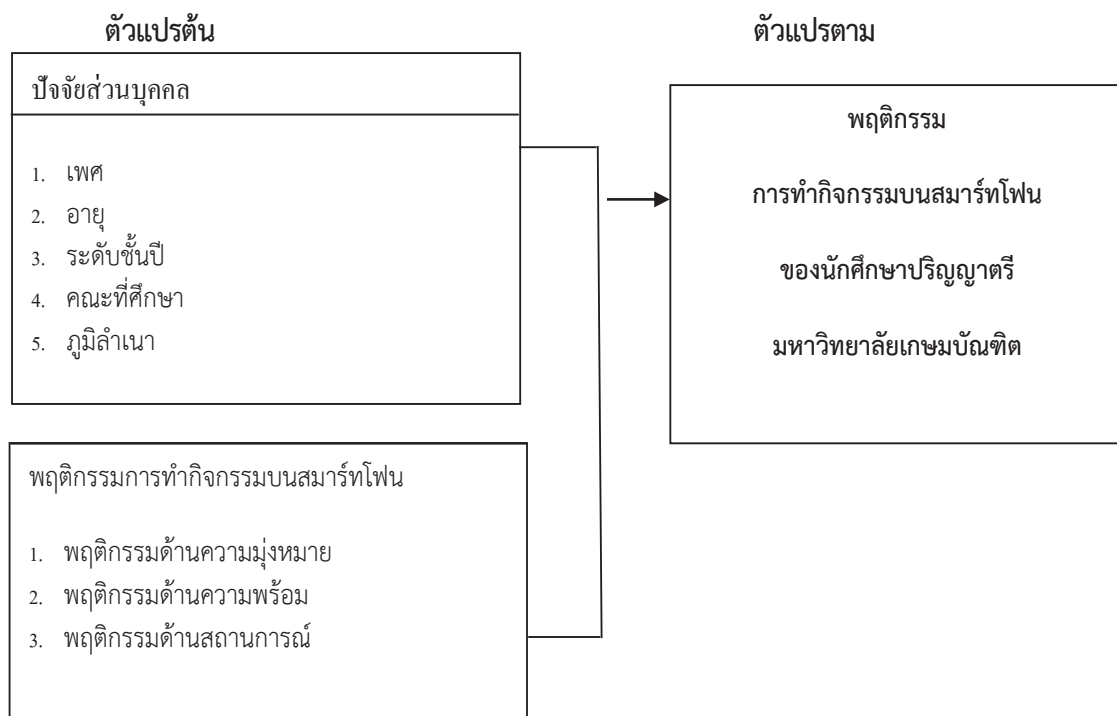
เกิดพฤติกรรมติดที่เกินความจำเป็นอันจะส่งผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวันซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจของ Nielson ([ออนไลน์], 2554) เรื่องพฤติกรรมการใช้สมาร์โฟนของคนส่วนใหญ่พบว่า “ผู้ใช้สมาร์โฟนส่วนใหญ่ 65% นั้นไม่สามารถเลิกใช้สมาร์โฟน” ส่วนในเรื่องการใช้งานบนสมาร์โฟนนั้นผู้ใช้ส่วนใหญ่จะมีไว้เล่นเกมมากที่สุดถึง 64% อันดับ 2 วัสดุข้อมูลสภาพอากาศอยู่ที่ 60% อันดับที่ 3 คือติดต่อสื่อสารกับเพื่อนๆผ่านทาง Social Network อยู่ที่ 56% ตามลำดับ

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเอซีไอเวิลด์ไวด์และเอทกรุป (ACI Worldwide, [online], 2011) พบว่าเกือบ 60% ของผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออัจฉริยะอดใจไม่ได้ครบ 1 ชั่วโมงก็ต้องหยิบมือถือมาเช็คเป็นระยะ ๆ ส่วน 54% มีการเช็คมือถืออยู่บนเตียงนอนไม่ว่าจะก่อนหลับหลังจากตื่นนอนหรือระหว่างค่าคืนขณะที่ราว 1 ใน 5 ต้องลุกขึ้นมาตรวจสอบความเคลื่อนไหวบนโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะทั้งที่เพิ่งเสร็จจากกิจกรรมเข้าจังหวะกับคู่รักและเกือบๆ 40% ยอมรับว่าแอบใช้มือถือในระหว่างเข้าห้องน้ำอีก 30% เช็คโทรศัพท์ระหว่างกินข้าวกับคนอื่นและ 9% ยังไม่วายใช้มือถือในระหว่างประกอบพิธีทางศาสนา

-ทำให้ผู้ใช้สมาธิสั้น ถึงแม้ว่าโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะจะช่วยเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้ใช้ในหลายๆ ด้านแต่ในบางครั้งก็ทำให้ผู้ใช้เสียสมาธิรวมทั้งมีพฤติกรรมหยาบคายและเป็นอันตรายยกตัวอย่างเช่นการส่งข้อความขณะขับขีรถโดยราว 1 ใน 4 ของผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออัจฉริยะยอมรับว่าแอบเช็คมือถือในระหว่างนั่งหลังพวงมาลัย (OnlineSchools.[online], 2012) พบว่าจำนวนของการเกิดอุบัติเหตุมีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์มือถือถึง 20% และหากนับรวมตลอดทั้งปีพบว่ามีผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตนับล้านคนที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าอุบัติเหตุที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นในขณะที่ใช้โทรศัพท์มือถือช่วงที่ขับรถจากการศึกษาต่อยังพบอีกว่าจำนวนของการเกิดอุบัติเหตุมีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์มือถือถึง 20% และหากนับรวมตลอดทั้งปีพบว่ามีผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตนับล้านคนที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าอุบัติเหตุที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นในขณะที่ใช้โทรศัพท์มือถือช่วงที่ขับรถและในปี 2011 มีจำนวนการเกิดอุบัติเหตุรถชนอย่างน้อย 23% ที่มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถจากจำนวนอุบัติเหตุทั้งหมด 1.3 ล้านกรณี(OnlineSchools.[online], 2012)

การเสพติดสมาร์โฟนในประเทศไทยคนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้และเชื่อว่าทำให้ชีวิตง่ายขึ้นสะดวกสบายยิ่งขึ้นรวมถึงสร้างโอกาสใหม่ๆทั้งเรื่องการติดต่อสื่อสารค้นคว้าหาข้อมูลความรู้ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นไทยมีความรู้สึกที่ดีต่อเทคโนโลยีในแง่ของความรู้สึกลดภัยมั่นใจได้เข้าสู่สังคมและทันสมัยทั้งยังพบว่ามือถือมีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ในชีวิตของพวกเขาบางคนบอกว่าถ้าขาดมือถือจะมีอาการเหมือนคนติดยาเสพติดแล้วไม่ได้เสพโดยยังไม่นับรวมผลการศึกษาที่พบว่าหนุ่มสาวจะนิยมเปลี่ยนมือถือเครื่องใหม่เพื่อไม่ให้ตกกระแสความนิยมทั้งยังจ่ายเงินในการใช้โทรศัพท์มือถือเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารและในช่วง 1-2 ปีนี้การเติบโตของการใช้งาน Social Network ในเมืองไทยมีอยู่ในอัตราที่สูงมากและจากจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตบนโทรศัพท์มือถือที่เพิ่มสูงทำให้ยอดขายของสมาร์โฟนเติบโตในระดับก้าวกระโดดบนความอึดตัวของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมไทยที่มียอดผู้ใช้โทรศัพท์มือถือมากกว่าจำนวนประชากร (ชนม์ แต่งเติมวงศ์, 2556: 28-42)

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 210 คน มีอายุ 21-22 ปี มากที่สุด จำนวน 155 คน ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 จำนวน 124 คน ศึกษาที่คณะบริหารธุรกิจ มากที่สุดจำนวน 66 คน มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ที่ปริมณฑล จำนวน 170 คน มีรายได้จากผู้ปกครองมากที่สุด จำนวน 190 คน

ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ตารางที่ 2 ตารางสรุปค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ใน 3 ด้าน

พฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม
1. พฤติกรรมด้านความมุ่งมั่น	3.28	.472	ปานกลาง
2. พฤติกรรมด้านความพร้อม	2.59	.221	น้อย
3. พฤติกรรมด้านสถานการณ์	3.18	.494	ปานกลาง
รวม	3.02	.277	ปานกลาง

จากตาราง ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต พบว่า มีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปและอภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการแจกแจงความถี่ หาจำนวนและหาค่าร้อยละ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นปี คณะที่ศึกษา ภูมิลำเนา และรายได้ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3 รองลงมาเพศชาย จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 ส่วนใหญ่มีอายุ 21-22 ปี มากที่สุด จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 รองลงมา 23-24 ปี จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 และ 19-20 ปี น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 ตามลำดับ ระดับชั้นปี พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ชั้นปีที่ 4 จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมา ชั้นปีที่ 3 จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 35.6 คณะที่ศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ศึกษาที่คณะบริหารธุรกิจมากที่สุดจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 รองลงมา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 ตามลำดับ รายได้ และพบว่าส่วนใหญ่ได้รับจากผู้ปกครองมากที่สุด จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาได้รับจากการทำงานพิเศษ จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนโดยรวมและรายด้าน พบว่ามีพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนระดับปานกลาง เมื่อแยกระดับพฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟน เป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ 3. พฤติกรรมด้านสถานการณ์ 1. พฤติกรรมด้านความมุ่งหมาย และ 2. พฤติกรรมด้านความพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 2.1 พฤติกรรมด้านความมุ่งหมาย พบว่า พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 โดยเฉพาะประเด็นที่ค้นหาข้อมูล ตามเว็บไซต์ต่าง ๆ รองลงมา ดูละคร ดูกีฬา ศึกษาหาความรู้ ต่าง ๆ ซื้อ หรือ ขายของออนไลน์ อ่านข่าว ส่งข้อความ SMS เปรียบเทียบราคาสินค้า และเล่นเกมส์ตามลำดับ

ทั้งนี้ เพราะว่า นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ได้นำสมาร์โฟนมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้เนื่องจากปัจจุบันข้อมูลต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใส่ไว้เป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลง่ายไม่จำเป็นต้องไปถึงห้องสมุดเหมือนในอดีต เพียงแค่มีอุปกรณ์ที่สามารถรับสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับครอนบาค (Cronbach, 1963: 68-70) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวกับความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดกิจกรรม คนเรามีพฤติกรรมเกิดขึ้นก็เพราะต้องการตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือต้องการทำตามวัตถุประสงค์ที่ตนได้ตั้งไว้ คนเรายังมีความต้องการหลายๆอย่างในเวลาเดียวกัน และมักจะเลือกสนองตอบความต้องการที่รีบด่วนก่อนความต้องการอื่น ๆ

3. พฤติกรรมด้านความพร้อม พบว่า พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์โฟนของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 โดยเฉพาะประเด็นการใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อถ่ายรูป ถ่ายคลิปวิดีโอ อัปเดตเสียง ดูวิดีโอคลิป โทรทัศน์ หรือ ฟังเพลง ออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันใน

โทรศัพท์มือถือในการแต่งภาพ ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อรับทราบข่าวสารทางวิชาการ การใช้โทรศัพท์มือถือในการเก็บไฟล์ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ เล่นเกมออนไลน์ ผ่านสมาร์ตโฟน เช่น ROV เขียนบล็อกหรือออนไลน์ไดอารี่ (Diaryis, Exteen, Bloggang, Multiply, Myspace) ใช้การทนายผลกีฬาทางออนไลน์ ตามลำดับ

ทั้งนี้เพราะว่านักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพารายได้จากผู้ปกครองอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของครอนบาค (Cronbach, 1963: 68-70) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมด้านความพร้อม (Readiness) ระดับวุฒิภาวะ หรือความสามารถที่จำเป็นในการประกอบพฤติกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ คนเราจะมีความพร้อมในแต่ละด้านที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นพฤติกรรมของทุกคนจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน และไม่สามารถจะประกอบพฤติกรรมได้ทุกรูปแบบ และสอดคล้องกับเสาวนีย์ ขจรเทววงศ์ (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟน トラสินค้าเงินของผู้บริโภคคนไทย ผลการวิจัยพบว่า ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และความเหมาะสมของราคาเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดในการตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟน トラสินค้าเงิน อันดับสอง ได้แก่ ปัจจัยคุณภาพกล้องถ่ายรูปและน้ำหนักเครื่อง รองลงมาคือ ปัจจัยด้านราคา อุปกรณ์เสริมและค่าซ่อมและความน่าเชื่อถือของตัวแทนจำหน่ายออนไลน์ และลำดับสุดท้ายได้แก่ ปัจจัยด้านช่องทางจัดจำหน่ายและความน่าเชื่อถือของร้าน และความแตกต่างของระดับรายได้ต่อเฉลี่ยต่อเดือนไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟน トラสินค้าเงินของผู้บริโภค เนื่องจากปัจจุบันราคาของสมาร์ตโฟน トラสินค้าเงินก็มีหลากหลายระดับราคามากขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อได้ตามระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลได้มากขึ้นโดยมีสาเหตุจากผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือต่ำกว่ามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า ทำให้พิจารณาเรื่องความเหมาะสมของราคาสมาร์ตโฟนที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์การแชร์ถ่ายภาพ โพสต์ลงโซเชียลมีเดีย จึงต้องพิจารณาเรื่องคุณภาพกล้องด้วย ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าจะพิจารณาเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้งานด้านต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับพิชญ์ เพชรคำ (2557) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กปฐมวัย กรณีศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สถานะของบิดามารดา ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว และลักษณะการพักอาศัย จะส่งผลกับพฤติกรรมพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรใช้อินเทอร์เน็ตร่วมกับเด็กปฐมวัย เพื่อให้คำแนะนำ ทั้งนี้ควรหลีกเลี่ยงรายการประเภทละครเนื่องจากยังไม่มีควบคุมเนื้อหา ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมจากตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม

3. พฤติกรรมด้านสถานการณ์ พบว่า พฤติกรรมการทำกิจกรรมบนสมาร์ตโฟนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 โดยเฉพาะประเด็นรับ-ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email) การใช้โทรศัพท์มือถือนัดหมายบุคคล การใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต การใช้แอปพลิเคชันเพื่อนำทางในการเดินทาง การใช้โทรศัพท์แทนนาฬิกา รวมไปถึงเป็นนาฬิกาปลุก การใช้แอปพลิเคชันในโทรศัพท์ในการโทรฟรี และ vdo call ใช้แอปพลิเคชันเพื่อแจ้งเหตุร้าย ใช้โทรศัพท์ส่ง e-mail แทนเครื่องคอมพิวเตอร์ ตามลำดับ

ทั้งนี้เพราะว่าการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าเกินกว่าที่นักศึกษาจะมานั่งอยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2559: 48-58) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนในชั้นเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ต

โฟนในชั้นเรียนเพื่อค้นหาข้อมูลในขณะที่ทำกิจกรรมที่อาจารย์มอบหมาย (ร้อยละ 50.5) และในบางครั้งได้นำสมาร์ทโฟนมาใช้เพื่อค้นหาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจเพิ่มเติมในระหว่างเรียน (ร้อยละ 46.8) นอกจากนี้ก็นักศึกษานำสมาร์ทโฟนมาใช้อัปโหลด PowerPoint ของอาจารย์แทนการจดบันทึกในบางครั้ง (ร้อยละ 47.7) และนำมาใช้เพื่อติดต่อ/ตามเพื่อนให้มาเข้าเรียนบางครั้ง (ร้อยละ 56.7) อย่างไรก็ตามพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ระยเวลาน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคาบเรียนในการแอบใช้สมาร์ทโฟนโดยไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน (ร้อยละ 47.7) โดยมีวัตถุประสงค์ในด้านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์และอินสตาแกรม (ร้อยละ 59.1) ทั้งนี้ช่วงเวลาที่นักศึกษาส่วนใหญ่แอบใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียน คือ ช่วงที่อาจารย์เน้นสอนแบบบรรยาย (ร้อยละ 39.6) และ 2) พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. พฤติกรรมด้านความมุ่งหมาย ควรเพิ่มประเด็นการเปรียบเทียบราคา
2. พฤติกรรมด้านความพร้อม ควรเพิ่มประเด็นการเขียนบล็อก หรือออนไลน์ ไดอารี่ (Diaryis, Exteen, Bloggang, Multiplly, Myspace)
3. พฤติกรรมด้านสถานการณ์ ควรเพิ่มการให้ความสำคัญกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อแจ้งเหตุร้าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความรู้พฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟน ในสถานศึกษาอื่นๆ หาข้อเปรียบเทียบของผลการศึกษาแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้เห็นปัจจัยของพฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟน
2. ควรมีการศึกษาความรู้พฤติกรรมในการทำกิจกรรมบนสมาร์ทโฟนในประเด็นอื่น ๆ เช่น การแปลความหมาย (Interpretation) การตอบสนอง (Respond) ผลที่ได้รับ (Consequence) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Threat)

เอกสารอ้างอิง

- คมส์ธนนท์ สุขอัสจะสกุล, (2556). “โทรศัพท์มือถืออัจฉริยะ ทศวรรษใหม่ของนวัตกรรมการสื่อสารแห่งอนาคต”. *Veridian E-Journal*, Vol.6 (1). 132-142.
- ชนกชนม์ แต่งเติมวงศ์. (2556). “กระแสของ Social Network บนโทรศัพท์มือถือในปัจจุบัน”. *วารสารสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์*. ปีที่ 2(1): 28-42.
- ธมนวรรณ กัญญาหัตถ์. (2554). *ความพึงพอใจของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีต่อประโยชน์ของสมาร์โฟน. ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ.(2559). “พฤติกรรมการใช้สมาร์โฟนในชั้นเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต”. *สุทธิปริทัศน์*. ปีที่ 30 (9): 48-58.
- พิสุทธา อาริราชภูร์. (2553). “การพัฒนามัลติมีเดียบนเครือข่าย ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เรื่อง แนวคิดในการพัฒนาตน ในรายวิชาพฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน”. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. ปีที่ 4(2) : 199-215.
- พิชญ์ เพชรคำ. (2557). *พฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กปฐมวัย กรณีศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เสาวนีย์ ขจรเทววงศ์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์โฟนตราสินค้าจีนของผู้บริโภคคนไทย. ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ศุภศิลา กุลจิตต์เจือวงศ์. (2556). “ไลน์รูปแบบการสื่อสารบนความสร้างสรรค์ของสมาร์โฟน: ข้อดีและข้อจำกัดของแอปพลิเคชัน”. *วารสารนักบริหาร*. ปีที่ 33 (4): 42.
- ไทยรัฐออนไลน์, [ออนไลน์], (2554). เตือน! “คลื่นแม่เหล็กในมือถือ” เสี่ยงเนื้องอกในสมอง24ชม. เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/content/191229>. (12/03/61).
- ACI Worldwide,[online]. (2011). *Next Generation Real-Time Fraud Prevention*. Available from: <https://www.aciworldwide.com/>.(20/02/61).
- Cronbach, L. J. (1990). *Educational Psychology (5th edition)*. New York: Harcourt Brace.
- Morgan Stanley. [online]. (2015). *Mobile Shifts eCommerce into Higher Gear*. Available from: <https://www.morganstanley.com/ideas/mobile-shifts-ecommerce-into-higher-gear/>. (12/02/18).
- Nielson. [ออนไลน์], (2554). *พฤติกรรมการใช้สมาร์โฟน..* เข้าถึงได้: <http://i7.in.th/smartphone-user-habit>. (21/12/60).

คุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

The students' Quality of live in Loei Rajabhat University

ปิยะพร ศรีวิชา¹

Piyaporn sriwicha

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “คุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย” มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ภาคปกติ ชั้น ปีที่ 1 – 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของประชากร โดยใช้สูตรของทาร์ยามาน และมาดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีระดับคุณภาพชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.63) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านสุขภาพอนามัย ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.99)

2. นักศึกษามีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ ในด้านอาหารและโภชนาการมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องอาหารและสภาพแวดล้อมในโรงอาหาร ควรสะอาดและถูกสุขลักษณะมากกว่าปัจจุบัน รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย ต้องการให้มีการจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัย ด้านสุขภาพอนามัย ต้องการให้มีการตรวจร่างกายประจำปีด้านการได้รับการบริการพื้นฐาน ต้องการให้มีพื้นที่พักผ่อนในช่วงเวลาพักให้มากขึ้น มีต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่น และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินต้องการให้เพิ่มพนักงานรักษาความปลอดภัยและจัดตามจุดต่างๆ ให้ทั่วถึง

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

คำสำคัญ: คุณภาพการดำรงชีวิต, นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Abstract

There are two objectives of this research—1) To study the students' Quality of life in Loei Rajabhat University, and 2) To study the needs of Loei Rajabhat University students in improving the quality of life of. The population of this research is the students of Loei Rajabhat University in the full-time program between 1st academic year and 4th academic years from Faculty of Humanities and Social Sciences, Faculty of Education, Faculty of Science and Technology, Faculty of Management and, Faculty of Industrial Technology. The sample size of this research is 384 people by using the formula of Taro Yamane. The research also uses the multi-step technique for sampling. The questionnaire is the main tool for data collection. Data analysis of this research is mean and standard deviation.

The research found that

1. Students of Loei Rajabhat University have the quality of life at a moderate level in overall. The highest score goes to food and nutrition, basic service, and safety in life and property ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.63) while health gets the lowest score ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.99)

2. Food and nutrition is the priority. They should be improved first especially cleanness and environment of the food court. The second priority goes to accommodation which the samples need the university to provide more available dormitories. For the health, the samples need to the annual health check. The samples also suggest that the university should provide more green space and safety on the campus.

Keywords: Living, Student of Loei Rajabhat University

ความเป็นมาของปัญหา

คุณภาพชีวิตของนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษา มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่เราสามารถสัมผัสได้ด้วยกาย และใจ มีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม แต่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สภาพความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยที่บุคคลสามารถรับรู้ความเป็นอยู่ของตนเอง อันเนื่องมาจากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในอดีตและในชีวิตประจำวัน (สวัณณ์ มหัตนรินทร์กุล, 2541 : 4-5) และคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดสร้างขึ้นและขนขวายให้ได้มาด้วยตัวเองนอกจากนั้นยังเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา การศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเสริมสร้างคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตจะแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมของสังคม ความเชื่อต่าง ๆ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ การประเมินคุณภาพชีวิตสามารถประเมินได้โดยตัวเอง เป็นการประเมินเชิงจิตวิสัยและประเมินโดยผู้อื่นเป็นการประเมินเชิงวัตถุวิสัย การประเมินคุณภาพชีวิตอาจประเมินทั้งเชิงจิตวิสัยและวัตถุวิสัย หรือประเมินเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง (สุธาทิพย์ อุปลาบัตติ, 2536) พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น ในทุก ๆ ด้าน ตลอดเวลา เป็นต้นว่า ด้านความเป็นอยู่ การศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย คุณธรรม จริยธรรม ความปลอดภัยและการได้รับบริการที่ดี ในลักษณะเช่นนี้ บุคคลย่อมจะมีความสามารถในการปรับปรุงทั้งตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะลดลงหรือหมดไปได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพชีวิตอาจหมายถึงในเชิงวัตถุวิสัย หรือรูปธรรม เช่น รายได้ สภาพความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย หรือใช้ใน ความหมายเชิงจิตวิสัย หรือ นามธรรม เช่น ทักษะ ทักษะ ความพึงพอใจ การรับรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งคุณภาพชีวิตว่าเป็นการมีสุขภาพ ร่างกายและจิตใจที่ปกติ มีความพึงพอใจในองค์ประกอบต่างๆ ของการดำรงชีวิต เช่น ครอบครัว การทำงาน สุขภาพ รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ สิทธิพิเศษ นิสัยปฏิบัติ และคณะ (2548)

การศึกษาระดับอุดมศึกษามุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศ และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลและประเทศชาติ ในการจัดการศึกษานั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนบรรยากาศในสถานศึกษา หลักสูตรการจัดการเรียน การสอน เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ตัวผู้เรียน ทั้งยังเป็นแหล่งที่ช่วยหล่อหลอมพัฒนาบุคลิกภาพที่กลมกลืนให้เกิดขึ้น กับตัวผู้เรียน ไม่มุ่งเฉพาะแต่การพัฒนาในด้านความรู้และสติปัญญาเพียงด้านเดียวเท่านั้น (จรรยา สุวรรณทัต, 2548: 41)

ปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย คือเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่น
สู่สากล เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรู้และผูกพันต่อท้องถิ่น
น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. พัฒนาการวิจัยที่มีคุณภาพ และบูรณาการวิจัยสู่การเรียนการสอน การบริการวิชาการ
การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สู่สากล

จากแนวคิดคุณภาพชีวิตดังกล่าว ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล
เป็นภาพรวมในการวัดคนแบบองค์รวม ในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม
เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการลงทุนทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าดำเนินการของมหาวิทยาลัยในการจัดการศึกษา ค่าใช้จ่ายที่
นักศึกษาจะต้องจ่ายขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัย ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเกิดคำถาม
ว่านักศึกษาเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง และคุณภาพชีวิตด้านการเรียนรู้ ด้านสุขภาพ
อนามัย และด้านสภาพจิตใจของนักศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะศึกษาคุณภาพ
การดำรงชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดบริการด้านกายภาพ ส่งเสริม
คุณภาพชีวิตให้แก่ศึกษา และเพื่อให้นักศึกษามีความพึงพอใจสามารถพัฒนาตนเองได้ตาม
ศักยภาพ และใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

สมมติฐาน

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งมาจาก
ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ และนักศึกษามีความต้องการให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตความ
เป็นอยู่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ภาคปกติ (ศูนย์เลย) ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2554 จำนวน
9,615 คน จากคณะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ภาคปกติ (ศูนย์เลย) ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 384 คน ได้แก่ คณะครุศาสตร์ 75 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 129 คน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 28 คน คณะวิทยาการจัดการ 45 คน คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม 37 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสารทฤษฎี แนวคิดต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มีคำถามทั้งสิ้น 30 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ทั้งหมด 5 ด้าน

1. ด้านอาหารและโภชนาการ
2. ด้านที่อยู่อาศัย
3. ด้านสุขภาพอนามัย
4. ด้านการรับบริการพื้นฐาน
5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด	ระดับ 4 หมายถึง ระดับมาก
ระดับ 3 หมายถึง ระดับปานกลาง	ระดับ 2 หมายถึง ระดับน้อย
ระดับ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด	

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นของนักศึกษา มีคำถามทั้งสิ้น 5 คำถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นในด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open-ended) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อความ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามโดยการแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษา และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องทุกฉบับ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม 2555 – เดือนมีนาคม 2555

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลเอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา และคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิดในส่วนที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลซึ่งได้จากแบบสอบถามในส่วนสุดท้าย ซึ่งเป็นความต้องการของนักศึกษามาจำแนก จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ วิเคราะห์ส่วนประกอบ และสรุปผลโดยอาศัยความสอดคล้องและ ความเป็นเหตุเป็นผล

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

1.1 ลักษณะสำรวจบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.30 จำนวน 220 คน กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.53 ศึกษาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.59 มีเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA.) ตั้งแต่ 2.51-3.00 จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 35.73 สถานที่พักขณะที่ศึกษาอยู่เป็นหอพัก เอกชน/อพาร์ทเมนต์/บ้านเช่า จำนวน 270 คิดเป็นร้อยละ 70.32 และมีภูมิลำเนาส่วนมากเป็น จังหวัดเลย จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 26.58

1.2 ระดับคุณภาพการดำรงชีวิตทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขอนามัย ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สามารถสรุปเป็นรายด้าน ทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

1.2.1 ด้านอาหารและโภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ภาชนะใส่อาหารสะอาดถูกสุขอนามัย รองลงมาคืออาหารที่รับประทานเป็นอาหารสุกปราศจากเชื้อโรค ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือนักศึกษา รับประทานแต่ละมื้อตรงเวลา

1.2.2 ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักศึกษาพักหอพักภายนอกมหาวิทยาลัย รองลงมา

คือพักของนักศึกษาที่มีความสะอาดเป็นระเบียบและถูก สุขลักษณะ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือที่พักของนักศึกษาปราศจากเสียงดังรบกวนทำให้เกิดความรำคาญ

1.2.3 ด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่า ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักศึกษามีสุขภาพดีทั้งกายและใจ รองลงมาคือหากนักศึกษาเจ็บป่วยฉุกเฉินนักศึกษาคิดว่าจะได้รับการรักษาพยาบาลจากที่ใดอย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือนักศึกษาตรวจสุขภาพร่างกายเป็นประจำทุกปี

1.2.4 ด้านการรับบริการพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักศึกษาได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเช่นห้องสมุด จุดบริการอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือนักศึกษาได้รับบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในสถานศึกษาเช่นสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยที่ปราศจากมลพิษ สถานที่ออกกำลังกายที่เพียงพอและเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือนักศึกษามีโอกาสได้ทำงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางวิชาชีพ เช่น ทำงานพาร์ทไทม์ และการฝึกอาชีพ

1.2.5 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือที่พักของนักศึกษาอยู่ใกล้แหล่งมั่วสุม อบายมุข หรือสิ่งผิดกฎหมายต่าง ๆ รองลงมาคือนักศึกษามีความกังวลต่อเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นกับท่านจากบุคคลภายในมหาวิทยาลัยฯ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือนักศึกษามีความเสี่ยงต่อการสูญเสียการสูญหายสิ่งของและทรัพย์สินน้อย

2. ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลยพบว่า นักศึกษามีความต้องการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านอาหารและโภชนาการมีความต้องการในการพัฒนาจำนวนร้านจำหน่ายอาหารสภาพแวดล้อมของโรงอาหารในมหาวิทยาลัย คุณภาพของอาหารที่รับประทาน

2.2 ด้านที่อยู่อาศัยมีความต้องการในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของทรัพย์สิน การได้พักอาศัยในที่พักอาศัยอย่างสงบสุข และที่พักอาศัยมีความสะอาด ปราศจากเสียงและกลิ่นรบกวน

2.3 ด้านสุขอนามัยมีความต้องการในการพัฒนาสถานที่ในการออกกำลังกายและระบบการรักษาพยาบาลในมหาวิทยาลัย

2.4 ด้านการรับบริการพื้นฐานมีความต้องการในการพัฒนาระบบห้องสมุด เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต และการให้บริการของบุคลากร

2.5 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีความต้องการในการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยในมหาวิทยาลัย ทั้งการเพิ่มบุคลากรรักษาความปลอดภัยและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบรักษาความปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

คุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.30 จำนวน 220 คน กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.53 ศึกษาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.59 มีเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA.) ตั้งแต่ 2.51-3.00 จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 35.73 สถานที่พักขณะที่ศึกษาอยู่เป็นหอพักเอกชน/อพาร์ทเมนต์/บ้านเช่า จำนวน 270 คิดเป็นร้อยละ 70.32 และมีภูมิลำเนาส่วนมากเป็นจังหวัดเลย จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 26.58

ระดับคุณภาพการดำรงชีวิตทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขอนามัย ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านอาหารและโภชนาการ ผลจากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.63) ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ภาชนะใส่อาหารสะอาดถูกสุขอนามัย รองลงมาคืออาหารที่รับประทานเป็นอาหารสุกปราศจากเชื้อโรค ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ รับประทานแต่ละมื้อตรงเวลาอาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอาหารและโภชนาการของตนเองเท่าที่ควร การรับประทานอาหารไม่ครบ 3 มื้อ การรับประทานอาหารที่ซื้อปรุงสำเร็จ การรับประทานอาหารโดยไม่ได้พิจารณาคุณค่าให้ครบทั้ง 5 หมู่ หรือไม่ได้พิจารณาความสะอาดของอาหาร หรือแม้แต่การรับประทานอาหารไม่ตรงเวลาล้วนแต่เป็นสาเหตุทำให้เซลล์สมองเสื่อม เกิดความเหนื่อยล้าของร่างกาย รวมทั้งเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตในด้านนี้ในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะร้านอาหารในโรงอาหารของมหาวิทยาลัยฯ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ และร้านอาหารที่มีอยู่ในปัจจุบันก็มีจำนวนรายการอาหารไม่หลากหลาย รายการอาหารมีความคล้ายคลึงกัน ทำให้ไม่มีทางเลือกในการบริโภค นอกจากนั้นคุณภาพของอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหารก็ไม่ดีเท่าที่ควร คุณค่าทางโภชนาการไม่ดีเท่าที่ควร ไม่สะอาด รสชาติไม่ดี และราคาแพงเมื่อเทียบกับปริมาณและคุณภาพนักศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นนักศึกษาที่มีความจำเป็นในการบริโภคอาหารที่หลากหลายเพื่อลดปัญหาการออกไปรับประทานนอกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษา ศรีม่วง จิตกรณกิจศิลป์ (2526) พบว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตนั้น ขึ้น อยู่กับการรับประทานอาหารที่ปรุงสะอาด ถูกหลักอนามัย

ด้านที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.84) ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือขณะที่ศึกษาพักหอพักภายนอกมหาวิทยาลัย รองลงมาคือพักของนักศึกษามีความสะอาด เป็นระเบียบและถูก สุขลักษณะ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือที่พักปราศจากเสียงดังรบกวนทำให้เกิดความรำคาญ แสดงให้เห็นว่าในสถานที่พักอาศัยซึ่งมีขนาดเล็กไม่สะดวกสบาย ที่พักอาศัยอยู่ใน

สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น มีเสียงรบกวน มีน้ำท่วมขัง สกปรก รวมทั้งที่พักอาศัยในปัจจุบันมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตไม่เพียงพอ ส่วนที่พักในหอพักของมหาวิทยาลัยฯ มีความต้องการให้เพิ่มจำนวนหอพักให้เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา แต่ควรปรับลดราคาห้องพักลง เพราะปัจจุบันราคาห้องพักของหอพักภายนอก มหาวิทยาลัยมีราคาสูงมาก ทั้ง ๆ ที่อุปกรณ์อำนวยความสะดวกมีน้อย เพื่อไม่ให้นักศึกษาอยู่กันอย่างแออัด เสียงดัง รบกวนสมาธิในการอ่านหนังสือ หรือแม้แต่การนอนพักผ่อน มีนักศึกษาบางคนที่พักในหอพักภายนอกของมหาวิทยาลัยฯ บางส่วนเสนอให้พิจารณาตักต้อนนักศึกษาเพศที่สามเข้าอยู่ในหอพัก (ควรจัดสถานที่สำหรับเพศที่สามต่างหาก) เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้เสี่ยงดัง รบกวน และก่อให้เกิดปัญหาความรำคาญอย่างมาก และจากการศึกษางานวิจัยของ สว่างจิต ศรีระชา (2530) ได้วิจัยศึกษาเรื่องชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในหอพักร่วมกับนักศึกษาเป็นเวลา ประมาณ 6 วัน ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัย และชอบเที่ยวในเมืองขอนแก่น ไม่ค่อยได้อยู่ในที่พัก หรือหอพัก มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาใหม่ชีวิตและชอบอยู่ในกลุ่มเพื่อนมากกว่าบุคคลอื่น

ด้านสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.99) ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือนักศึกษามีสุขภาพดีทั้งกายและใจ รองลงมาคือ หากเจ็บป่วยฉุกเฉินนักศึกษาคิดว่าจะได้รับการรักษาพยาบาลจากที่ใดอย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือตรวจสุขภาพร่างกายเป็นประจำทุกปี การมีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลางทุกประเด็น แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสุขภาพอนามัยของตนเองเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่บางส่วนรู้ตนเองว่าสุขภาพไม่ค่อยดี แต่ไม่เอาใจใส่ต่อการนอนหลับพักผ่อนให้ได้อย่างน้อยวันละ 6 – 8 ชั่วโมง ไม่ให้ความสำคัญต่อการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งไม่มีการตรวจสุขภาพประจำปี ไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่คิดว่าตนเองจะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันท่วงทีและเหมาะสมหากเจ็บป่วยอย่างไรก็ดี มีนักศึกษาที่เอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของตนเองอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งนักศึกษาส่วนนี้มีความต้องการให้มหาวิทยาลัยปลูกต้นไม้เพิ่ม เพื่อเพิ่มความร่มรื่น ได้มีที่พักผ่อนคลายเครียดจากการเรียน บางส่วนมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาสุขภาพ แต่สถานที่ในการออกกำลังกายไม่เพียงพอ จึงต้องการให้มีการสร้างสถานที่ออกกำลังกายเพิ่ม สำหรับส่วนที่มีอยู่แล้วแต่ไม่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ ก็ควรทำการซ่อมแซมปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานและเป็นประโยชน์ บางส่วนมีความต้องการให้ปรับปรุงระบบการรักษาพยาบาล โดยการขยายห้องพยาบาล และจัดให้มีแพทย์และพยาบาลประจำ รวมทั้งจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีและจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในด้านสุขอนามัยนี้ เป็นด้านที่ควรพัฒนาเป็นอย่างยิ่งเพราะเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ แล้ว การมีคุณภาพชีวิตในด้านนี้ต่ำกว่าทุก ๆ ด้าน นั้นหมายถึงมหาวิทยาลัยฯ ควรพิจารณาเพิ่มสถานที่ออกกำลังกาย ปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายให้พร้อมใช้

งาน เพิ่มสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้นักศึกษาระหว่างช่วงเวลาพักให้มากขึ้น และจัดบริการด้านสุขอนามัยมากขึ้น โดยปรับปรุงห้องพยาบาลและระบบการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษา พาฝัน วราวิทยา (2545) พบว่า ปัจจัยด้านสุขภาพ โดยภาพรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในราย ด้านพบว่า การได้ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ การได้ดูแลสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางจิตให้ สมบูรณ์อยู่เสมอ การได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และถูกต้องตามหลักโภชนาการ การได้ ดูแลสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ การได้ออกกำลังกายในที่ ๆ อากาศถ่ายเทได้สะดวก การได้แบ่ง เวลาในการพักผ่อนได้อย่างเหมาะสม ส่วนการได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและการได้รับการ ตรวจสุขภาพประจำปี

ด้านการรับบริการพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.67) ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นักศึกษาได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เช่น ห้องสมุด จุดบริการอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือได้รับบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในสถานศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยฯ ที่ปราศจากมลพิษ สถานที่ออกกำลังกายที่เพียงพอและเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือมีโอกาสได้ทำงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางวิชาชีพ เช่น ทำงานพาร์ทไทม์ และการฝึกอาชีพ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาส่วนมากได้รับเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็น นอกจากนั้นยังได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้มหาวิทยาลัย (เช่น ห้องสมุด จุดบริการอินเทอร์เน็ต) ได้รับบริการด้านกายภาพ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในสถานศึกษา (เช่น สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ฯ สถานที่ออกกำลังกาย) ได้รับคำปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ (เช่น ปัญหาการเรียน ปัญหาส่วนตัว) ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษา (เช่น ข่าวสารการให้ทุนการศึกษา) ได้รับการพัฒนาทางวิชาชีพ เพื่อเป็นประสบการณ์ (เช่น ทำงานพาร์ทไทม์ และฝึกอาชีพ) และได้รับประทานอาหารในราคาที่เหมาะสมจากการจัดให้ของมหาวิทยาลัย ไม่เพียงพอต่อความต้องการอีกด้วย โดยในส่วนที่นักศึกษาต้องการให้มีการปรับปรุงได้แก่ เวลาในการปิดให้บริการของ ห้องสมุด ซึ่งนักศึกษาส่วนหนึ่งต้องการให้ปิดบริการเวลา 22.00 น. เนื่องจากต้องการสถานที่ในการอ่านหนังสือ ทบทวนตำราเรียน และจากการศึกษางานวิจัยของ เสาวนีย์ ตนะคุลย์ (2533) พบว่า ความพึงพอใจในชีวิตของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร พอใจในงานอาชีพ ครอบครัวหรือชีวิตสมรส ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมและความพึงพอใจในสุขภาพ และวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ แรงสนับสนุนทางสังคม ความ เครียด ความศรัทธาในศาสนา และจากการศึกษางานของ ภาวนา ใจประสาธ (2534) ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้านความเป็นอยู่ในหอพัก ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเปรียบเทียบการดำรงชีวิตของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิฐานะแตกต่างกัน มีการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักศึกษาที่รายได้

ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองระดับต่ำ ปานกลาง และสูง มีการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.75) ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือที่พักของนักศึกษาอยู่ใกล้แหล่งมั่วสุม อบายมุข หรือสิ่งผิดกฎหมายต่าง ๆ รองลงมาคือมีความกังวลต่อเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นกับท่านจากบุคคลภายในมหาวิทยาลัยฯ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียการสูญหายสิ่งของและทรัพย์สินน้อย ทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า มีนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในสถานที่ซึ่งใกล้แหล่งอบายมุขหรือสิ่งผิดกฎหมาย หรือมีระบบรักษาความปลอดภัยไม่ดีเท่าที่ควร จนทำให้เกิดความกังวลว่าอาจจะเกิดเหตุร้ายขึ้นกับตนเองหรือทรัพย์สิน ทั้งจากบุคคลภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กังวลต่อการสูญเสียและสูญหายของทรัพย์สิน กังวลต่อโอกาสที่จะได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บจากการเดินทางมาเรียนซึ่งการเลือกที่พักอาศัย อาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของค่าใช้จ่าย ที่ได้รับจากผู้ปกครอง ผู้ที่ผู้ปกครองมีรายได้น้อย จะมีทางเลือกน้อยอาจจะต้องพักอาศัยอยู่ร่วมกับเพื่อนหลาย ๆ คน เพื่อแบ่งเบาภาระค่าที่พัก หรือเลือกพักอาศัยในสถานที่ซึ่งใกล้แหล่งอบายมุขหรือสิ่งผิดกฎหมาย มีระบบรักษาความปลอดภัยไม่ดีเท่าที่ควร แต่ค่าที่พักถูกกว่าบริเวณอื่น ๆ เป็นต้น ถึงแม้ว่านักศึกษาอาจจะเกิดความกังวลต่อสวัสดิภาพของตนเองและทรัพย์สิน แต่เนื่องจากมีความจำเป็นก็ต้องอดทน และหาวิธีการในการปกป้องตนเองจากเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ และมีความต้องการให้พัฒนาปรับปรุงในด้านของระบบรักษาความปลอดภัย โดยเพิ่มจำนวนพนักงานรักษาความปลอดภัยให้เพียงพอ มีพนักงานรักษาความปลอดภัยประจำในจุดต่าง ๆ การตรวจตราบุคคลที่จะเข้า – ออก จากมหาวิทยาลัย การติดกล้องวงจรปิดให้ทั่วทั้งมหาวิทยาลัย เพื่อป้องกันและสามารถแก้ไขเหตุการณ์ร้าย ต่าง ๆ ได้ทันท่วงที นอกจากนั้น นักศึกษาต้องการให้มีการจัดสถานที่สำหรับจอดรถจักรยานยนต์และมีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี เพราะ มีการสูญหายบ่อย และเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูง การเปิดไฟฟ้าในมหาวิทยาลัยในเวลา กลางคืน จะช่วยเพิ่มความปลอดภัยและป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ได้พอสมควร และจากการศึกษา งานวิจัยของ สมชัย วงษ์นายะ (2547) พบว่า นักศึกษามีความสุขกับการเรียนและอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจด้านจิตใจ มีความสงบสุขในการดำรงชีวิต มีความพึงพอใจ ในบุคลิกภาพของตนเอง มีความพึงพอใจในความรู้ความสามารถของตนเอง จึงทำให้นักศึกษามีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของ กรณ์ย์ ปัญโญ (2542) พบว่า นักศึกษาร่วมทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น ร่วมกิจกรรมชมรมต่าง ๆ รวมกลุ่มพูดคุยกันเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติหรือติดตามข่าวสาร ออกค่ายอาสาพัฒนา ในกลุ่มเพื่อน และเล่นดนตรีร่วมกัน การที่นักศึกษาส่วนมากรวมกลุ่มร่วมกิจกรรม ร่วมกันเนื่องจากนักศึกษามีความต้องการที่จะพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น และมีเวลาว่าง พอที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมที่ทำร่วมกันยังทำให้รู้สึกสนุกสนาน ผ่อนคลายและเป็นกิจกรรมที่ไม่ยาก ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้เหมือน ๆ กัน และอาจทำให้รู้จักเพื่อนใหม่เพิ่มขึ้นจึงทำให้มีจิตใจที่ดีขึ้น

ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ดังนี้

ด้านอาหารและโภชนาการ มีความต้องการในการพัฒนาจำนวนร้านจำหน่ายอาหาร สภาพแวดล้อมของโรงอาหารในมหาวิทยาลัย คุณภาพของอาหารที่รับประทาน และควรมีทำการปรับปรุงโรงอาหารของมหาวิทยาลัย ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา พร้อมทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและอยู่ในสภาพที่พร้อมต่อการใช้งาน

ด้านที่อยู่อาศัยมีความต้องการในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของทรัพย์สิน การได้พักอาศัยในที่พักอาศัยอย่างสงบสุข และที่พักอาศัยมีความสะอาด ปราศจากเสียงและกลิ่นรบกวน และควรมีการพิจารณาสร้างหอพักของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น รวมทั้งในด้านระบบรักษาความปลอดภัย

ด้านสุขอนามัยมีความต้องการในการพัฒนาสถานที่ในการออกกำลังกายและระบบการรักษาพยาบาลในมหาวิทยาลัย ควรมีห้องพยาบาลประจำคณะ และมีบริการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคต่าง ๆ

ด้านการรับบริการพื้นฐานมีความต้องการในการพัฒนาระบบห้องสมุด เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต และการให้บริการของบุคลากร และเพิ่มสถานที่สำหรับพักผ่อนระหว่างช่วงพักให้นักศึกษาเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มความร่มรื่น และปรับปรุงเทคโนโลยีภายในมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยเหมือนกันทุก ๆ หน่วยงาน รวมทั้งเพิ่มจุดบริการอินเทอร์เน็ตให้ทั่วถึงและเพิ่มความเร็วของระบบอินเทอร์เน็ต รวมทั้งปรับปรุงกิริยามารยาทของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่นักศึกษารวมทั้งเพิ่มความเร็วในการให้บริการ ให้บริการแก่นักศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นกันเองและเสมอภาค

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีความต้องการในการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยในมหาวิทยาลัย ทั้งการเพิ่มบุคลากรรักษาความปลอดภัยและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการระบบรักษาความปลอดภัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เก็บข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามจำนวน 384 คน นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 กำลังศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นส่วนมาก มีเกรดเฉลี่ยสะสม GPA. ตั้งแต่ 2.51-3.00 สถานที่พักขณะนี้ที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ส่วนมากเป็นหอพักเอกชน/อพาร์ทเมนต์/บ้านเช่า และภูมิลำเนาส่วนมากเป็นจังหวัดเลย

สำหรับระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในภาพรวม นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ

ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขอนามัย ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อแยกเป็นรายด้าน

นักศึกษามีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านการรับบริการพื้นฐาน และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมาได้แก่ด้านที่อยู่อาศัย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านสุขภาพอนามัย

นักศึกษามีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในด้านอาหารและโภชนาการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย ต่ำที่สุดคือด้านสุขภาพอนามัย

ข้อเสนอแนะ

1. มหาวิทยาลัยควรมีการพิจารณาสร้างหอพักของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น
2. มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงหอพักของมหาวิทยาลัย ในด้านระบบรักษาความปลอดภัย
3. ปรับปรุงโรงอาหารของมหาวิทยาลัย ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา พร้อมทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และตรวจสอบการจัดจำหน่ายอาหารของร้านอาหาร เช่น ภาชนะที่บรรจุ และอาหาร ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีราคาที่เหมาะสม
4. มหาวิทยาลัยควรมีการปรับปรุงขยายห้องพยาบาล มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคต่าง ๆ
5. มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงเทคโนโลยีภายในมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยเหมือนกันทุก ๆ

หน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ในเชิงลึกเพื่อให้รับทราบปัญหาที่แท้จริง
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม โดยศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในกลุ่มของนักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักของมหาวิทยาลัยและนักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักนอกมหาวิทยาลัย
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และมหาวิทยาลัยของเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). มหาวิทยาลัยที่ทางแยก: จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- นิสารัตน์ ศิลปะเดช. (2539). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาประชากรกับคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: พิธีกรรมการพิมพ์.
- พาฝัน วราวิทยา. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของครูพลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ภาวนา ใจประสาธ. (2534). การดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีผ่อง จิตกรณกิจศิลป์. (2526). การรับรู้คุณภาพชีวิตของผู้อาศัยในอาคารสงเคราะห์ของการเคหะแห่งชาติเขตห้วยขวาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สว่างจิต ศรีระชา. (2530). ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และคณะ. (2548). คุณภาพชีวิตของคนไทย: ผลจากการดำเนินการของรัฐภายใต้ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สิปนนท์ เกตุทัต. (2540). ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 3. (หน้า 12) ระบบการศึกษาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสาวนีย์ ตนะดุลย์. (2533). คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมืองโคกไม้เดน: เมืองโบราณสมัยทวารวดีในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ Muang Khok Mai Den: Ancient Dvaravati community in the Chao Phraya River Basin, Nakhonsawan Province

ชลธิชา แถวบุญตา¹ และธีระวัฒน์ แสนคำ²

Chonticha Taewboonta and Teerawatt Sankom

บทคัดย่อ

เมืองโคกไม้เดนเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในท้องที่ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะผังเมืองค่อนข้างกลม มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบทางทิศตะวันออกของเมืองโบราณมีเขาไม้เดนซึ่งเป็นภูเขาสูงๆ ตามเชิงเขาและยอดเขา มีการพบร่องรอยโบราณสถานก่อด้วยอิฐจำนวนมาก มีการขุดพบโบราณวัตถุจำพวกภาชนะดินเผาและเครื่องมือโลหะจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังพบพระพิมพ์ดินเผาที่จารึกอักษรหลังปัลลวะ ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ด้วยการพบหลักฐานดังกล่าวทำให้ผู้สันนิษฐานว่าเมืองโคกไม้เดนอาจเมืองเดียวกับเมืองพระบางที่ปรากฏเรื่องราวในสมัยทวารวดี

คำสำคัญ: เมืองโคกไม้เดน, เมืองโบราณ, ทวารวดี, จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

Muang Khonk Mai Den is an ancient Dvaravati community in Chao Phraya River Basin. It located in the area which is now Tha Nam Oi sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province, Thailand. Muang Khonk Mai Den was a round shaped community sounded by moat and clay mound. There are several old archaeological sites on the eastern mountain of Muang Khonk Mai Den. Some clayware and metal tools were discovered in Muang Khonk Mai Den area. Moreover, clay Buddha amulets, which were found in this area, were inscribed with Post-Pallava script around 14th -15th century B.E. From these historical sources, some experts believe this ancient community is Muang Prabang, an ancient community appearing in the history of Dvaravati.

Keywords: Muang Khok Mai Den, Ancient Community, Dvaravati, Nakhonsawan Province

¹ครูผู้ช่วย โรงเรียนบ้านเลิง อำเภอปากชม จังหวัดเลย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

²กรรมการผู้รับผิดชอบหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

สำหรับชื่อเมืองโบราณโคกไม้เดนนั้น ในทะเบียนโบราณสถานของกรมศิลปากรเรียกว่า “เมืองบน” ในที่นี้ผู้เขียนขอเรียกชื่อว่า “เมืองโคกไม้เดน” เพราะชี้ให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นและง่ายต่อการเดินทางมา การค้นหา ด้วยมีบ้านโคกไม้เดนและมีพิพิธภัณฑวัดเขาไม้เดน รวมทั้งมีเขาไม้เดนเป็นสัญลักษณ์ของเมือง

เหตุที่มีชาวบ้านเรียกเมืองโบราณแห่งนี้ว่าเมืองบนนั้น สืบเนื่องมาจากมีเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกัน อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาต่ำกว่าเมืองโคกไม้เดนลงไปในเขตอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท นั่นก็คือ เมืองโบราณอู่ตะเภา เคยมีชาวบ้านเล่าว่าบริเวณนี้เป็นอู่เรือสำเภา เรียกกันว่า “อู่บน” คู่กับ “อู่ล่าง” (ธนิต อยู่โพธิ์, 2508) ซึ่งอยู่ทางใต้ที่ทุกวันนี้ยังคงเรียกว่าอู่สำเภาหรืออู่ตะเภาอยู่

ประวัติการค้นพบเมืองโบราณโคกไม้เดน

การค้นพบเมืองโบราณโคกไม้เดนเริ่มต้นจากราวกลางปี 2506 กรมศิลปากร โดยมีนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรในสมัยนั้น ได้รับแจ้งจาก ดร.ควอริตช์ เวลส์ (H.G. Quaritch Wales) นักโบราณคดีชาวอังกฤษ ซึ่งมีภาพถ่ายทางอากาศของทหารอังกฤษและอเมริกัน ที่ได้ถ่ายไว้เมื่อครั้งมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 แสดงให้เห็นแผนผังที่ตั้งเมืองและโบราณสถาน จะขอมาขุดค้นโบราณสถานวัดโคกไม้เดน เพื่อนำไปแสดงปาฐกถา ซึ่งทางกรมศิลปากรเห็นว่าจะดำเนินการไม่สำเร็จ เนื่องจากมีทุนดำเนินการไม่มาก จึงขอคัดลอกภาพถ่ายทางอากาศไว้ชุดหนึ่ง (เพ็ญศรี กิตตินิยม และคณะ, 2549)

ต่อมาทางกรมศิลปากรอยากให้มีการสำรวจขุดค้นให้เป็นที่เป็นเปิดเผย เพื่อประโยชน์เป็นความรู้ก้าวหน้าในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีบนผืนแผ่นดินไทย ในวันที่ 23 เมษายน 2507 กรมศิลปากรได้ส่งนายบรรจบ เทียมทัด หัวหน้าแผนกขุดแต่งและบูรณะ กองโบราณคดี กรมศิลปากร (ในสมัยนั้น) เป็นหัวหน้าคณะมาเริ่มขุดแต่งฐานพระสถูปเจดีย์ข้างวัดเป็นแห่งแรก และนายธนิต อยู่โพธิ์ พร้อมด้วยหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์และคณะ เดินทางมาตรวจการขุดค้น เมื่อวันที่ 8-9 พฤษภาคม 2507 พบว่าโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดพบเป็นศิลปะสมัยทวารวดี เช่นเดียวกับที่พบที่จังหวัดนครปฐม, คูบัว จังหวัดราชบุรี, พงตึก จังหวัดกาญจนบุรี และที่อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (เพ็ญศรี กิตตินิยม และคณะ, 2549)

“เขาบ่อพลับ” บ้านเก่าของชาวเมืองโคกไม้เดน

จากการสำรวจของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 5 สุโขทัย เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2541 บริเวณบ้านเขาบ่อพลับ ตำบลม่วงหัก อำเภอพยุหะคีรี ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโคกไม้เดนลงไปทางใต้ราว 5-7 กิโลเมตร พบว่าบริเวณบ้านเขาบ่อพลับมีโบราณวัตถุจำนวนมากที่แสดงถึงการเป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ขวานหินขัด กำไลหินและกำไลเปลือกหอย ลูกปัดเปลือกหอย ชิ้นส่วนหอยมือเสือ เครื่องมือเหล็ก กำไลสำริด และภาชนะดินเผาทรงกลม กำหนดอายุในเบื้องต้นราว 4,500-2,700 ปีมาแล้ว

นอกจากนี้ ยังพบโบราณวัตถุในสมัยประวัติศาสตร์อีกส่วนหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยสมัยสุโขทัย และเครื่องถ้วยลพบุรี และพบโบราณสถานอิฐบูนยอดเขา จึงอาจเป็นไปได้ว่า ชุมชนโบราณที่บ้านเขาบ่อพลับบางส่วนได้อพยพมาอยู่ที่บ้านโคกไม้เดนในปัจจุบัน เนื่องจากมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกว่า เพราะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีชุมชนอีกบางส่วนที่ยังอาศัยอยู่ที่บ้านเขาบ่อพลับ จนมีพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงสมัยสุโขทัย (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

เมืองโคกไม้เดนเดิมมีชื่อว่า “เมืองพระบาง”

สำหรับชื่อเมืองบนหรือเมืองโคกไม้เดนที่เราเรียกกันอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นกันใหม่จากสภาพพื้นที่หรือภูมินามวิทยา แต่ในสมัยทวารวดีเมื่อกว่า 1,000 ปีที่ผ่านมา นั้น เมืองโบราณโคกไม้เดนแห่งนี้มีชื่อว่า “เมืองพระบาง”

ผู้ที่สันนิษฐานว่าเมืองโบราณโคกไม้เดนแห่งนี้มีชื่อว่า “เมืองพระบาง” คนแรกนั้นคือ นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ได้สันนิษฐานโดยอ้างอิงจากตำนานพระนางจามเทวี ที่เสด็จขึ้นไปครองเมืองหริภุญไชย (ลำพูน) ราวพุทธศตวรรษที่ 13 ได้ผ่านบ้านเมืองและสถานที่ต่างๆ ตามเส้นทาง ซึ่งมีชื่อเมืองพระบางระบุไว้ในหนังสือตำนานมูลศาสนา (ธนิต อยู่โพธิ์, 2508) ดังปรากฏความดังนี้

“...เมื่อพระนางจามเทวีได้รับโอวาทของสมเด็จพระราชบิดาแล้ว นางก็กราบทูลลาพระราชบิดาเสด็จลงมาสู่เรือแห่งพระองค์ ทันใดนั้น องค์ศุภกทันตฤๅษีพร้อมด้วยนายกะวะยะกราบทูลถวายบังคมลามตามราชอาณาจักรมณฑลจามาสู่เรือแห่งตนๆ แล้วก็ขึ้นไปโดยลำดับ พร้อมด้วยพระนางจามเทวีวันนั้นแลพระนางนำเอาข้าวพลเสนามาครั้งนั้นตั้งเมืองโดยลำดับขึ้นมา เป็นต้นว่า เมืองพระบาง เมืองคันธิกะ เมืองบุรีรัฐ เมืองบุราณ แล้วเสด็จขึ้นมาตั้งเมืองเทพบุรี เมืองบางพล เมืองรากเสียด เสด็จโดยลำดับขึ้นไปถึงหาดทรายแห่งหนึ่งน้ำเข้าเรือพระนางทรงเรียกสถานที่นั้นว่าหาดเสียว แล้วเสด็จมาถึงคูแห่งหนึ่ง พระนางรับสั่งแก่แม่เลี้ยงทั้งหลายว่า ให้เอาผ้าเปียกชุ่มด้วยน้ำออกตาก แล้วก็ตั้งเมือง ณ ที่แห่งนั้นให้เรียกชื่อว่า เมืองตาก...” (พระพุทธพุกามและพระพุทธญาณ, 2518)

จากตำนานมูลศาสนาถ้าพิจารณาพร้อมกับศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ก็จะพบว่ามี 2 เมืองที่สอดคล้องกัน คือ เมืองคณที (คันธิกะ) และเมืองพระบาง สิ่งที่น่าสนใจอยู่ที่ว่าเมืองพระบางสมัยทวารวดีกับเมืองพระบางสมัยสุโขทัยคือที่เดียวกันหรือไม่ เพราะว่าเมืองพระบางในสมัยสุโขทัยมีหลักฐานชัดเจน คือ ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 3 (จารึกนครชุม) ที่จารึกในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) กล่าวถึงการสร้างรอยพระพุทธรูป ได้ระบุว่า “...อันหนึ่งประดิษฐานไว้เหนือจอมเขาที่ปากพระบาง จารึกก็ยังไว้ทุกแห่ง...” (กรมศิลปากร, 2548) ปัจจุบันก็คือ เขากบในพื้นที่วัดรณนถบรพต อำเภอเมืองนครสวรรค์ ในขณะที่เมืองคณที (คันธิกะ) อยู่ที่บ้านโคก ตำบลคณที อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

แต่เมืองพระบางในตำนานมูลศาสนากับศิลาจารึกกรุงสุโขทัยอยู่แห่งเดียวกันหรือเปล่า ข้อนี้ ถ้ามุ่งเอาโบราณสถานที่ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรีเป็นหลักก็ยังมีปัญหา เพราะโบราณสถานที่ตำบลท่าน้ำอ้อยห่างลงมาจากเขากบ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ราว 30 กิโลเมตร ถ้าพูดถึงสมัยโบราณก็ห่างมากอยู่ แต่ในบริเวณอำเภอเมืองนครสวรรค์นั้น หาปรากฏมีโบราณสถานเก่าแก่ถึงสมัยทวารวดีไม่ จึงอาจเป็นไปได้ว่าเมืองพระบางในสมัยทวารวดีอาจอยู่แถวอำเภอพยุหะคีรี ดังที่พบโบราณวัตถุสถานสมัยทวารวดีที่ตำบลท่าน้ำอ้อย แล้วต่อมาอีกราว 600 ปี เมื่อราชวงศ์พระร่วงตั้งกรุงสุโขทัยขึ้นและแผ่ขยายอาณาเขตลงมาทางใต้ จึงรวมเอาเมืองพระบางไว้ในพระราชอาณาเขต แต่ตั้งเมืองขึ้นไปทางเหนือแถวตัวเมืองนครสวรรค์ปัจจุบัน จึงเรียกไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 3 ว่า “ปากพระบาง” (ธนิต อยู่โพธิ์, 2508)

จากการสันนิษฐานดังกล่าวก็มีเหตุผลที่เป็นไปได้พอสมควร แต่ว่าตำนานมูลศาสนาเองก็ทำได้แต่เมื่อพุทธศตวรรษที่ 13 ไม่ ดังนั้น เมืองพระบางในสมัยทวารวดีก็ยังคงรอการศึกษายืนยันอีกมากจากนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

โบราณสถานสำคัญที่พบในเขตเมืองโบราณโคกไม้เดน

จากการสำรวจศึกษาของทางกรมศิลปากรพบว่า ในบริเวณเขตคูเมืองบนหรือเมืองโคกไม้เดนไม่พบโบราณสถานจำพวกฐานอาคาร หรือฐานสลุบเจดีย์ มีการพบเพียงเศษโบราณวัตถุกระจายอยู่ทั่วบริเวณคูเมืองทั้งชั้นในและชั้นนอก

แต่มีการพบกลุ่มโบราณสถานจำนวนมากบริเวณเชิงเขาด้านตะวันออกและบนเขากลุ่มเขาไม้เดนส่วนใหญ่มีการพบฐานสลุบเจดีย์สมัยทวารวดีกว่า 16 แห่ง ที่เหลือก็จะเป็นซากฐานอาคารที่พอเห็นรูปร่างอยู่บ้างบนเขา

ลักษณะของสถาปัตยกรรมสลุบไม่ทราบลักษณะที่ชัดเจน เพราะว่าเหลือแต่เพียงส่วนฐาน เป็นสลุบก่อกด้วยอิฐขนาดใหญ่เช่นที่พบโดยทั่วไปตามโบราณสถานในเมืองสมัยทวารวดี ฐานสลุบบางองค์มีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน บางองค์มีทางขึ้นทางด้านตะวันออกด้านเดียว บางองค์ก็เป็นสลุบขนาดเล็กบานสี่เหลี่ยมไม่มีทางขึ้น บางองค์มีแนวก่ออิฐล้อมรอบคล้ายกำแพงแก้ว ที่สำคัญคือ มีการพบภาพประติมากรรมปูนปั้นประดับฐานสลุบเจดีย์เป็นเรื่องราวพุทธชาดก เช่น เรื่องพญานาคพันต์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาพคนแคะและสัตว์ต่างๆ เช่น สิงห์และช้าง เป็นต้น

ภาพที่ 2 ฐานสลุบที่มีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน ในบริเวณเชิงเขาไม้เดน

ภาพที่ 3 ฐานสลุบในบริเวณวัดเขาไม้เดน ตรงฐานเป็นช่อง เคยมีภาพปูนปั้นอยู่

นอกจากบนเขาไม้เดนจะมีการพบฐานสฤปแล้ว ยังพบร่องรอยของอาคารและแนวทางเดินอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการพบร่องรอยของอาคารที่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอุโบสถอยู่บนเขาไหว้พระ เพราะพบมีการพบกลุ่มแผ่นหินตั้งหรือใบเสมาคูปักตามทิศทั้ง 8 ลักษณะใบเสมาไม่มีการลวดลายแต่เป็นแผ่นหินธรรมชาติ รูปแบบการปักหินตั้งหรือใบเสมาเช่นนี้พบได้ทั่วไปตามชุมชนโบราณสมัยทวารวดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 4 ร่องรอยแนวฐานอาคารที่พบบนยอดเขาลั่นทมในเขตวัดเขาไม้เดน

ทางด้านตะวันตกของเมืองริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาก็มีการพบซากสฤปที่ชาวบ้านเรียกว่า “พระปรางค์เหลือ” อยู่อีกองค์หนึ่ง ยังไม่ได้รับการขุดแต่งจากกรมศิลปากร บริเวณเนินสฤปได้พบพระซิ้งหิน ขนาด 12 x 70 x 110 เซนติเมตร มีรูขนาด 8 เซนติเมตร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544) ด้านตะวันออกของพระปรางค์เหลือมีอุโบสถเก่าที่สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลาง-ตอนปลาย ด้านหน้าอุโบสถมีใบเสมาหรือหินตั้งขนาดใหญ่สมัยทวารวดีปักอยู่ 1 ใบ

โบราณวัตถุสำคัญที่พบในเขตเมืองโบราณโคกไม้เดน

หลังจากที่ ดร.ควอริตส์ เวลส์ และกรมศิลปากร ได้สำรวจพบเมืองโบราณแห่งนี้เมื่อปี 2507 ในปีเดียวกันนั้น กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถาน ทั้งที่อยู่บริเวณเชิงเขาและบนยอดเขาในการดำเนินงานได้พบโบราณวัตถุสำคัญ ได้แก่ เศษตะเกียงดินเผาแบบโรมัน เศียรพระพุทธรูป รูปปูนปั้น พระพิมพ์ดินเผา ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม รูปบุคคล (คนแคระ) และรูปสัตว์ (สิงห์ ช้าง และนกหัสติลิงค์) ลวดลายดินเผาและชิ้นส่วนจารึกอักษรขอมโบราณ จารึกคาถา “เย ธมมา”

ต่อมาในปี 2542-2543 กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งกลุ่มโบราณสถานที่ตั้งอยู่นอกเมือง บริเวณเขาโคกไม้เดนอีกครั้งหนึ่ง พร้อมดำเนินการบูรณะโบราณสถานด้วย โบราณวัตถุที่ขุดพบในการดำเนินงานครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนปูนปั้นรูปบุคคล ที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม และชิ้นส่วนตะเกียงดินเผาแบบโรมันประมาณ 10 ชิ้น ดังที่พบในการขุดแต่งเมื่อปี พ.ศ.2507 (พระอธิการธีรศักดิ์ ธีรธมโม, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2551)

นอกจากนี้ ยังพบโบราณวัตถุอื่นๆ เช่น ขวานหินมีบา เครื่องถ้วยสมัยสุโขทัย เป็นต้น หลักฐานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นลักษณะของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนลักษณะของตัวเมือง ทำให้สรุปได้ว่าเมืองโคกไม้เดนเป็นเมืองในสมัยทวารวดี (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

ภาพที่ 5 ภาชนะดินเผาทรงแก้วแซมแปญ จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑวัดเขาไม้เดน

โบราณวัตถุที่ทางกรมศิลปากรขุดพบส่วนใหญ่ได้จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี นอกจากนี้ ยังมีจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

นอกเหนือจากที่เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้พบและรายงานแล้ว ยังมีโบราณวัตถุบางประเภทที่ไม่ปรากฏในการให้ข้อมูลของทางกรมศิลปากร แต่มีการพบในเขตเมืองโบราณแห่งนี้ ซึ่งพระอธิการธีรศักดิ์ ธีรธมโม เจ้าอาวาสวัดเขาไม้เดน ได้รวบรวมจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑวัดเขาไม้เดน (พระอธิการธีรศักดิ์ ธีรธมโม, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2551)

จารึกพระพิมพ์ดินเผาวัดโคกไม้เดน

การขุดแต่งโบราณสถานของกรมศิลปากร ได้มีการค้นพบพระพิมพ์ดินเผา ซึ่งพุทธลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางสมาธิศิลปะสมัยทวารวดี ส่วนบนของพระพิมพ์ชำรุด พบที่ด้านตะวันออกของพระเจดีย์หมายเลข 4 วัดเขาไม้เดน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ.2507

รูปแบบตัวอักษรจารึกพระพิมพ์ดินเผานี้ กรมศิลปากรเรียกในทะเบียนจารึกว่า “จารึกพระพิมพ์ดินเผาวัดโคกไม้เดน” เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลังปัลลวะ จารึกอักษรไว้ที่ใต้ฐาน จำนวน 2 บรรทัด ระยะเวลาการจารึก พุทธศตวรรษที่ 14-15 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

ภาพที่ 6 จารึกพระพิมพ์ดินเผาวัดโคกไม้เดน
(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

ภาษาที่ใช้จารึกเป็นภาษาบาลี คำจารึกบรรทัดที่ 1 นโมพุทธสนโม บรรทัดที่ 2 ธมมสส นโมสงฆสส คำอ่านของนายเทิม มีเต็ม อ่านตามจารึกว่า นโม พุทธสส นโม บรรทัดหนึ่ง อีกบรรทัดหนึ่งอ่าน ธมมสส นโม สงฆสส ส่วน ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร อ่าน “นโม พุทธ อนาทย ธมม อนาทย สงฆ อนาทย” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

เรื่องราวที่จารึก เป็นคำนมัสการพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ คำจารึกที่นายบุญเลิศ เสนานนท์ แปลว่า (ข้าพเจ้า) ขอถวายความนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า (ข้าพเจ้า) ขอถวายความนอบน้อมแด่พระธรรมเจ้า (ข้าพเจ้า) ขอถวายความนอบน้อมแด่พระสงฆ์เจ้า (กรมศิลปากร, 2529) แต่คำแปลของ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปลว่า “ขอนมัสการพระพุทธเจ้าไม่มีเงื่อนไขเบื้องต้น พระธรรมไม่มีเงื่อนไขเบื้องต้น พระสงฆ์ไม่มีเงื่อนไขเบื้องต้น” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544)

ปัจจุบันจารึกพระพิมพ์ดินเผาวัดโคกไม้เดน ถูกเก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร

บทสรุป

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมืองโบราณโคกไม้เดนเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่มีขนาดใหญ่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14-16 ที่ตั้งของเมืองอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ทางด้านตะวันออกของเมืองยังมีเขาไม้เดน ซึ่งต่อมาเป็นเสมือนภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของเมือง เพราะเป็นที่อยู่ของสถูปและอาคารทางศาสนาจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็คงเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์

บ้านเมืองคงมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก เพราะมีการพบทั้งคูเมืองที่ชัดเจน มีโบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย หากพิจารณาจากโบราณวัตถุหลายชิ้นที่พบ อย่างเช่น เศษตะเกียงดินเผาแบบโรมัน ภาชนะดินเผาคัลลายแก้วแซมเปญ ลูกปัดแก้วหรือหิน จะทำให้เราทราบว่าชุมชนแห่งนี้ได้มีการ

ติดต่อกับชุมชนอื่นๆภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวตะวันออกกลางและชาวตะวันตก โดยอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันเมืองโคกไม้เดนได้กลายเป็นเมืองร้างไปแล้วกว่าพันปี แต่ด้วยความสำคัญของเมืองโคกไม้เดนในอดีต ผู้เขียนจึงอยากจะเรียกร้องให้หน่วยงานต่างๆในท้องถิ่น ทั้งเทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อย โรงเรียนต่างๆใกล้กับเมืองโคกไม้เดน วัดและประชาชนทั่วไป ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว แล้วนำเอาสิ่งที่ยังบรรพบุรุษของเราทิ้งไว้นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความรู้ ความรักและความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น หากเราตั้งใจทำอย่างจริงจังและจริงใจ ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษและบุญกุศลจากผลงานที่将会ช่วยเกื้อหนุนให้เราประสบผลสำเร็จกับผลงานเหล่านี้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ: ศูรสภาลาดพร้าว.
- กรมศิลปากร. (2529). *จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 อักษรปัลลวะหลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ 12-14*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2548). *ประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2508). *โบราณวัตถุสถานสมัยทวารวดีแห่งใหม่และรายงานการขุดค้นโบราณวัตถุสถาน ณ บ้านโคกไม้เดน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์*. พระนคร: กรมศิลปากร.
- จิตา สารยา. (2545). *ทวารวดี: ต้นประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พระพุทธรูปงามและพระพุทธรูญาน. (2518). *ตำนานมูลศาสนา*. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์.
- พระอธิการธีรศักดิ์ ธีรธมโม. (2551, 19 เมษายน). สัมภาษณ์โดยธีระวัฒน์ แสนคำ. เจ้าอาวาสวัดเขาไม้เดน ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.
- เพ็ญศรี กิตตินิยม และคณะ. (2549). *ประวัติโบราณวัตถุสถานสมัยทวารวดีบ้านโคกไม้เดน*. นครสวรรค์: ทิศทางการพิมพ์นครสวรรค์.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2543). *ทวารวดี ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การประยุกต์ใช้แนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในงานพัฒนาชุมชนในประเทศไทย : ทบทวนวรรณกรรมและข้อเสนอแนะ

Application of the social network approach on community studies in Thailand: Literature Review and suggestions

ภูมิ เพชรกาญจนพงศ์¹

Poome Petkanjanapong

บทคัดย่อ

เครือข่ายทางสังคมเป็นแนวความคิดที่มีการพัฒนามาโดยตลอดและสามารถพบวิธีการศึกษาดังกล่าวในหลายสาขาของสังคมศาสตร์รวมถึงการศึกษาชุมชน โดยจุดแข็งการศึกษาเชิงเครือข่ายคือช่วยแสดงให้เห็นภาพการเคลื่อนตัวของทรัพยากรต่างๆ ทั้งในเรื่องของความรู้ ความช่วยเหลือ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ รวมถึงอำนาจการเจรจาต่อรองอย่างไรก็ตามในกรณีของประเทศไทยนั้นยังไม่มีการใช้เรื่องเครือข่ายทางสังคมในการศึกษางานพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบถึงแม้ว่าจะมีการใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมาแนวความคิดเครือข่ายทางสังคมถูกใช้ในการศึกษาชุมชนมากขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือข้ามชุมชน หรือการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องต่อภาครัฐในประเด็นต่างๆ แต่ก็ยังคงเป็นการใช้เครือข่ายทางสังคมอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพโดยปัญหาในเรื่องดังกล่าวส่วนหนึ่งนั้นมาจากแขนงความรู้ด้านงานศึกษาชุมชนยังคงเป็นมรดกจากยุคล่าอาณานิคมและสงครามเย็นซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาโดยภาครัฐและมองชุมชนดั้งเดิมว่าอยู่ในสถานะที่ไม่พึงประสงค์และควรพัฒนาดังนั้นเครือข่ายทางสังคมจึงถูกเอามาใช้เพียงบางส่วนเพื่อตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาของรัฐเท่านั้น นักวิจัยควรช่วยกันพัฒนาการใช้เครือข่ายทางสังคมในการศึกษาชุมชนโดยลดอคติดังกล่าวลง เพื่อให้แนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมมีประสิทธิภาพในฐานะเครื่องมือการศึกษาชุมชนมากขึ้น

คำสำคัญ : เครือข่ายทางสังคม, ชุมชน, การวิจัยเชิงพื้นที่

Abstract

The social network is one of the most developed approaches and tools in social studies including community studies. The social network approach can illustrate embedded resources in studied communities, such as help, knowledge, financial, and power. Some of these resources

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

cannot be tracked by other approaches. In Thailand, although it is over a decade that the social network approach has been used for studies community, this approach is still inefficient in community studies. An important factor of this inefficiency is a legacy of the colonial period and the Cold War period in Thai community studies. This legacy sees local communities as unpleasant places with low living standard, and it is a duty of central government to develop them. By this bias, the social network approach is used in community studies in Thailand mostly for empowering community development policy of the national government. Abandoning this bias is a requirement for improving the social network approach for community studies in Thailand.

Keywords: Community, Social network, Area-based collaborative research

บทนำ

เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาทางสังคมศาสตร์โดยเครือข่ายทางสังคมถูกใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งทางด้าน รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และงานศึกษาชุมชน ความแข็งแกร่งของงานศึกษาเชิงเครือข่ายคือช่วยให้สามารถมองกลุ่มความสัมพันธ์ของบุคคลในฐานะเส้นทางในการเคลื่อนตัวของทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของปัจเจกและของชุมชน โดยทรัพยากรเหล่านั้นในหลายครั้งถูกศึกษาได้ยากด้วยการศึกษาด้วยเครื่องมืออื่นๆ อย่างไรก็ตามในกรณีของประเทศไทยนั้นงานศึกษาเชิงเครือข่ายทางสังคมยังมีข้อจำกัดโดยเฉพาะในงานด้านการศึกษาชุมชน ในส่วนแรกของงานชิ้นนี้จะกล่าวถึงแนวความคิดเครือข่ายทางสังคมโดยย่อและยกตัวอย่างงานวิจัยเชิงเครือข่ายทางสังคมกับชุมชนในต่างประเทศ ในส่วนที่สองจะเป็นการทบทวนวรรณกรรมเชิงเครือข่ายศึกษาทางสังคมในวงการวิชาการของเมืองไทย และในส่วนท้ายของบทความจะทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาของการศึกษาเชิงเครือข่ายในวงการการพัฒนาชุมชนของประเทศ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการศึกษาเชิงเครือข่ายทางสังคม

1. เครือข่ายทางสังคมในการศึกษาทางสังคมศาสตร์

1.1 กรอบแนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง และถูกใช้อย่างแพร่หลายในหลากหลายสาขาวิชา ทั้งรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ศึกษาสาส์ตร จิตวิทยา รวมถึงการพัฒนาชุมชน โดยหลักการแล้วการศึกษาเครือข่ายทางสังคมคือเครื่องมือการศึกษาโครงสร้างทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งศึกษาตัวแสดงต่างๆทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงนั้นๆ (Scott, 1996). โดยนิยมจำลองออกมาอยู่ในรูปแบบของ sociograms หรือผังสังคมมิติ ซึ่งประกอบด้วย Node และ Tie โดยตัวแสดงต่างๆทางสังคมทั้งในระดับปัจเจกและองค์กรโดยแทนที่ด้วยจุด (Node) และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆถูกแทนที่ด้วยเส้นเชื่อมที่เรียกว่า Tie การจำลองโครงสร้างทางสังคมให้อยู่ในรูปแบบดังกล่าวช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปในสังคมของกลุ่มเป้าหมายเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำเสนอต่อผู้รับสารได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม

ก็ตามเนื่องจากความเป็นจริงของสังคมนั้นมีความซับซ้อนจนเกินกว่าจะสามารถจำลองด้วย จุดและเส้นเชื่อมได้ทั้งหมด เครือข่ายทางสังคมจึงเหมาะกับการศึกษาคนที่ใหญ่เกินไปและมีขอบของประเด็นที่จะศึกษาแน่ชัด ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวเราจะเห็นได้ว่าเครือข่ายทางสังคมเป็นวิธีการศึกษาที่เหมาะสมกับงานพัฒนาชุมชน ซึ่งมีประชากรของกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใหญ่เกินไป

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) นั้นสามารถทำได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราต้องการทำการวิเคราะห์ในเครือข่ายคือสิ่งใด เช่น ทรัพยากรรวมในเครือข่าย ทรัพยากรของตัวแสดงในเครือข่าย โครงสร้างของเครือข่ายต่อการเข้าถึงทรัพยากรของตัวแสดง หรือการเคลื่อนที่ของทรัพยากรในเครือข่ายผ่าน tie แบบต่างๆ ซึ่งแต่ละวิธีการวิเคราะห์ก็ตอบคำถามที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์นั้นสามารถจัดกลุ่มออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆคือการวิเคราะห์ในภาพรวมของเครือข่ายทางสังคม และการวิเคราะห์ในระดับปัจเจกของตัวแสดง โดยทั้งสองกลุ่มการวิเคราะห์นั้นยึดโยงอยู่กับส่วนประกอบที่สำคัญของเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญคือ 1.) ทรัพยากรในเครือข่าย โดยทรัพยากรในเครือข่ายนั้นสามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของทรัพยากรที่หลากหลาย เช่น ทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมือง และความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ (Pena-López, & Sánchez-Santos, 2017) และ 2.) โครงสร้างของเครือข่าย เช่น จำนวนสมาชิก ประเภทของความสัมพันธ์ ตำแหน่งที่ตั้งของสมาชิกในเครือข่าย ความหนาแน่นของความสัมพันธ์

ในส่วนของการวิเคราะห์ในระดับภาพรวมของเครือข่ายนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเคลื่อนตัวทรัพยากรของเครือข่ายและปริมาณของทรัพยากร มีมากมายหลากหลาย เช่น ความหนาแน่นของ tie ทรัพยากรของสมาชิกในเครือข่าย ขนาดของสมาชิก ระดับชั้นในเครือข่าย ในส่วนของการวิเคราะห์ในระดับปัจเจกนั้นงานศึกษามักมุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงทรัพยากรในเครือข่ายของตัวแสดง (Accessibility) โดยปัจจัยที่สำคัญได้แก่ 1.) ลักษณะของ tie โดยในแต่ละวัฒนธรรม tie ที่แตกต่างกันก็อนุญาตให้ทรัพยากรที่แตกต่างกันสามารถเคลื่อนผ่านได้ 2.) ตำแหน่งของตัวแสดงต่างๆในเครือข่ายความสัมพันธ์ เช่น แนวความคิดเรื่อง structural hole ที่บางตำแหน่งในเครือข่ายสามารถมีอำนาจนำได้ด้วยสถานะโบรกเกอร์อีกด้วย (Burt, 1995) จากทั้งสองรูปแบบการศึกษาเราจึงสามารถกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมส่วนใหญ่นั้นมุ่งเป้าไปยังการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของเครือข่าย และทรัพยากรในเครือข่าย ไม่ว่าโดยภาพรวมหรือในระดับตัวแสดงต่างๆ การจำกัดขอบเขตการศึกษาอยู่ที่ทรัพยากรและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคมนี้เองที่ทำให้เครือข่ายทางสังคมถูกนำไปใช้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลายโดยเฉพาะเมื่อทรัพยากรที่สนใจศึกษานั้นสามารถวัดค่ายากด้วยแนวทางการศึกษาอื่นๆ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการมาถึงของโซเชียลมีเดียยังทำให้แนวทางศึกษาเครือข่ายทางสังคมได้รับความสนใจมากขึ้นอีกครั้ง

1.2 การศึกษาชุมชนผ่านเครือข่ายทางสังคม: ตัวอย่างทิศทางการศึกษาในต่างประเทศ

เครือข่ายทางสังคมเหมาะกับการอธิบายงานของชุมชนที่มีการจำกัดกลุ่มตัวแสดงอย่างค่อนข้างแน่นอน นอกจากนี้การเกิดขึ้นของนิยามคำว่าชุมชนรูปแบบใหม่ๆที่ทำให้แนวความคิดทางสังคมศาสตร์แบบเดิมๆ อาจจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมแบบมีประสิทธิภาพได้อีกต่อไปเมื่อเทียบกับการศึกษาเครือข่ายทางสังคม โดยในต่างประเทศนั้นเราสามารถจำแนกแนวทางการศึกษาชุมชนเชิงเครือข่ายทางสังคมออกได้เป็นทิศทางที่หลากหลายดังต่อไปนี้

1) งานศึกษาเครือข่ายทางสังคมในฐานะเครื่องมือในการสร้างความสามารถด้านต่างๆของชุมชน เช่น ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (e.g. Rockenbach & Sakdapolrak, 2017) หรือความสามารถของชุมชนในการจัดการด้านสวัสดิการ (e.g. Song and Huang 2019; Lee, et al. 2018).

2) งานศึกษาเครือข่ายทางสังคมในฐานะเครื่องมือที่ปัจเจกบุคคลใช้เพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่างๆในชุมชน ทรัพยากรที่ปัจเจกบุคคลสามารถเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางสังคมของปัจเจกนั้นๆ เช่นการศึกษาประเภทของความสัมพันธ์ในชุมชนต่อการเข้าถึงทรัพยากรด้านสุขภาพ (e.g. Wellman and Wortley, 1990) หรือการใช้เครือข่ายทางสังคมประเภทต่างๆในการเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่นทางด้านการประมง (Nunan, et al. 2018)

3) งานศึกษาวัฒนธรรมและสถาบันทางสังคมที่ส่งผลต่อเครือข่ายทางสังคมในชุมชน คือทิศทางการศึกษาเพื่อศึกษาสถาบันต่างๆที่ส่งผลต่อโครงสร้างและทรัพยากรของเครือข่ายในสังคม เช่นนโยบายต่างๆที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน (e.g. Casey, 2015) หรือคุณค่าทางสังคมและความเชื่อที่ส่งผลต่อเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน (e.g. Jarman, 2018).

4) งานศึกษาชุมชนที่ใช้เครือข่ายทางสังคมในฐานะตัวกำหนดนิยามของชุมชนนั้นๆ เช่นการศึกษาการแลกเปลี่ยนข้อมูลในชุมชนโลกออนไลน์ (e.g. Sundaram, et al. 2012, Yang et al. 2018, Ricard, et al. 2014) การศึกษาชุมชนผู้อพยพและความช่วยเหลือกันตลอดจนความสามารถในการปรับตัวของคนในวัฒนธรรมใหม่ของชุมชนชาวต่างชาติที่ไม่ได้ใช้พื้นที่ทางกายภาพหรือหน่วยทางการปกครองในการกำหนดตัวตนของชุมชน (e.g. Taha & Cox, 2016; Croucher, S. M., 2011)

5) งานศึกษาชุมชนในฐานะรูปแบบหนึ่งขององค์กรและวิเคราะห์ด้วยแนวความคิดเครือข่ายทางสังคม คือการศึกษาชุมชนที่มีลักษณะเป็นทางการมีการจัดตั้งแยกเช่นเดียวกับองค์กร หรือศึกษาองค์กรของชุมชนและใช้แนวความคิดของการศึกษาองค์กรในสำรวจชุมชน เช่นงานศึกษาเรื่องการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรระหว่างองค์กรของชุมชน (Clark, 2011)

ซึ่งทั้งห้าทิศทางการศึกษานี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในการใช้เครื่องมือเครือข่ายทางสังคมในการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆในระดับชุมชน รวมถึงการใช้แนวความคิดเครือข่ายทางสังคมในการแก้ปัญหาของชุมชนในประเด็นต่างๆ ในส่วนต่อไปงานศึกษาชุมชนในไทยผ่านกรอบแนวความคิดเครือข่ายทางสังคมจะถูกเสนอเพื่อการเปรียบเทียบกับทิศทางการศึกษาในต่างประเทศ

1. พื้นที่ของแนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย เครือข่ายทางสังคมในงานพัฒนาชุมชน

2.1 ลักษณะทั่วไปและการปรากฏตัวของแนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในงานศึกษาของไทย

แนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมนั้นเองก็ถูกนำมาเข้ามามีเพื่อใช้ศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆทางสังคมของไทยโดยเรื่อยมาและถูกใช้ในหลายสาขาวิชา ในสาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่ออธิบายเครือข่ายทางสังคมในฐานะช่องทางแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือของชนชั้นนำในไทยเช่นงานของ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ที่ใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือศึกษาชนชั้นนำที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบ่อนการพนันในเขตชายแดนภาคตะวันออกของไทย (2556) ในสาขารัฐศาสตร์งานศึกษาส่วนใหญ่กล่าวถึงการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวของเครือข่ายทางประชาสังคมต่างๆ

และการสร้างเครือข่ายใหม่ๆระหว่างภาครัฐด้วยตนเอง โดยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มประชาสังคมส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของขบวนการประชาสังคม ในส่วนของกระบวนการจัดการภาครัฐและนโยบายในปัจจุบันมีการเพิ่มพูนความสำคัญของการศึกษาเครือข่ายทางสังคมขึ้นมาแทนที่การออกนโยบายแนวตั้งเพียงอย่างเดียวอีกด้วย (ดูเพิ่มเติม ปิยะพงษ์ บุชบงก์ และ พบสุข ชำ ของ, 2561; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) และลัทธิแนวความคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมยังถูกนำมาศึกษาขึ้นนำทางการเมืองต่างๆได้อีกด้วย เช่นงานของ เมธินา อุธารส (2557) ที่ศึกษาพัฒนาการทุนทางสังคมของคาทอลิกในประเทศไทยผ่านเครือข่ายชนชั้นนำในอดีต ในการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนกระที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงานงานวิจัยทางผู้เขียนพบว่างานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่เครือข่ายทางสังคมของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก เช่น งานของ พิตธิบูล ไซเมือง และคณะที่ศึกษาเครือข่ายทางสังคมต่อคุณภาพการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2558) ในส่วนของงานด้านการศึกษาเครือข่ายทางสังคมถูกใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆในห้องเรียนและความเป็นไปได้ในการใช้เครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาคุณภาพการสอนของครูในแต่ละสาขา เช่น งานของ สุมิตร สุวรรณและคณะที่กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโลกเรียนขนาดเล็กผ่านเครือข่ายพหุภาคี (2558) หรืองานวิจัยของ ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ และคณะที่ทำการวิจัยความสำเร็จของชุมชนออนไลน์ของอาชีพครูในการพัฒนาการศึกษา (2556)

จากตัวอย่างงานวิจัยที่ถุกยกมาเราจะเห็นได้ว่าเครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือที่สามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาสังคมไทยได้เป็นอย่างดี หลากหลายและครอบคลุมสาขาต่างๆในทางสังคมศาสตร์ ในส่วนของงานศึกษาชุมชนเองก็มีการประยุกต์ใช้เครือข่ายทางสังคมเช่นกันในงานวิจัย อย่างไรก็ตามเมื่อมีการนำเข้ามาแนวคิดเครือข่ายทางสังคมเข้ามาใช้ในงานศึกษาชุมชนของไทย แนวความคิดดังกล่าวย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของศาสตร์นั้นๆ ซึ่งงานศึกษาชุมชนโดยเฉพาะด้านการพัฒนาชุมชนมีประวัติศาสตร์การพัฒนาทางความคิดเป็นที่ยังส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมก็ได้รับอิทธิพลจากมรดกทางความคิดดังกล่าวด้วยเช่นกันดังที่จะกล่าวในส่วนต่อไป

2.2 งานเรื่องเครือข่ายทางสังคมในงานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนในประเทศไทย

งานชุมชนของไทยนั้นมีส่วนที่กว้างและหลากหลาย อย่างไรก็ตามนั้นงานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนโดยเฉพาะการพัฒนาชุมชนนั้นผูกติดอยู่กับมายาคติบางอย่างอันส่งผลขัดขวางให้งานศึกษาชุมชนของไทยไม่หลากหลายเท่าที่ควรในขณะเดียวกันก็เป็นอุปสรรคต่อการวิเคราะห์เชิงเครือข่ายอีกด้วย ในส่วนแรกของหัวข้อนี้ นั้นจะทำการกล่าวถึงพัฒนาการทางความคิดของงานพัฒนาชุมชนและข้อจำกัดอันเกิดจากลักษณะการพัฒนาดังกล่าว หลังจากนั้นจะทำการแบ่งเป็นประเภทงานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนโดยเครือข่ายทางสังคมเพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดทางประวัติศาสตร์ความคิดดังกล่าวส่งผลต่องานศึกษาชุมชนเชิงเครือข่ายทางสังคมอย่างไรบ้าง

ในส่วนของงานประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในงานพัฒนาชุมชนในไทยนั้นสามารถย้อนกลับไปได้ในก่อนปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเริ่มมีการใช้แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมในการศึกษาชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามด้วยความที่งานศึกษาชุมชนในยุคดังกล่าวมักจะถูกผูกขาดด้วยกรอบความคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก อันเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ความคิดคิดเรื่องการพัฒนาชุมชนที่มีที่มาจากต่างประเทศในฐานะการจัดสิ่งที่ไม่พัฒนาตามมาตรฐานประเทศแม้ในยุคอนานิคมออกไป บวกกับความคิดเรื่องการพัฒนาที่

มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูสมัยสงครามเย็นตาม งานวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมในระดับชุมชนในยุคเริ่มแรกจึงยังคงถูกครอบด้วยจารีตดังกล่าว คือเป็นงานศึกษาด้านเครือข่ายทางสังคมในชุมชนที่ตอบโจทย์ด้านการพัฒนาเพื่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและมองโจทย์เรื่องการพัฒนาจากมุมมองของรัฐ มุมมองดังกล่าวนำมาสู่เครือข่ายทางสังคมในฐานะสิ่งยึดโยงอยู่กับระหว่างรัฐและชุมชนที่ถูกสร้างโดยรัฐ ตัวอย่างงานในยุคนี้ได้แก่ งานของ สมเกียรติ ฉายาโชน ที่ทำการศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มทางธุรกิจและไม่ใช้ทางธุรกิจในพื้นที่ชุมชนของจังหวัดตรัง (2548) และงานของ ศุภางค์ นันตา ที่ศึกษาการใช้เครือข่ายในฐานะเครื่องมือแบบใหม่เพื่อพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ (2548) งานวิจัยเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นถึงการหยั่งรากของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนผ่านกรอบความเรื่องเครือข่ายชุมชนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามก่อนปี 2550 นั้นเครื่องมือดังกล่าวยังไม่เป็นที่นิยมมาก นักมีการให้เงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพียงปีละหนึ่งถึงสองงาน อย่างไรก็ตามภายหลังปี 2550 การศึกษาเรื่องชุมชนผ่านกรอบความคิดเครือข่ายทางสังคมที่มีการเจริญเติบโตและถูกต่อยอดอย่างรวดเร็ว ในฐานะข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการศึกษาประเด็นต่างๆของชุมชนมีการใช้เครือข่ายทางสังคมในฐานะกรอบของการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดและจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นทุกปี โดยงานวิจัยในระดับชุมชนที่ทำการศึกษผ่านกรอบแนวคิดเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทยนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 7 ประเภทกว้างๆ ดังนี้คือ

1.) งานศึกษาชุมชนที่มองเครือข่ายในฐานะเครื่องมือเพื่อการแลกเปลี่ยนทรัพยากร งานจำพวกนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการประยุกต์ใช้เครือข่ายทางสังคมในการศึกษาชุมชนในประเทศไทย และเป็นงานที่ค้นพบมากที่สุดจากฐานข้อมูล โดยพบว่าทรัพยากรที่งานวิจัยในกลุ่มนี้ให้ความสนใจคือความรู้และประสบการณ์ เช่นงานศึกษาเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์จังหวัดพังงาที่วิจัยถึงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้แก่ นโยบายฐานข้อมูล และการวางระบบต่างๆของภาคีเครือข่าย (นารณพงศ์ สุนทรนนท์ และคณะ, 2552) การให้ความรู้และการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์แบบเปิดของเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดภาคเหนือ (กิตติ สัจจาวัฒนา และณัฐ โฆษากาญจน์, 2553) การให้ความรู้เรื่องพลังงานทางเลือกระหว่างภาครัฐและชุมชนในพื้นที่ชายแดน (เสริมสุข บัวเจริญ และคณะ, 2552) อย่างไรก็ตามทรัพยากรในรูปแบบอื่นๆของการวิเคราะห์เครือข่าย เช่น ความช่วยเหลือ หรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจ กลับถูกกล่าวถึงน้อยมาในการศึกษาระดับชุมชน

งานศึกษาที่ภาพรวมของเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม ในขณะที่งานประเภทแรกมุ่งเน้นการศึกษาปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกในเครือข่าย งานประเภทที่สองเน้นผลกระทบจากเครือข่ายว่าส่งผลทำให้ชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จในกิจกรรมได้อย่างไร ซึ่งมีชุมชนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์โดยมุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นของเครือข่ายโดยรวมทั้งในเรื่องของทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ข้อมูล อำนาจในการเจรจาต่อรอง ตัวอย่างงานประเภทนี้ได้แก่ การศึกษาการเคลื่อนไหวของเครือข่ายเรื่องที่ดินในอำเภอสระแก้วที่เครือข่ายทางสังคมเพิ่มอำนาจของกลุ่มในการเจรจาต่อรองและทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น (ชัยณรงค์ เครือนวน, 2559) งานศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของชุมชนในเผชิญหน้าภัยพิบัติผ่านการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งในชุมชนเองและนอกชุมชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา (บรรเจต นะแสง, 2556) การใช้เครือข่ายทางสังคมเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงของจังหวัดตรังและระยอง (กุลวดี แก่นสันติสุข มงคล และคณะ, 2555) งานศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จการใช้เครือข่ายทางสังคมหลากหลายระดับรวมถึงระดับ

ชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (เอี่ยม ปัญญา และคณะ, 2560) จะเห็นว่างานวิจัยประเภทนี้มักจะมุ่งหน้าศึกษาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ เช่นการป้องกันภัยพิบัติหรือ ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประเด็นต่างๆ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อาจจะมีพื้นที่การศึกษาข้ามชุมชนและไม่ได้มุ่งเน้นไปยังทรัพยากรที่สมาชิกในเครือข่ายได้รับแต่พุ่งเป้าไปที่ความสามารถหรือทรัพยากรโดยรวมของเครือข่ายในการบรรลุกิจกรรมต่างๆ

3.) งานศึกษาเชิงเครือข่ายในฐานะเครื่องมือทดแทนหรือขยายระบบราชการ งานศึกษาประเภทนี้มีขึ้นเพื่ออธิบายการทำงานของเครือข่ายทางสังคมในการทดแทนหรือเพิ่มความสามารถของกลไกรัฐในประเด็นต่างๆ การมีส่วนร่วมมักจะเป็นเป้าหมายหลักในการศึกษาของงานวิจัยประเภทนี้ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้มุ่งเน้นการตัดสินใจในเชิงนโยบายแต่เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อนำนโยบายไปดำเนินการให้ลุล่วงไปด้วยดี เช่น กรณีการใช้เครือข่ายทางสังคมเพื่อลดการพึ่งพารัฐในส่วนที่ระบบราชการไม่สามารถจัดการปัญหาได้ในกรณีขององค์กรภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ (นพรัตน์ พาทีทิน, 2561) การให้ประชาชนเพิ่มความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันภัยพิบัติเพื่อลดการพึ่งพาภาครัฐ กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง (แก้ว สังข์ชู, 2556) งานศึกษาประเภทนี้เป็นผลผลิตที่ชัดเจนของประวัติศาสตร์ทางความคิดในสาขาการพัฒนาชุมชนของไทย ส่วนหนึ่งที่เห็นว่าการพัฒนาคือหน้าที่ของรัฐส่วนกลางในการส่งมอบให้กับคนชุมชนในพื้นที่ชนบท ดังนั้นงานกลุ่มนี้จึงมองเครือข่ายทางสังคมในฐานะเครื่องมือที่ช่วยต่อยอดนโยบายต่างๆของภาครัฐที่ไม่ประสบความสำเร็จในระดับชุมชน และงานกลุ่มนี้มักจะมองเครือข่ายทางสังคมว่ามีใช้เพียงเครือข่ายของชุมชน แต่สมาชิกของเครือข่ายต่างๆยังรวมถึงองค์กรทางการเมืองการปกครอง เช่นหน่วยงานราชการในระดับภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย

4.) งานศึกษาเกี่ยวกับการสร้างจะดูแลรักษาเครือข่ายทางสังคม งานศึกษาเหล่านี้เน้นหนักไปยังการศึกษาเครือข่ายทางสังคมในส่วนแง่ของกลยุทธ์และเครื่องมือ โดยมุ่งเน้นไปยังกระบวนการสร้างและรักษาเครือข่าย เช่น งานของ วรสิทธิ์ เจริญศิลป์และ ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ ที่ศึกษาพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์และเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการและเปลี่ยนทรัพยากรของเครือข่ายชุมชน ตำบลสะเอียบ จังหวัดแพร่ (2561) งานศึกษาเกี่ยวกับการขยายผลและธำรงรักษาเครือข่ายสุขภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนบ้านสันทรายหลวง จังหวัดเชียงใหม่ (ทิพย์พุด ฤกษ์สุนทร, 2560) จะเห็นว่างานจำพวกนี้นั้นมุ่งเน้นการถอดบทเรียนจากเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จในการทำภารกิจต่างๆให้ลุล่วงไปด้วยดีโดยเป็นได้ทั้งเครือข่ายทางสังคมที่ยึดติดอยู่กับประเด็น หรือเครือข่ายทางสังคมที่ยึดติดอยู่กับพื้นที่

5.) งานศึกษาชุมชนศึกษาผลกระทบของเครือข่ายจากการเปลี่ยนแปลงของสถาบันภายนอก ในขณะที่งานศึกษาส่วนมากมองเครือข่ายทางสังคมเป็นตัวแปรหรือเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงรวมถึงเครื่องมือในดำเนินกิจกรรมต่างๆ งานประเภทที่ห้าศึกษาเครือข่ายทางสังคมในฐานะผลผลิตทางการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายต่างๆ โดยงานจำพวกนี้นั้นมองเครือข่ายทางสังคมเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งต่างกับแนวทางการศึกษาอื่นๆก่อนซึ่งมองเครือข่ายทางสังคมในลักษณะโครงสร้างใหม่ๆที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมบางอย่าง งานที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายทางสังคมจากพลังภายนอกเช่น งานของ Poome Petkanjanapong ที่ศึกษาเครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนภายหลังการกระจายอำนาจ (2014)

ถึงแม้จะมีงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายทางสังคมในงานวิจัยระดับอื่นๆ แต่พบว่าในระดับชุมชนนั้นมียาน
แวนนี้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการใช้เครือข่ายทางสังคมในการศึกษารูปแบบอื่นๆ

6.) งานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนและเครือข่ายในความหมายใหม่ๆ ผลจากการนิยามคำว่าชุมชนที่เปลี่ยนไป
ในหลายสังคมรวมถึงสังคมเองไทยเองด้วยทำให้เกิดงานศึกษาชุมชนตามนิยามใหม่ๆ เพิ่มเข้ามา จากเดิมที่ชุมชนใน
งานศึกษาของไทยนั้นยึดติดกับความหมายของชุมชนตามระบบการปกครองของไทย เช่นระบบหมู่บ้าน หรือระบบ
ชุมชนเมือง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีสถานะและข้อกฎหมายของรับ ปัจจุบันมีการพยายามศึกษาชุมชนในรูปแบบที่
แตกต่าง เช่น ชุมชนออนไลน์ ชุมชนข้ามรัฐ ซึ่งทำให้กรอบคำอธิบายเดิมๆ ของงานศึกษาชุมชนเช่น โครงสร้างนิยม
ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของชุมชนเหล่านี้ต่อไป เครือข่ายทางสังคมจึงก้าวเข้ามาเป็นส่วนสำคัญใน
การศึกษาปรากฏการณ์ของเครือข่ายเหล่านี้ งานวิจัยชุมชนในความหมายใหม่ๆ ผ่านมุมมองเครือข่ายทางสังคม
กำลังมีการพัฒนาอย่างมาก เช่น การศึกษาเครือข่ายนักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ (ธีรวุฒิ กายแก้ว,
2556) การศึกษาทุนทางสังคมของของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในเครือข่ายการจัดการสวัสดิการ ชายแดนไทย-พม่า
อำเภอแม่สอด (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และคณะ, 2561) การใช้เครือข่ายทางสังคมในระบบเครือข่ายในการบริหาร
ด้านประเพณีไทย-ลาว ในจังหวัดมุกดาหาร (กนกพร รัตนสุธีระกุล, 2554) ระบบเครือข่ายและเครือข่ายท้องถิ่นใน
การค้าข้าวข้ามชายแดนไทย-มาเลเซีย (พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, 2552) การก่อตัวของชุมชนและเครือข่ายทางสังคม
ของชุมชนคนไทยที่ทำงานในต่างแดน (สุทธิพร บุญมาก, 2554) (พัทยา เรือนแก้ว, 2556) เราจะพบว่างานวิจัย
เหล่านี้เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ไม่ได้มีการรับรองด้วยข้อกฎหมายและตรงตามธรรมเนียมเดิมในการศึกษาชุมชนของ
ไทยที่ชุมชนนั้นมีการยึดติดกับสภาพที่ภูมิศาสตร์และการปกครอง แต่ชุมชนต่าง ๆ นั้นยึดโยงกันด้วยความสัมพันธ์
อันสลับซับซ้อนระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มต่างๆ เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมระหว่างกลุ่มคนขึ้นมา จึงกล่าวได้ว่า
เครือข่ายทางสังคมในงานประเพณีนี้เป็นแกนหลักในการนิยามและกำหนดขอบเขตของชุมชนในความหมายใหม่นี้
อีกด้วย

จากการจัดประเภทงานศึกษาชุมชนผ่านแนวความคิดเครือข่ายทางสังคมข้างต้น เราจะพบว่าเครือข่าย
ทางสังคมนั้นได้ถูกใช้งานอย่างหลากหลายในการศึกษาชุมชนและมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการครอบคลุม
ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น เราจะพบว่าการประยุกต์นำเครื่องมือทางการศึกษาที่เรียกว่าเครือข่าย
ทางสังคมมาใช้ในงานศึกษาของไทยนั้นมีทั้งที่ตรงตามทิศทางการศึกษาในระดับนานาชาติ เช่นการวิเคราะห์
ทรัพยากรในระดับสมาชิกของเครือข่าย (งานประเภทที่หนึ่ง) และในระดับภาพรวมของเครือข่าย (งานประเภทที่
สอง) รวมถึงการศึกษาและถอดบทเรียนการสร้างและรักษาเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จเพื่อที่จะใช้ความรู้
ดังกล่าวในอนาคตต่อไป (งานประเภทที่สี่) แต่ก็มีส่วนของการทิศทางการศึกษาที่ขาดแคลนไปบ้างเช่นการศึกษาการ
เปลี่ยนแปลงของเครือข่ายจากผลกระทบภายนอก (งานประเภทที่ห้า) อันเป็นงานวิชาการเชิงสร้างความรู้มากกว่า
การแก้ปัญหาหรือเสนอข้อเสนอนะ นอกจากนี้งานศึกษาชุมชนผ่านเครือข่ายทางสังคมในไทยยังได้รับอิทธิพลจาก
ประวัติศาสตร์ทางความคิดของการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนในไทยอันเป็นพลังหลักในการก่อให้เกิดประเภท
ของการศึกษาชุมชนที่พยายามใช้เครือข่ายทางสังคมในการเติมเต็มส่วนที่ระบบราชการหรือระบบการปกครองส่วน
ท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ ได้ (งานประเภทที่สาม) ท้ายที่สุดแล้วการใช้เครือข่ายทางสังคมใน

การศึกษาชุมชนก็มีการพัฒนาไปจนถึงจุดที่สามารถใช้เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมือในการนิยามและกำหนดขอบเขตของคำว่า “ชุมชน” อันเห็นได้จากงานศึกษาประเภทที่หก

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความหลากหลายในการใช้เครือข่ายทางสังคมในการศึกษาชุมชนแต่งงานบางประเภท เช่น งานศึกษาชุมชนและเครือข่ายทางสังคมประเภทที่ห้า ก็ยังไม่เป็นที่นิยมมากนักการศึกษาอันแสดงให้เห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมในไทยเกี่ยวกับชุมชนในไทยนั้นยังไม่ได้ใช้ศักยภาพของเครื่องมือที่เรียกว่าการวิเคราะห์เชิงเครือข่ายอย่างเต็มที่ เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาชุมชนผ่านเครือข่ายทางสังคมของไทยกับของต่างประเทศเราจะพบลักษณะสำคัญของงานเครือข่ายทางสังคมในระดับชุมชนของไทยได้ดังนี้คือ

1) เครือข่ายทางสังคมถูกมองเป็นเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ในงานศึกษาเครือข่ายประเภทที่สามการสร้างเครือข่ายและการดูแลรักษาเครือข่าย และงานศึกษาเครือข่ายประเภทที่สองที่มีการใช้เครือข่ายในฐานะเครื่องมือเพื่อบรรลุกิจกรรม จะเห็นได้ว่าศึกษาเครือข่ายทางสังคมโดยมุ่งเน้นไปยังการสร้างเครือข่ายขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมบางอย่าง เช่นการเคลื่อนไหวเรียกร้อง หรือขบวนการทางประชาสังคมอื่นๆ แต่งานที่ศึกษาเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่แล้ว เช่น เครือญาติหรือเพื่อนบ้านในฐานะช่องทางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลในระดับชุมชน (ประเภทที่ห้า) ซึ่งนักวิชาการในต่างประเทศมักจะทำให้ความสำคัญเพื่อความสามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่แล้วได้อย่างไร รวมถึงสามารถเข้าใจว่าโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่แล้วดังกล่าวขัดขวางกระบวนการหรือการแลกเปลี่ยนทรัพยากรอย่างไรบ้างและทำการปรับแก้เพื่อให้เครือข่ายทางสังคมสามารถเป็นเครื่องมือของชุมชนในการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ รวมถึงผลกระทบจากนโยบายหรือสถาบันต่างๆที่เปลี่ยนแปลงต่อเครือข่ายทางสังคมยังถูกศึกษาเพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนในการออกนโยบายต่างๆอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คืองานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนของไทยยังขาดงานศึกษาเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน แต่มุ่งเน้นเพียงแต่การสร้างเครือข่ายใหม่ๆเพียงอย่างเดียว ส่วนหนึ่งที่งานวิจัยประเภทศึกษาเครือข่ายในชีวิตประจำวันถูกมองข้ามเพราะวัฒนธรรมการศึกษาชุมชนของไทยถูกเคลือบด้วยแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่มองว่าชุมชนควรถูกยกระดับและทำให้ดีขึ้นโดยเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น การศึกษาเครือข่ายตามธรรมชาติในชีวิตประจำวันจึงถูกมองข้ามเนื่องจากถูกมองว่าไม่ใช่เครือข่ายที่สามารถใช้ในการพัฒนาชุมชนได้

2) ไม่มีความหลากหลายในการมองทรัพยากรในเครือข่าย ปัญหาเหล่านี้เห็นชัดในงานศึกษาเครือข่ายประเภทที่หนึ่งซึ่งศึกษาเครือข่ายทางสังคมและทรัพยากรของระดับปัจเจก เราจะเห็นว่าทรัพยากรที่มุ่งเน้นนั้นจำกัดกรอบของการศึกษาอยู่ที่การแลกเปลี่ยนของข้อมูล ซึ่งในแง่หนึ่งนั้นมีความไม่ซับซ้อนมากนักในการชี้วัดเมื่อเทียบกับทรัพยากรอย่างอื่นที่สามารถแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายทางสังคมได้อื่นๆ เช่น ความช่วยเหลือ หรืออำนาจการต่อรองที่เพิ่มขึ้น ความไม่ซับซ้อนดังกล่าวย่อมส่งผลให้งานวิจัยสามารถดำเนินไปโดยง่าย ดังนั้น งานศึกษาทางชุมชนของไทยจึงยังมีความต้องการงานเชิงเครือข่ายที่ศึกษาถึงทรัพยากรอื่นๆอีกมาก

3) คำว่าชุมชนยังคงยึดโยงอยู่กับชุมชนในฐานะหน่วยทางการปกครอง ลักษณะดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดในทุกงานประเภทของศึกษาชุมชนผ่านเครือข่ายทางสังคมของไทยยกเว้นงานประเภทที่หาคือการศึกษาชุมชนที่ไม่ได้ยึดโยงอยู่กับขนบงานศึกษาชุมชนแบบเดิม อย่างที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่าเนื่องจากงานพัฒนาชุมชนของไทยนั้นมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากรัฐส่วนกลางเข้าไป พัฒนาพื้นที่ชนบทรอบนอก ทำให้ประเพณีการศึกษางานชุมชนของไทยได้รับอิทธิพลดังกล่าวรวมถึงการกำหนดความหมายของชุมชนที่เคร่งครัดและเป็นไปตามโครงสร้างราชการ สิ่งนี้ทำให้งานศึกษาชุมชนจำนวนมากไม่สามารถก้าวข้ามและนิยามชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น อันก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่นในการศึกษาเครือข่ายทางสังคมเชิงการจัดการประเด็นต่างๆ ชุมชนในฐานะหน่วยทางการปกครองอาจจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทั้งชุมชนแต่ก็ถูกรวมในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อน ในการปรับปรุงส่วนนี้นักวิจัยจะต้องมีความพยายามเพิ่มขึ้นในการนิยามชุมชนและสมาชิกของเครือข่ายทางสังคมโดยยึดโยงกับหน่วยทางการปกครองให้น้อยลงในการทำวิจัย หรือเปรียบเทียบเครือข่ายทั้งชุมชนในฐานะหน่วยของการปกครองและตามเครือข่ายที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเครือข่ายของชุมชนที่แท้จริงเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความแตกต่างในทั้งสองลักษณะ

ลักษณะทั้งสามประการข้างต้น ส่วนหนึ่งเป็นผลผลิตจากประวัติศาสตร์ทางความคิดของงานชุมชนในไทยที่เจือไปด้วยอคติในการพัฒนาและโครงสร้างการพัฒนาที่ยึดโยงอยู่กับรัฐส่วนกลางและกลไกราชการต่างๆรวมถึงธรรมเนียมต่างๆในวงการการพัฒนาชุมชนของไทย การก้าวข้ามกับดักทางความคิดดังกล่าวนี้ต้องอาศัยการมองเห็นคุณค่าของเครือข่ายทางสังคมว่ามีใช้มีเพียงเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือส่วนต่อขยายของระบบราชการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครือข่ายที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในทุกสังคมมนุษย์และใช้แลกเปลี่ยนทรัพยากรที่หลากหลายและเกี่ยวข้องทั้งชีวิตประจำวัน นอกจากต้องปรับกรอบความคิดในการเข้าใจเครือข่ายทางสังคมแล้วงานศึกษาทางชุมชนของไทยเองก็ต้องก้าวข้ามขนบต่างๆในการศึกษาชุมชนทั้งกรอบความคิดเรื่องการพัฒนาหรือชุมชนในฐานะหน่วยทางการปกครองเพียงอย่างเดียว การละทิ้งขนบดังกล่าวจะช่วยให้การศึกษาชุมชนในไทยมีความยืดหยุ่นตอบสนองต่อพลวัตรของสังคมที่เปลี่ยนไปได้ดีขึ้นและสามารถใช้เครื่องมือเครือข่ายทางสังคมวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- แก่งกิจ กิติเรียงลาภ และคณะ. (2561). *เครือข่ายและทุนทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ: บทบาทองค์กรชุมชนและการสร้างกลไกพัฒนาภาคีเครือข่ายการจัดสวัสดิการชายแดนแม่สอด ชายแดนไทย-เมียนมาร์* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- เมทินา อุทาส. (2552). *พัฒนาการและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนวัดโรมันคาทอลิก จังหวัดจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.
- เสริมสุข บัวเจริญ และคณะ. (2552). *การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ตามแนวชายแดน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- เอี่ยม ปัญญา และคณะ. (2560) การบูรณาการสายสัมพันธ์และมรดกวัฒนธรรมชุมชนไทยชนะศึกสู่การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอกู่เหล็ก จังหวัดสุโขทัย (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แก้ว สังข์ชู. (2556) การวิจัยเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ ตามวิถีวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การแก้ปัญหาภัยพิบัติสังคม เศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากร จังหวัดพัทลุง (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กนกพร รัตนสุธีระกุล. (2554). ด้านประเพณี: ระบบ กลไก และเครือข่ายความสัมพันธ์ของท้องถิ่นในการจัดการแรงงานข้ามชาติ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตติ สัจจาวัฒนา และ ณัฐ โฆษิวกาญจน์. (2553). การพัฒนาและขยายผลระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดพันธุ์ผสมเปิดเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือตอนบน (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ (2556) การพัฒนาชุมชนออนไลน์เครือข่ายครูไทยหัวใจไอซีที (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2559) การเคลื่อนไหวสังคมของเครือข่ายขบวนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. วารสารร่มพฤกษ์, 34(1), 165-187
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. (2556). เครือข่ายชนชั้นทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบของบ่อนคาสิโนตามชายแดนไทย-กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.)
- ทิพย์พฐ์ ฤทธสุนทร. (2560). บทบาทหน้าที่ การดำรงรักษา และการขยายผลการทำงานของเครือข่ายสุขภาพเพื่อสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ศิษษาภรณ์ชุมชนบ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ธีรภูมิ กายแก้ว. (2556). การสร้างเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษา นักฟุตบอลสมัครเล่น ในกลุ่มกรุงเทพเหนือ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร
- นพรัตน์ พาทีทิน. (2561) บทเรียนการจัดการตนเองของเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญในการสร้างเสริมการปกครองตนเองของท้องถิ่น (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นารถพงศ์ สุนทรนนท์ และคณะ. (2552). โครงการวิจัยเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์จังหวัดพังงา (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

- บรรเจต นະแส. (2556). *โครงการประสานภาคีความร่วมมือในการสร้างความรู้ที่เหมาะสมระดับท้องถิ่น ในการจัดการภัยพิบัติจังหวัดสงขลา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และ พบสุข ชำ ชอง. (2561). การให้ความสำคัญกับเครือข่ายในทางนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ: มุมมองเชิงวิพากษ์และกรอบการวิเคราะห์สำหรับข้ามพ้นสัญญาณที่กลวงเปล่า. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(2), 113-136.
- พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2552). *ความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ: ชุมชนนุโระ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พัทธา เรือนแก้ว. (2556). *ศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคนไทยและการก่อตัวเป็นชุมชนไทยในประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ไต้หวัน และญี่ปุ่น และสร้างเครือข่ายทางวิชาการ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิตรพิบูล ไชยเมือง และคณะ (2558). รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริหารจัดการ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหนองบัวลำภู (รายงานผลการวิจัย). *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 5(1), 44-52.
- วรสิทธิ์ เจริญศิลป์ และ ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2561). กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 26(51), 145-169.
- ศุภางค์ นันตา . (2548). *การสื่อสารทางเลือกใหม่กับการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ จ.สุรินทร์* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมเกียรติ ฉายไธสง . (2548). *แนวทางการพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดตรัง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2552). *การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).
- สุทธิพร บุญมาก. (2554). *การบริหารจัดการเงินส่งกลับบ้านของครอบครัวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสมาชิกครอบครัวไปทำงานในประเทศมาเลเซีย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สุมิตร สุวรรณและคณะ. (2558). รายงานโครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Burt, Ronald S. (1995). *Structural Holes: The Social Structure of Competition*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 978-0-674-84372-1.

Casey, C. (2015). Public values in governance networks: Management approaches and social policy tools in local community and economic development. *The American Review of Public Administration*, 45(1), 106-127. doi:10.1177/0275074014531072.

Clark, L. (2011;2010;). Seeing the social capital in agricultural innovation systems: Using SNA to visualise bonding and bridging ties in rural communities. *Knowledge Management for Development Journal*, 6(3), 206-218. doi:10.1080/19474199.2011.554324.

Croucher, S. M. (2011). Social networking and cultural adaptation: A theoretical model. *Journal of International and Intercultural Communication*, 4(4), 259-264. doi:10.1080/17513057.2011.598046.

Jarman, D. (2018). Social network analysis and the hunt for homophily: Diversity and equality within festival communities. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 10(2), 117-133. doi:10.1080/19407963.2018.1414987.

Lee, Y., Burnette, C. E., Liddell, J., & Roh, S. (2018). Understanding the social and community support networks of american indian women cancer survivors. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 15(5), 481.

Pena-López, J. A., & Sánchez-Santos, J. M. (2017). Individual social capital: Accessibility and mobilization of resources embedded in social networks. *Social Networks*, 49, 1-11. doi:10.1016/j.socnet.2016.11.003

Petkanjanapong, P. (2014). *Decentralization, social capital, and capability in environmental management : Case study of tambon maeta, Chiang Mai, Thailand*.

Rockenbach, T., & Sakdapolrak, P. (2017). Social networks and the resilience of rural communities in the global south: A critical review and conceptual reflections. *Ecology and Society*, 22(1), 10. doi:10.5751/ES-09009-220110.

- Scott, J. (1996). Wasserman, S. and galarkiewicz, J. (eds) "advances in social network analysis in the social and behavioural sciences" (book review). London: Routledge and Kegan Paul.
- Sundaram, H., Lin, Y., De Choudhury, M., & Kelliher, A. (2012). Understanding community dynamics in online social networks: A multidisciplinary review. *IEEE Signal Processing Magazine*, 29(2), 33-40. doi:10.1109/MSP.2011.943583.
- Taha, N., & Cox, A. (2016). International students' networks: A case study in a UK university. *Studies in Higher Education*, 41(1), 182-198. doi:10.1080/03075079.2014.927851.

ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติกับศาลปกครอง

Problems related to conflicts between the powers and duties of the National Counter Corruption Commission and the Administrative Court

กาญจนพิพดา ศักดิ์ศิริฤดากุล¹
Ganjanapirada Saksiriyadakun

บทคัดย่อ

อำนาจอธิปไตยตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ ได้แก่ นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และต้องให้แต่ละองค์กรเป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าว ซึ่งหลักการดังกล่าวปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญประสงค์ให้แต่ละองค์กรเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีได้ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นผู้อำนาจดังกล่าวแต่ผู้เดียว ส่วนองค์กรอิสระ อย่างเช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือเรียกว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะเรียกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. และถือว่าเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจผสม กล่าวคือ มีทั้งอำนาจออกกฎหมาย อำนาจใช้กฎหมายและอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาทตามกฎหมายที่องค์กรนั้นรักษาการ แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีข้อองค์กรของรัฐที่เป็นรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ได้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ และแม้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายและมีปัญหาที่จะต้องให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. วินิจฉัยชี้ขาด แต่การใช้อำนาจดังกล่าวก็มีใช้อำนาจตุลาการ เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้จัดตั้งขึ้นในลักษณะที่เป็นศาล และไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท แต่ คณะกรรมการ ป.ป.ช.เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น การปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเฉพาะการไต่สวนและวินิจฉัยกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือมีพฤติการณ์ ร่ำรวยผิดปกติ และคณะกรรมการดังกล่าวชี้มูลว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางวินัยด้วย และผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้มีคำสั่งลงโทษทางวินัยตามสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ผู้ถูกกล่าวหาทวนคดีฟ้องต่อศาลปกครอง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. โต้แย้งว่าการไต่สวนและชี้มูลความผิดเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา กรณีดังกล่าว ย่อมถือว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลปกครอง ซึ่งเดิมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัย

¹ อัยการจังหวัดผู้ช่วยสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดแพร่

แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มิได้มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว ดังนั้น หากมี
ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่มี
อำนาจวินิจฉัยอีกต่อไป แต่รัฐธรรมนูญน่าจะมีเจตนารมณ์โดยปล่อยให้ศาลปกครองเป็นผู้วินิจฉัยถึงปัญหา
ดังกล่าว เนื่องจากศาลเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ดังที่รัฐธรรมนูญ มาตรา
188 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย
และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

คำสำคัญ ศาลปกครอง, คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ความขัดแย้งระหว่าง
อำนาจหน้าที่, อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

Abstract

Sovereignty, according to the Separation of Powers, consists of Legislative power, Executive power, and Judicial power. Each power has to be used by different organizations. This principle is stated in the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), Section 3, Paragraph 1, which states that “Sovereignty belongs to the Thai people, the King is the Head of State, and uses this power through the parliament, cabinet, and courts according to the provisions of the constitution.”

When considering the mentioned section in the constitution, it shows that the constitution has the purpose of provide each type of sovereignty to each organization without allowing any organization to be the sole authority. Independent entities such as the National Anti-Corruption Commission have mixed power. In other words, they have the authority to rule, enforce, and diagnose disputes according to the laws which they enforce. However, the National Anti-Corruption Commission is not a government organization, which is the parliament, cabinet, and courts, because the National Anti-Corruption Commission does not enforce Legislative power. Although the National Anti-Corruption Commission has the authority to enforce laws and make diagnoses, that power is not Judicial power because the National Anti-Corruption Commission is not established as a court nor does it act as a mediator in the diagnosis of the dispute. The National Anti-Corruption Commission is only a state authority to enforce the law.

The duty and enforcement of the National Anti-Corruption Commission according to the Organic Act on Counter Corruption involves the investigation and diagnosis when government officials are accused of committing an offense or are unusual wealthy, and the committee points out that government officials also commit disciplinary offenses and supervisors or authorized persons depose the accused. Moreover, there are official disciplinary punishment orders according to the investigations of the National Anti-

Corruption Commission but the accused are pursued through the Administrative Court when the National Anti-Corruption Commission argues that the investigation and diagnosis are the direct use of power under the Constitution. The Administrative Court does not have the authority to judge. In this case, this is a conflict between the National Anti-Corruption Commission and the Administrative Court. Previously, the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2540 (1997), stated that the Constitutional Court has the power to diagnose but the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017) did not mention this clause. Therefore, in the case of conflict between the authorities of the National Anti-Corruption Commission and the Administrative Court, the Constitutional Court no longer has the authority to diagnose. However, the constitution should have the will to assign the Administrative Court to diagnose such problems because the courts are judicial organizations which have the power to diagnose legal actions according to the constitution, Section 188, which stated that “adjudication of cases is under the power of the courts, which have to implement according to the laws and to act under the King’s monogram.”

Keywords: National Anti-Corruption Commission, Administrative Court, Power and Authority conflict, Judicial power

บทนำ

นับตั้งแต่มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รัฐธรรมนูญบัญญัติให้องค์กรอิสระหลายองค์กร รวมถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรหลักในการตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยมีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234 บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการไต่สวนและมีความเห็นหรือวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง และอำนาจในการกำหนดให้บุคคลดังกล่าวยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมถึงหน้าที่และอำนาจตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปตามกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 32

แต่การใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีใ้การใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือตุลาการ เพียงแต่เป็นการกำหนดถึงหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต สำหรับการป้องกัน ก็อย่างเช่น การเสนอมาตรการ ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ

หรือองค์กรอัยการในเรื่องปรับปรุงการปฏิบัติราชการ จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เสนอแนะให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมาตรการใดที่เป็นช่องทางให้มีการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ หรือเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีต่อราชการ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการทุจริต ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234

ส่วนการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สำหรับการปราบปรามการทุจริต อย่างเช่น การไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวณผิดปกติกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมถึงการกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระและเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว โดยหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจชี้มูลความผิดทางอาญาซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต นอกจากนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังมีอำนาจชี้มูลความผิดทางวินัยซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวด้วย

โดยเฉพาะการชี้มูลความผิดทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา นั้น กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวกำหนดกระบวนการและขั้นตอน โดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนต้องส่งลงโทษทางวินัยผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และต้องถือสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนไม่อาจตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงเพื่อฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอีกได้ เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนมีคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นประการใดแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิฟ้องผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน รวมทั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลปกครองได้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 101 นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ก่อตั้งองค์กรอิสระหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. และเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง คณะกรรมการ ป.ป.ช. เข้ามาเป็นคู่กรณี คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะพยายามโต้แย้งอำนาจของศาลปกครองอยู่เสมอ โดยอ้างว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรอิสระและให้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาหน้าคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้ ซึ่งข้อโต้แย้งดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเขตอำนาจระหว่างองค์กรอิสระกับศาลปกครอง ดังนั้น หากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังไม่ถูกยกเลิก ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว ดังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2546

แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระกับศาล โดยเฉพาะศาลปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม หากมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรใดจะเป็นผู้วินิจฉัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดการก่อตั้งองค์กรอิสระ

แนวความคิดเรื่องการมีองค์กรของรัฐที่อิสระ (Independent Regulatory Agency) เพื่อทำหน้าที่วางระเบียบ (reulate) และควบคุม (control) กิจกรรมบางอย่างของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชน อันเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งเศรษฐกิจของประเทศ องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระจึงเป็นสถาบันทางการบริหารที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่หากพิจารณาโครงสร้างของรัฐอันเป็นสถาบันการเมืองตามรัฐธรรมนูญและหลักการแบ่งแยกอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการแล้วย่อมไม่สามารถหรือไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่วางระเบียบและควบคุมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้ กล่าวคือ (วิชณุ วรรณ, 2548, หน้า 36-37.)

รัฐสภา แม้มีอำนาจหน้าที่ตรากฎหมายก็ตาม แต่กระบวนการตรากฎหมายย่อมต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ส่วนการวางระเบียบนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องเฝ้าติดตามการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต้องปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง

ฝ่ายบริหาร โดยหมายรวมถึงรัฐบาลและฝ่ายปกครอง แม้รัฐบาลจะมีอำนาจออกกฎหมายลำดับรองจากพระราชบัญญัติ เช่น กฎกระทรวง พระราชกฤษฎีกา ก็ตาม แต่โครงสร้างของรัฐบาลมีลักษณะของการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ประกอบกับ รัฐบาลมีความเป็นสถาบันการเมือง ฉะนั้น ย่อมมีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น การดำเนินการดังกล่าวโดยฝ่ายบริหารจึงไม่อาจตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

ฝ่ายตุลาการ ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ฝ่ายตุลาการเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยความเป็นอิสระและความเป็นกลาง ฉะนั้น ฝ่ายตุลาการจึงไม่อาจที่รับมอบให้ดำเนินการดังกล่าว

แนวความคิดเรื่ององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระจึงถูกนำมาปรับใช้เพื่อสร้างกลไกในทางบริหารเพื่อให้มีประสิทธิภาพ โดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระมีลักษณะพิเศษ คือ องค์กรนั้นยังคงเป็นองค์กรของรัฐ แต่ได้รับหลักประกันให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยอิสระ และไม่มีการแทรกแซงจากองค์กรของรัฐอื่นหรือสถาบันการเมือง ทั้งนี้ สถานะความเป็นอิสระดังกล่าวไม่ถึงกับจำเป็นต้องให้องค์กรนั้นกลายเป็นฝ่ายตุลาการ ดังนั้น ลักษณะของอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระจึงสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และควบคุมการดำเนินกิจกรรมบางประการที่เป็นการดำเนินการโดยรัฐและเอกชนที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนรวม เพื่อให้อยู่ในกรอบที่สมควรได้ (ธีระศักดิ์ เชื้อวาทย์, 2554)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ร่างขึ้นมาโดยมีเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อเสียง การคอร์รัปชันของผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง แต่การตรวจสอบโดยระบบรัฐสภาของประเทศไทย เช่น การอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี อาจจะไม่บรรลุผลแห่งการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากระบบรัฐสภาของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ฝ่ายรัฐบาลย่อมต้องมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าฝ่ายค้าน แต่สภาผู้แทนราษฎรบางส่วนซึ่งเป็นฝ่ายเสียงข้างมากก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคการเมืองเดียวกับรัฐบาลหรือเป็นพรรคร่วม

รัฐบาล ฉะนั้น ฝ่ายค้านซึ่งมีจำนวนเสียงน้อยกว่าแม้จะมีพยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่านายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีขอบด้วยกฎหมาย ระบบรัฐสภาดังกล่าวก็ไม่สามารถดำเนินการต่อผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจึงบัญญัติให้มืองค์กรอิสระหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของบุคคลเหล่านั้นเพื่อมุ่งหวังว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะสามารถควบคุมการดำเนินกิจกรรมบางประการ เพื่อให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ผลการวิเคราะห์

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการวินิจฉัยปัญหาการใช้อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติให้มืองค์กรอิสระหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว การใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อาจจะเกิดปัญหาความขัดแย้งกับองค์กรอิสระอื่น รวมถึงองค์กรศาลด้วย รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้แตกต่างกันไป โดยผู้เขียนขอแยกพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 266 บัญญัติว่า ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้น หรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำว่า “องค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ” นั้น รัฐธรรมนูญมิได้นิยามความหมายไว้ แต่เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้ก่อตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญไว้หลายองค์กร รวมถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/25646 วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในการไต่สวนและวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 301 วรรคหนึ่ง (3) เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่จึงเป็นอันยุติ ดังนั้น องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ จึงไม่อาจพิจารณาเปลี่ยนแปลงฐานความผิดทางวินัยตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติวินิจฉัยยุติแล้ว ให้เป็นประการอื่นได้อีก (ศึกษาคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/25646 ฉบับเต็ม)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. อ้างว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนมีเพียงอำนาจพิจารณาระดับโทษทางวินัยเท่านั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนไม่มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงและเปลี่ยนแปลงฐานความผิด

ทางวินัยได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยด้วยเหตุผลดังกล่าว และเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวก็เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ แต่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิก โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้ หรือกรณีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ถูกยกเลิกโดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บังคับใช้ หากมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญกับศาลปกครอง ศาลปกครองมีอำนาจวินิจฉัยหรือไม่ กรณีปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอคำสั่งศาลปกครองสูงสุดโดยตัดสินเมื่อปี 2544 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังไม่ถูกยกเลิก

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 84/2544 วินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ก.ก.ต. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) นั้น ไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดบัญญัติชัดเจนว่ามีสภาพเด็ดขาด อันเป็นเหตุให้ศาลไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้ แต่การแปลบทบัญญัติมาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) ของรัฐธรรมนูญ ของศาลปกครองชั้นต้นย่อมเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในอันที่จะใช้สิทธิทางศาลซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 วรรคสอง รับรองไว้ ทั้งยังเป็นการขัดกับหลักการแยกใช้อำนาจอธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ทางรัฐสภาคณะรัฐมนตรีและศาล ทั้งนี้ เพื่อให้มีการคานและถ่วงดุลกันตามที่กำหนดไว้ในหมวด 3 ของรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ก.ก.ต. หากจะถือว่า มีสภาพเด็ดขาด ย่อมหมายความว่า มีสภาพเด็ดขาดตามภาระหน้าที่หลักเกี่ยวกับการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งตามมาตรา 144 ของรัฐธรรมนูญ อันเป็นการใช้อำนาจบริหารเท่านั้น ไม่อาจขยายความให้เป็นการตัดหรือจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญได้ ฉะนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงมีสิทธิภาคินมาฟ้องต่อศาลได้และเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติในมาตรา 271 และมาตรา 276 ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) ประกอบมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2544 แล้ว ย่อมเห็นได้ว่าคดีนี้อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะรับไว้พิจารณาพิพากษาได้

ผู้เขียนเห็นว่าแม้คำสั่งศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวจะเป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ก.ก.ต. ก็ตาม แต่คณะกรรมการ ก.ก.ต. ก็เป็นองค์กรอิสระ หากเกิดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ คณะกรรมการ ก.ก.ต. ก็สามารถเสนอเรื่องพร้อมความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้ แต่ไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการ ก.ก.ต. ได้ดำเนินการดังกล่าว โดยคดีนี้ศาลปกครองสูงสุดก็ได้วินิจฉัยโดยอาศัยหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักการหรือแนวคิดองค์กรของรัฐที่อิสระซึ่งมีองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ทั้งเหตุผลดังกล่าวเป็นข้อสนับสนุนในการวินิจฉัยถึงอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองควบคู่ไปกับหลักเกณฑ์ตามกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ดังนั้น เมื่อพิจารณาคำสั่งศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าศาลปกครองซึ่งเป็นองค์กรตุลาการมีอำนาจวินิจฉัยถึงปัญหาดังกล่าวได้ แม้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะกำหนดช่องทางไว้ตามมาตรา 266 ก็ตาม

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมิได้บัญญัติถึงองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญเหมือนดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 223 วรรคสอง บัญญัติหลักการจำกัดอำนาจศาลปกครองเพื่อไม่ให้ก้าวล่วงไปวินิจฉัยเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่ง

เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ยังคงเกิดขึ้นในการพิจารณาของศาลปกครองอยู่ตลอดมา ซึ่งศาลปกครองได้วางแนววินิจฉัยโดยการตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา 223 วรรคสอง ในทางแคบ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเนื่องจากการใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ดังเช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พ.2/2558 วินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจศาลว่า มาตรา 11 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติให้ศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจศาลปกครองสูงสุด และมาตรา 166 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 บัญญัติว่าในกรณีที่ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของ ก.พ.ค. ให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ทราบหรือถือว่าทราบคำวินิจฉัยของ ก.พ.ค. เห็นว่า คดีพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินการกิจการทางปกครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวได้ตามมาตรา 223 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ประกอบ มาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และมาตรา 223 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาลตามที่ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 28 วรรคสอง และมาตรา 29 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นบทบัญญัติที่ตัดอำนาจของศาลปกครองตามมาตรา 223 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงต้องตีความบทบัญญัติในมาตรา 223 วรรคหนึ่งดังกล่าวโดยเคร่งครัดว่า การใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองนั้น นอกจากจะต้องเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญแล้ว ยังต้องเป็นการใช้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดด้วย ซึ่งคำว่า “วินิจฉัยชี้ขาด” ในมาตรา 223 วรรคสอง ดังกล่าว ย่อมมีความหมายว่า เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา ได้แย้ง หรือข้อพิพาท เมื่อได้ทำการวินิจฉัยชี้ขาดโดยองค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้นแล้วไม่อาจนำมาฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้อีก มาตรา 250 วรรคหนึ่ง (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพียงแต่บัญญัติเป็นหลักการไว้กว้าง ๆ ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 มีอำนาจหน้าที่ได้ส่วนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ แต่การมีและการใช้อำนาจหน้าที่ได้ส่วนและวินิจฉัยดังกล่าวจะมีมากนักน้อยเพียงใดจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้อำนาจแก่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ก็จะจำกัดสิทธิของบุคคลที่ได้รับการรองรับตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้กำหนดกระบวนการทางวินัยขั้นต้น สำหรับผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นข้าราชการไว้เป็นพิเศษ โดยมีมติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ที่ชี้มูลความผิดทางวินัยผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นข้าราชการโดยทั่วไปมีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาว่า ไม่อาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยผู้ถูกกล่าวหาได้อีก โดยจะต้องพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาตามฐานความผิดที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยไว้ โดยผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาคงเหลือแต่เพียงอำนาจดุลพินิจในการสั่งลงโทษเท่านั้น และสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยก็ถูกจำกัดว่าจะอุทธรณ์ได้เฉพาะดุลพินิจในการสั่งลงโทษของผู้บังคับบัญชา

เท่านั้น โดยจะอุทธรณ์ว่ามีได้กระทำความผิดทางวินัยตามที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้มีมติชี้มูลไว้ไม่ได้ ดังนั้น มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ที่ชี้มูลความผิดทางวินัยของผู้ฟ้องคดีเป็นเพียงการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ที่มีผลเป็นเพียงชี้มูลความผิดทางวินัยของผู้ถูกฟ้องคดีเท่านั้น มิได้เป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 223 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ข้อโต้แย้งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ฟังไม่ขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่า คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวเป็นการวินิจฉัยหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 223 วรรคหนึ่ง บัญญัติถึงอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ส่วนมาตรา 223 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ห้ามศาลปกครองพิจารณาพิพากษากรณีที่องค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยชี้ขาดซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ และคดีที่พิพาทกันมีการยื่นฟ้องที่ศาลปกครองซึ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. พยายามโต้แย้งว่า ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดก็ยังคงวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว โดยการตีความอธิบายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญกับอำนาจหน้าที่ที่เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น การชี้มูลความผิดทางวินัยนั้น ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา เพราะการชี้มูลความผิดทางวินัยนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ใช้อำนาจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มิใช่การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะมีได้บัญญัติถึงองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญไว้โดยตรง แต่ศาลปกครองในฐานะฝ่ายตุลาการย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ทั้งนี้คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดในเวลาต่อมายังคงวินิจฉัยยืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ พ.2/2558 เช่น คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.69/2559 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1400/2559

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 210 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

(2) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ

(3) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแล้วจะเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญยังคงมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระ อย่างเช่น อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างไรก็ตาม หากมีความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระ อย่างเช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลปกครอง รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัย

กรณีปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่ารัฐธรรมนูญคงมีเจตนารมณ์โดยปล่อยให้ศาลปกครองเป็นผู้วินิจฉัยถึงปัญหาดังกล่าว เนื่องจากว่าศาลเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 188 บัญญัติว่า การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

สรุป

คดีพิพาทอยู่ในอำนาจศาลปกครอง อำนาจของศาลปกครองนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 197 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ กรณีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนมีคำสั่งลงโทษทางวินัย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 101 นอกจากนี้ กฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง มาตรา 9 กำหนดถึงอำนาจพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับ (1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2561 มาตรา 9 (1)

ส่วนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีฐานะเป็นคณะกรรมการที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ มติชี้มูลความผิดทางวินัยอันมีผลกระทบต่อบุคคล รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา ทั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. นำยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งลงโทษทางวินัยของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนนั้น ถือว่าเป็นคดีพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลปกครองย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวได้

การชี้มูลความผิดทางวินัยมิใช่การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ มาตรา 234 บัญญัติถึงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เฉพาะการไต่สวนและวินิจฉัยกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาในความผิดทางอาญา รวมถึงพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ โดยมิได้บัญญัติถึงการชี้มูลความผิดทางวินัยไว้ แต่กระบวนกรและ ขั้นตอนการชี้มูลความผิดทางวินัยนั้นกำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฯ เท่านั้น ซึ่งการชี้มูลดังกล่าวย่อมกระทบต่อสถานะของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เนื่องจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะต้องพิจารณาสั่งลงโทษทางวินัยต่อไป

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองแล้ว ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพียงแต่อำนาจของศาลปกครองจะถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญห้ามมิให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นองค์กรอิสระอันเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 197 วรรคสาม อย่างเช่น การไต่สวนและชี้มูลความผิดทางอาญาหรือกรณีมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ เนื่องจากการดำเนินกระบวนการดังกล่าว รัฐธรรมนูญ มาตรา 234 บัญญัติถึงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ แต่การชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติไว้ แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ใช้อำนาจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเท่านั้น ฉะนั้น การวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมมิใช่การวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญอันจะเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ

มีประเด็นที่ต้องพิจารณา กล่าวคือ คดีที่ผู้ถูกกล่าวหาฟ้องต่อศาลปกครอง หากผู้ฟ้องคดีตั้งประเด็นเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายในการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ศาลปกครองย่อมมีอำนาจตรวจสอบสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากสำนวนการไต่สวนย่อมประกอบไปด้วยข้อเท็จจริง พยานหลักฐานและความเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการไต่สวน รวมถึงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนนำมาพิจารณาเพื่อสั่งลงโทษทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดี ดังนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่อาจโต้แย้งว่าศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวได้

ข้อสังเกต ศาลปกครองมีอำนาจฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีทางวินัยซึ่งยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง และปรับฐานความผิดทางวินัยเสียใหม่ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนดห้ามแต่เฉพาะผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเท่านั้นที่ไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงใหม่ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวห้ามมิให้มีการตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงอีก และเมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาแล้วมีคำสั่งลงโทษทางวินัยแล้ว หากมีการอุทธรณ์ภายในองค์กรที่ผู้ถูกกล่าวหาสังกัดอยู่ เช่น องค์กรกลาง แต่องค์กรกลางก็ไม่มีอำนาจรับฟังข้อเท็จจริงและเปลี่ยนฐานความผิดทางวินัยที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลปกครองเป็นองค์กรตุลาการและรัฐธรรมนูญก็ได้จำกัดอำนาจของศาลปกครอง แต่อย่างไรก็ดี ฉะนั้น ศาลปกครองย่อมมีอำนาจรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใหม่ได้ ประกอบกับมีอำนาจวินิจฉัยฐานความผิดทางวินัยแตกต่างจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ ทั้งนี้ เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระกับศาลปกครองนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัย แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มิได้บัญญัติในลักษณะดังกล่าวอีกต่อไป ดังนั้น หากมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระ อย่างเช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่มีอำนาจวินิจฉัยอีกต่อไป ฉะนั้น เมื่อมีคดีอยู่ในการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ย่อมมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้อยู่ในตัว เนื่องจากว่าศาลปกครองเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 188 ซึ่งบัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

เอกสารอ้างอิง

ธีระศักดิ์ เชี่ยวเวทย์. (2554). ปัญหาการสรรหาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550: ศึกษากรณี คณะกรรมการการเลือกตั้ง. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิชณุ วรัญญู. (2538). องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 84/2544

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ.2/2558

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.69/2559

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.1400/2559

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2546

มุมมองของสังคมศาสตร์ต่อปัญหาสังคม

The View Point of Social Sciences on Social Problem

สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ¹

Sompong Dullayaanukij

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะนำข้อคิดจากนักสังคมศาสตร์ที่พยายามเสนอให้เห็นว่า ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานทางสังคมศาสตร์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจสภาพของสังคมและปัญหาของสังคมได้ลึกซึ้งหรือตรงตามความเป็นจริงมากขึ้นได้อย่างไร บทความแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกจะได้กล่าวถึงมุมมองพื้นฐานทางสังคมวิทยาต่อปัญหาสังคมหรือที่เรียกว่า "จินตนาการทางสังคมวิทยา" ส่วนที่สองจะกล่าวถึงการใช้กระบวนการการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการศึกษาสภาพทางสังคม ซึ่งจะทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่ขัดแย้งกับการใช้สามัญสำนึกในการทำความเข้าใจสภาพของสังคม และในส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงปัญหาสังคมจากมุมมองของทฤษฎีแม่บททางสังคมศาสตร์ 3 ทฤษฎี ซึ่งต่างให้แง่คิดในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมและชี้ช่องทางการแก้ปัญหาตามแนวคิดเหล่านั้น

คำสำคัญ: ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานทางสังคมศาสตร์ ปัญหาสังคม จินตนาการทางสังคมวิทยา การวิจัยทางสังคมศาสตร์ สามัญสำนึก

Abstract

This article introduces some social science notions in order to present how social science theories and concepts could help us understand society validly and clearly. This article is organized into three parts. In the first part, the basic perspective of sociology or sociological imagination will be introduced. After that, the social science methodology will be discussed how it can be used as a tool to create social knowledge, which sometimes conflicts with orthodox beliefs of society. In the third part, analysis and solution of social problems from the three main sociological perspectives will be discussed.

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Keywords: basic social science theories, social problems, sociological imagination, social science methodology, common sense

บทนำ

สังคมศาสตร์ย่อมประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ มากมายจำแนกไปตามสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ประชากรศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น แต่ในบทความนี้จะเน้นการใช้ทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ทั่วไปเพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของสังคม โดยทั่วไปแล้วบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิแสดงทัศนะถึงเรื่องราวทางสังคมและปัญหาสังคมได้เสมอและควรกระทำเช่นนั้นอยู่เสมอๆ ด้วย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงเรื่องราวทางสังคมหรือปัญหาสังคม อาจเป็นการกล่าวถึงโดยมีทฤษฎีหรือแนวคิดทางสังคมศาสตร์หรือไม่ก็ได้ การกล่าวถึงเรื่องราวทางสังคมโดยมีทฤษฎี แนวคิด ตลอดจนระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์จะทำให้เกิดการมองเห็นปรากฏการณ์ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น มุมมองของสังคมศาสตร์ต่อปัญหาสังคมที่จะนำเสนอในบทนี้จึงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของสังคมศาสตร์ในลักษณะหนึ่ง และเป็นการโต้แย้งข้อวิจารณ์ที่มีต่อสังคมศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่ไม่มีอะไรลึกซึ้งมากไปกว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไป และเป็นเรื่องที่ทุกคนทราบกันดีอยู่แล้ว

1. จินตนาการทางสังคมวิทยา

แซนเดิน (Zanden, 1988 : 7-8) ได้กล่าวถึง มโนภาพเรื่อง "จินตนาการทางสังคมวิทยา" (sociological imagination) ที่เสนอโดยนักสังคมวิทยาชื่อ ซี. ไรท์ มิลส์ เขากล่าวว่า การศึกษาทางสังคมวิทยา ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์และเป็นสาขาที่พยายามศึกษาสภาพพื้นฐานของสังคม ผู้ที่สนใจศึกษาสาขานี้มักจะได้รับคำแนะนำว่า การศึกษาทางสังคมวิทยานั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญาของผู้ศึกษาในสิ่งที่เรียกว่า "จินตนาการทางสังคมวิทยา" จินตนาการทางสังคมวิทยาคืออะไร ขอให้เราพิจารณาเหตุผลพื้นฐานในการศึกษาสังคมวิทยาข้อหนึ่งคือเพื่อความเข้าใจสภาพสังคมที่เราอาศัยอยู่ โดยมุ่งหวังว่าสังคมวิทยาจะทำให้เราเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของเราเอง

มิลส์ เรียกความสามารถในการวิเคราะห์ลักษณะนี้ว่า จินตนาการทางสังคมวิทยา ความสามารถดังกล่าวนี้ก็คือ ความสามารถที่จะมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ ความสนใจ ปัญหา ความหวัง ของบุคคลแต่ละบุคคลกับบริบทที่กว้างขึ้นของสภาพแวดล้อมทางสังคมและประวัติศาสตร์ของสังคมที่บุคคลเหล่านั้นอาศัยอยู่

ตามปกติแล้วมุมมองของบุคคลโดยทั่วไปมักจะจำกัดอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ใกล้ชิด เช่น โรงเรียน ที่ทำงาน ครอบครัว เพื่อนบ้าน จินตนาการทางสังคมวิทยาจะช่วยให้เกิดการขยายมุมมองที่แคบๆ

เช่นนี้ให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเรา กับสภาพแวดล้อมทางสังคมระดับมหภาคที่แวดล้อมเราอยู่ ตัวอย่างจากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์พบว่า ในปี ค.ศ. 1986 เป็นปีที่เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาดีมาก คนมีงานทำกันมากแม้แต่คนผิวดำซึ่งปกติมักหางานทำยากก็ยังได้งานทำจำนวนมาก แต่ในระหว่างปี ค.ศ. 1979-1984 มีคนงานชาวอเมริกันถูกปลดออกจากงานถึง 11.5 ล้านคน และมีเพียง 60 % ที่สามารถหางานใหม่ได้ สาเหตุส่วนใหญ่ที่ถูกปลดออกจากงานนั้นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการผลิตอย่างรวดเร็ว และการแข่งขันทางการค้ากับต่างประเทศ คนงานที่ถูกปลดออกจำนวนมากอยู่ในวัยกลางคน ซึ่งจากประวัติทางอุตสาหกรรมที่ผ่านมาถือว่าเป็นกลุ่มที่ทำงานมานาน และมีความมั่นคงทางการทำงานสูง มิลส์ เสนอว่า เราไม่สามารถพิจารณาสาเหตุการตกงานในกรณีนี้จากลักษณะส่วนบุคคล (personal character) ของคนงานแต่ละคน แต่เราต้องพิจารณาว่า โครงสร้างของโอกาสการทำงานในแบบเดิมได้ล่มสลายไปแล้ว ดังนั้น การระบุประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขนั้นต้องพิจารณาระดับสถาบันทางเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมนั้น มิลส์ เห็นว่า จินตนาการทางสังคมวิทยานั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือปลดปล่อยความไม่รู้ของเรา โดยทำให้เราสามารถพินิจพิเคราะห์โลกทางสังคมของเราและมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเรื่องราวชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับอิทธิพลของสังคมในระดับที่กว้างขึ้น จินตนาการทางสังคมวิทยาจึงสามารถให้ความรู้ในอีกมุมมองหนึ่งที่เราอาจไม่เคยรู้มาก่อน

3. สังคมศาสตร์ไม่ใช่สามัญสำนึก

สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสังคม ซึ่งเรื่องของสังคมนั้นเป็นเรื่องวิถีชีวิตของเราทุกคนที่ต้องเผชิญอยู่แล้ว ดังนั้น อาจมีคนคิดว่า เรื่องของสังคมศาสตร์เป็นเรื่องของสามัญสำนึก (common sense) แต่แท้ที่จริงแล้ว สังคมศาสตร์ไม่ใช่สามัญสำนึก ตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปนี้ จะแสดงให้เห็นว่า สามัญสำนึกอาจผิดพลาดได้ เมื่อมีการใช้กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการศึกษาอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่ตรงกับข้อเท็จจริงมากขึ้น ในแต่ละตัวอย่างนั้นจะเริ่มต้นโดยกล่าวถึงความรู้ที่เป็น "ความเชื่อ" จากสามัญสำนึกก่อน จากนั้นจะนำ "ข้อค้นพบ" ที่เกิดจากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์ในเรื่องเดียวกันมาแสดงให้เห็นว่า ข้อค้นพบเหล่านั้นจะทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ แตกต่างไปจากความเชื่อเดิมอย่างไร ดังต่อไปนี้ (Zanden, 1988 : 10, Horton, Leslie, Lason & Horton, 1997 : 5-8, Henslin, 1990 : 45)

ตัวอย่างที่ 1 ความเชื่อ: การระเบิดที่รุนแรงที่เกิดกับประเทศญี่ปุ่นและเยอรมันนีระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้สังคมแตกสลายและนำไปสู่ความตื่นตระหนกและโกลาหลไปทั้งสังคม

ข้อค้นพบ: การระเบิดที่คร่าชีวิตพลเรือนจำนวนมากในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นแทนที่จะทำให้พลเรือนเกิดความเสียขวัญและอ่อนแอกลับยิ่งทำให้พลเรือนเกิดความแข็งแกร่งโดยการสร้างความผูกพันทางสังคม (social bond) มากขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 ความเชื่อ: บุคคลทั่วไปจะมีความปลอดภัยเมื่ออยู่กับคนหมู่มาก เพราะว่าถ้าบุคคลใดได้อยู่ท่ามกลางฝูงชนขนาดใหญ่ บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อเกิดกรณีฉุกเฉินขึ้น

ข้อค้นพบ: บุคคลจะมีแนวโน้มได้รับความช่วยเหลือเมื่อมีคนอยู่ใกล้ๆ เพียงคนเดียว ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีคนอยู่จำนวนมาก ความรู้สึกเป็นพันธะที่จะต้องช่วยเหลือคนอื่นและความกลัวว่าจะถูกต่อว่าต่อขานที่ไม่ช่วยเหลือคนอื่นจะกระจายไปแบบไร้ทิศทางที่แน่นอนว่าจะพุ่งเป้าไปที่บุคคลใด มีข้อสรุปว่า ถ้ามีผู้พร้อมให้ความช่วยเหลือที่เป็นส่วนเกินมากเกินไป ก็จะทำให้สำนึกความรับผิดชอบของบุคคลแต่ละคนเกิดการกระจาย (a surplus of helpers diffuses an individual's sense of responsibility) ซึ่งหมายถึง เกิดความเกี่ยงกันที่จะรับผิดชอบหรือการโยนความรับผิดชอบไปให้บุคคลอื่น

ตัวอย่างที่ 3 ความเชื่อ: มีความเชื่อว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนจะตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งและจุดยืนของผู้สมัครในประเด็นปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ข้อค้นพบ: ผู้ลงคะแนนเสียงส่วนใหญ่มักจะตัดสินใจเลือกก่อนที่จะได้รู้ว่าใครคือผู้แข่งขันด้วยซ้ำไป นอกจากนี้การลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิจะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น

ตัวอย่างที่ 4 ความเชื่อ: ในหมู่คนอเมริกันผิวดำที่เป็นทหารมักจะมาจากกลุ่มที่ยากจนมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะดี

ข้อค้นพบ: ในระหว่างปีทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 พบว่า คนอเมริกันผิวดำที่มีรายได้อาจสูงมีแนวโน้มที่จะเป็นทหาร

ตัวอย่างที่ 5 ความเชื่อเดิม: ประชาชนที่ยากจนส่วนใหญ่ชอบที่จะเลี้ยงชีพโดยอาศัยเงินสวัสดิการจากรัฐบาล

ข้อค้นพบ: ในปี ค.ศ. 1984 ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีเพียง 1 ใน 3 ของครอบครัวที่ยากจนที่ได้รับความช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายจากรัฐ กล่าวคือมีเพียง 43% ของครอบครัวที่ยากจนที่ได้รับคูปองอาหาร และ 26% ที่อาศัยอยู่ในบ้านพักของรัฐหรือได้รับค่าเช่าบ้านจากรัฐ

ตัวอย่างที่ 6 ความเชื่อเดิม : ในเรื่องเกี่ยวกับความท่างเหินของผู้สูงอายุกับครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกา เคยมีความเชื่อต่างๆ ดังนี้

1. เป็นเพราะว่ามีการโยกย้ายด้านที่อยู่อาศัยของครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ไกลจากลูกของเขา
2. นานๆ ครั้ง ผู้สูงอายุจึงจะได้พบลูกของเขา และนี่คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุห่างเหินจากลูกของเขา
3. รูปแบบครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้พบกับพี่น้องของเขาได้บ่อย
4. ด้วยโครงการมากมายของรัฐที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนั้น ครอบครัวจึงไม่ใช่แหล่งสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ

ข้อค้นพบ: จากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์เกี่ยวกับผู้สูงอายุและวิถีชีวิตสมัยใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1979 ได้ข้อค้นพบที่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อดังกล่าวมาแล้วตามลำดับ ดังนี้

1. ถึงแม้ว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อาศัยในบ้านเดียวกับลูกของเขาจะลดลงอย่างมาก แต่สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ใช้เวลาอยู่กับลูกวันละ 10 นาที ได้เพิ่มขึ้น และ 3 ใน 4 ของผู้สูงอายุจะใช้เวลาร่วมเดินทางอยู่ในรถกับลูกของเขาประมาณวันละครึ่งชั่วโมง

2. มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุได้พบลูกของเขาในวันที่ถูกสัมภาษณ์ มากกว่า 75% ได้พบลูกของเขาในสัปดาห์ที่ผ่านมา และมีเพียง 10 % เท่านั้นที่ไม่ได้เห็นลูกของเขาเลยในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา

3. 80 % ของผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่กับพี่น้องแท้ๆ ของตนเอง โดย 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ได้พบเครือญาติของตนเองทุกๆ สัปดาห์ และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ได้พบเครือญาติของตนเองทุกๆ เดือน

4. ครอบครัวยังคงเป็นสถาบันที่สำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ และแม้ว่าจะมีบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจากรัฐ ซึ่งหลายๆ ได้จ่ายค่าบริการให้แล้ว แต่บริการเหล่านี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงความสำคัญของสถาบันครอบครัวเลย เว้นแต่ว่าจะมีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหนักอย่างรุนแรง จึงจะถูกส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล

ตัวอย่างที่ 7 ความเชื่อเดิม : บุคคลทั้งหลายมีความเห็นตรงกันว่า อะไรคือปัญหาสังคม

ข้อค้นพบ: ถึงแม้ว่า บุคคลจำนวนมากจะมีความเห็นตรงกันว่า ความยากจนและการว่างงานเป็นปัญหาสังคมในสหรัฐอเมริกา แต่ก็มีบุคคลจำนวนมากอีกส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วย หรือมีความเห็นแตกต่างกันไป เช่น ผู้บริหารประเทศบางคนยืนยันว่า ไม่มีครอบครัวที่ยากจนจริงๆ ปรากฏอยู่เลย บางศาสนาอ้างว่า ความยากจนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางจิตวิญญาณ นายจ้างบางคนรู้สึกว่าการว่างงานที่มีอยู่บ้างเป็นสิ่งที่ดีที่จะกระตุ้นให้คนงานสงบและทำงานหนัก เป็นต้น อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ปัญหาเสพกัญชาบางคนมองปัญหาเสพกัญชาว่า ทำอย่างไรจึงจะปราบปรามและจับกุมผู้เสพให้หมดสิ้นได้ แต่สำหรับบางคน ปัญหาคือ ทำอย่างไรจึงจะเปลี่ยนทัศนคติและนโยบายเรื่องการจับกุมผู้เสพไปสู่มาตรการใหม่ๆ เพื่อไม่ให้คนเสพกัญชา เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 8 ความเชื่อเดิม: ปัญหาสังคม คือ สิ่งผิดปกติในสังคม

ข้อค้นพบ: ปัญหาสังคมมักถูกมองว่าเป็นผลจากการแตกสลายของกฎเกณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นในสังคม เมื่อกฎเกณฑ์และกระบวนการที่กำหนดกฎเกณฑ์ถูกละเลยหรือละเมิด ปัญหา ก็จะเกิดขึ้น นิยามเช่นนี้อาจทำให้เห็นปัญหาสังคมบางอย่าง แต่ก็ปิดกั้นข้อเท็จจริงที่ว่า ปัญหาสังคมจำนวนมากเกิดขึ้นจากพฤติกรรมตามปกติของคนในสังคมไม่ใช่มีแต่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ปัญหามลภาวะในสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของบุคคลหรือกิจกรรมในอุตสาหกรรมที่ขาดความระมัดระวังเกินปกติอย่างฉับพลันแต่อย่างไร แต่เรามีปัญหามลภาวะ เพราะการเติบโตของประชากรในสังคมที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งได้ก่อให้เกิดกองขยะมหาศาล โดยที่ขยะบางอย่างเป็นที่น่าเบื่อหน่าย กำจัดยาก บางอย่างเป็นพิษ และมีกลิ่นเหม็นคาวซึ่งเป็นอันตราย มลภาวะดังกล่าวเกิดจากพฤติกรรมตามปกติของเราที่หึงสิ่งไม่ต้องการที่ไหนก็ได้ ซึ่งผลจากพฤติกรรมดังกล่าวได้กลับมาทำให้เกิดพิษแก่อากาศ น้ำ และที่ดิน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกตินิสัยแต่เกิดจากการเติบโตของประชากรอย่างรวดเร็ว

ตัวอย่างที่ 9 ความเชื่อเดิม: ปัญหาสังคมเกิดจากบุคคลที่ไม่ดี

ข้อค้นพบ: ดูเหมือนว่า ความคิดที่ว่าปัญหาสังคมเกิดจากคนไม่ดีจะเป็นความเข้าใจผิดที่แพร่หลายมากที่สุด มีวิธีคิดหลายวิธีที่ทำให้เราวิเคราะห์ปัญหาในแง่แยกระหว่างดี-เลว ออกเป็น 2 กลุ่ม ในวรรณกรรมหรือรายการในโทรทัศน์มักหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงปัญหาอันเกิดจากองค์กรที่มีพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ แต่มักแสดงให้เห็นว่าปัญหาทั้งหลายล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ระดับปัจเจกบุคคล (individual) ระหว่างบุคคลที่ดีกับไม่ดี และเมื่อคนที่ไม่ดีแพ้และถูกจับกุมก็เกิดความสุขในตอนจบ อย่างไรก็ตามแม้จะมองเฉพาะระดับปัจเจกบุคคลเราจะเห็นว่า ปัญหาสังคมอาจเกิดจากคนดีที่จริงจังกับธุรกิจของเขา เช่นเดียวกับที่จะเกิดจากคนที่ไม่ดี ตัวอย่างเช่น เมื่อคนมีฐานะดีอพยพไปอยู่เขตชานเมืองเพื่อพักผ่อน พวกเขาค่อยๆ จัดเขตที่อยู่ใหม่เพื่อกันคนที่ยากจนออกจากเขตที่พักของเขา ซึ่งคนยากจนก็จะต้องอพยพออกจากพื้นที่เพราะขาดอำนาจต่อรอง การกระทำของคนมีฐานะดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางเชื้อชาติและชนชั้นในเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งเกิดผลต่อเนื่องในการก่อให้เกิดชุมชนแออัดในเขตเมืองและเกิดวิกฤตการณ์หลายๆ อย่างในใจกลางเมือง คนมีฐานะดีอาจตกใจกับบ้านช่องที่สกปรกและเป็นทุกข์กับปัญหาต่างๆ ของชุมชนแออัด แต่การกระทำของพวกเขาก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเงื่อนไขดังกล่าว ดังนั้นปัญหาสังคมบางอย่างที่ดำรงอยู่ก็เพราะคนมีฐานะดีมีส่วนสร้างเงื่อนไขโดยตรงและโดยอ้อมที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้น

สังคมศาสตร์พยายามแสดงให้เห็นว่า ปัญหาสังคมหนึ่งๆ นั้น เป็นผลมาจากระบบและกิจกรรมตามปกติของสังคมได้อย่างไร ไม่ใช่เป็นผลมาจากจิตในชั่วร้ายเพียงอย่างเดียว สังคมศาสตร์จะมองว่าพฤติกรรมที่ชั่วร้ายของมนุษย์เป็นอาการ (symptom) ของปัญหาไม่ใช่สาเหตุของปัญหา นอกจากนี้สังคมศาสตร์ยังมองว่า ลำพังการลงโทษคนเลวนั้น แม้จะทำให้เราสบายใจขึ้น เพราะเห็นว่าคนผิดถูกลงโทษ แต่หาได้ทำให้ปัญหาต่างๆ หายไปไม่

ตัวอย่างที่ 10 ความเชื่อเดิม: ปัญหาสังคมเกิดจากคนพุดคุ้ยถึงเรื่องนี้

ข้อค้นพบ: ความเชื่อที่ว่า ปัญหาเกิดจากการพุดถึงเรื่องเหล่านั้น ทำให้เกิดข้อเสนอว่า เป็นการไม่รักชาติหรือไม่เหมาะสมที่จะพุดถึงเรื่องต่างๆ ที่เป็นปัญหา เช่น ชุมชนแออัด ความยากจน การไร้ที่อยู่อาศัย ความไม่เพียงพอของบริการทางการแพทย์ อคติทางชาติพันธุ์หรืออคติทางเพศ เป็นต้น เพราะว่าคนที่ลະเลยหรือผู้ที่ขาดความรับผิดชอบในเรื่องเหล่านั้นก็จะถูกวิจารณ์และเกิดความไม่พอใจอย่างรุนแรง การพุดถึงเรื่องเหล่านั้นเหมือนกับการ "กวนน้ำให้ขุ่น" กระตุ้นให้เกิดความเกลียดชังในหมู่คนกลุ่มต่างๆ และอื่นๆ อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าความเชื่อดังกล่าวนี้นี้จะไม่ค่อยสอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะเป็นความคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า เราสามารถไว้วางใจในตัวบุคคลธรรมดาว่า สามารถจะตัดสินใจได้อย่างมีสติปัญญาเป็นส่วนใหญ่

ความกลัวที่ว่า การพุดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสิ่งอันตรายนั้น เป็นการสร้างภาพเกินจริงเกี่ยวกับกระแสอารมณ์ความรู้สึกของมวลชน เพราะว่าบุคคลโดยส่วนใหญ่มีความสนใจในเกมกีฬาและรายการโชว์ในโทรทัศน์มากกว่าประเด็นทางสังคมอย่างจริงจัง ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องนี้ลองตั้งประเด็นให้มีการอภิปราย เราจะพบว่า คนจะสนใจและตั้งใจฟังเฉพาะปัญหาที่จะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อพวกเขาเท่านั้น และแทบจะไม่ต้องสงสัยว่าจะมีใครสักกี่คนน้อยที่จะลงมือแก้ไขปัญหานี้

4. หลักความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาสังคม

จากตัวอย่างทั้ง 10 เรื่อง ในหัวข้อที่ 3 ที่แสดงให้เห็นว่า การค้นคว้าทางสังคมศาสตร์นั้นได้ให้คำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงของสังคมที่แตกต่างจากสามัญสำนึกของบุคคลทั่วไป ลักษณะดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า สังคมศาสตร์มีหลักคิดที่ใช้วิเคราะห์เรื่องต่างๆ สำหรับการวิเคราะห์ปัญหาสังคมได้มีผู้เสนอหลักคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาสังคม ดังนี้ (Julian & Kornblum, 1986 : 2-5)

1. ปัญหาสังคมส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากผลทางอ้อมหรือผลที่ไม่คาดคิดของแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคม เช่น พฤติกรรมการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกรโดยใช้ยาฆ่าแมลงก็ก่อให้เกิดปัญหาอาหารเป็นพิษ หรือตัวอย่างในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1919 ได้มีความจริงจังที่จะลดพฤติกรรมการบริโภคสุราของประชากร โดยมีกฎหมายปรามการค้าสุรา กล่าวคือจำกัดเวลาและปริมาณการค้าสุราเพื่อไม่ให้คนเป็นทาสสุรา ผลของกฎหมายฉบับนี้ทำให้เกิดการผลิตและขายสุราเถื่อนและเกิดองค์กรอาชญากรเพื่อดำเนินธุรกิจเถื่อนเหล่านั้น เป็นต้น

2. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมของสังคมใดๆ ก็ตาม โดยทั่วไปจะชักนำให้บุคคลส่วนใหญ่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันก็ชักนำให้บุคคลส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกไป เช่น กฎหมายเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เช่น ประเทศไทย กฎหมายดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัญหาสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลาหรืออาจเรียกว่าเป็นปัญหาคู่บ้านคู่เมืองก็ว่าได้ คือ ปัญหาช่องว่างของคนมีหรือคนรวยกับคนไม่มีหรือคนจน อันเป็นปัญหารากฐานที่ส่งผลเป็นลูกโซ่ไปสู่ปัญหาอื่นๆ ของสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี เด็กเร่ร่อน ฯลฯ

3. โครงสร้างสังคมทุกแห่งจะประกอบไปด้วยบุคคลกลุ่มต่างๆ มากมายหลายกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มก็จะมีลักษณะพื้นฐานที่คล้ายคลึงกันในเรื่องรายได้ การศึกษา เชื้อชาติ และอาชีพ แต่ละกลุ่มเหล่านี้เมื่อประกอบกันเข้าก็จะก่อรูปเป็นชนชั้นระดับต่างๆ ของสังคม เราพบว่าบุคคลจากชนชั้นที่ต่างกันจะมีประสบการณ์ต่อปัญหาสังคมเรื่องเดียวกันนั้นแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเข้าใจปัญหาแตกต่างกันไป กล่าวอีกแง่หนึ่งทัศนคติของบุคคลต่อปัญหาสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังของบุคคลในเรื่องการศึกษา รายได้ อาชีพ ตลอดจนประสบการณ์ส่วนบุคคลนั้น เช่น คนที่มีฐานะดีในเมืองหลวงก็จะมีปฏิกิริยาต่อปัญหาชุมชนแออัดแตกต่างจากคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เป็นต้น

4. บุคคลที่มีพื้นฐานทางชนชั้นสังคมที่แตกต่างกันจะมีข้อเสนอการแก้ไขปัญหาสังคม (ในเรื่องเดียวกัน) แตกต่างกันไป และเพราะว่าข้อเสนอต่อการแก้ไขปัญหาที่ต่างกันนี้มักขึ้นอยู่กับผลประโยชน์หรือค่านิยมของแต่ละชนชั้น ดังนั้นเราจึงพบว่าเป็นเรื่องยากที่จะหาข้อตกลงที่ยอมรับกันทุกฝ่ายต่อการแก้ไขปัญหาสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

จากความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ที่มีต่อปัญหาสังคมทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมาแล้วนี้ได้ก่อให้เกิดประเด็นสำคัญยิ่ง 2 ประเด็น คือ

1. โครงสร้างสังคมทุกแห่งสามารถเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคม สร้างปัญหาใหม่ๆ และสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบนรูปแบบใหม่ๆ ได้
2. พฤติกรรม ทักษะ และมุมมองของบุคคลย่อมได้รับอิทธิพลจากสภาพของบุคคล ดังนั้นสภาพแวดล้อมและภูมิหลังของกลุ่มบุคคลต่างๆ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดมุมมองเรื่องสาเหตุของปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาสังคม

5. ปัญหาสังคมจากมุมมองของทฤษฎีแม่บททางสังคมศาสตร์

ก่อนที่จะกล่าวถึงมุมมองจากทฤษฎีแม่บททางสังคมศาสตร์ต่อปัญหาสังคม จะนำมุมมองจากศาสตร์ที่สำคัญอีก 2 กลุ่มที่มีต่อปัญหาสังคมมาเสนอพอสังเขป อันจะเป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจสาระสำคัญในหัวข้อนี้มากยิ่งขึ้น ทฤษฎี 2 กลุ่มที่จะกล่าวนำก่อนที่จะกล่าวถึงทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ คือ ทฤษฎีทางชีววิทยาและทฤษฎีทางจิตวิทยา โดยทั่วไปแล้วทฤษฎีทั้ง 2 กลุ่มนี้จะมองปัญหาสังคมในแง่มีผู้กระทำความผิดในสังคมหรือที่เราเรียกเป็นภาษาวิชาการว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่ละทฤษฎีจะอธิบายว่าอะไรเป็นสาเหตุหรือเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลดังนี้ (จักรรัช ชีรกุล, 2543 : 159-160)

5.1 ทฤษฎีทางชีววิทยา

นักวิทยาศาสตร์กลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะนักชีววิทยา มีความเชื่อว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางชีววิทยา อันได้แก่ ลักษณะรูปร่างและแบบแผนของโครโมโซม (chromosome)

ลอมโบโรโซ (Lombroso) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีในศตวรรษที่ 19 ได้ชื่อว่า เป็นนักวิทยาศาสตร์ผู้บุกเบิกที่พยายามจะอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบน ว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะรูปร่างหน้าตาของบุคคล เขาชี้ให้เห็นว่า ผู้เป็นอาชญากรจะมีลักษณะทางชีววิทยาที่แตกต่างไปจากคนปกติ เช่น ขากรรไกรใหญ่ โหนกแก้มใหญ่ ตาบกพร่อง แขนยาว นิ้วเท้าใหญ่ และพันผิปกติ เป็นต้น

กอริง (Goring) ซึ่งเป็นศิษย์ของลอมโบโรโซ ได้ศึกษาเรื่องนี้ต่อจาก ลอมโบโรโซ พบว่าลักษณะทางร่างกายระหว่างอาชญากรกับคนปกติไม่ได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

เชลดอน (Sheldon) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้จำแนกลักษณะพื้นฐานของร่างกายมนุษย์ออกเป็น 3 แบบ แบบแรก คือ รูปร่างอ้วนเตี้ย (endomorph) แบบที่ 2 คือ รูปร่างกำยำล่ำสัน (mesomorph) แบบที่ 3 คือรูปร่างผอมสูง (ectomorph) เชลดอน ชี้ให้เห็นว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับลักษณะรูปร่างของบุคคล เขาสรุปว่า พวกรูปร่างแบบแรก คือ อ้วนเตี้ย มักมีนิสัยร่าเริงแจ่มใส ชอบคบหาสมาคมกับคนอื่น และชอบใช้ชีวิตง่ายๆ พวกที่มีรูปร่างผอมสูงมักจะเก็บตัวและอ่อนไหวง่าย ส่วนพวกที่มีรูปร่างกำยำล่ำสัน มักมีนิสัยก้าวร้าวและมีแนวโน้มที่จะก่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากกว่าอีก 2 กลุ่ม จากการวิจัยของเชลดอนและเกลค (Sheldon and Glueck) ในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1955 ซึ่งได้เปรียบเทียบระหว่างเยาวชนที่ก่อปัญหาอาชญากรรม 500 คน กับเยาวชนปกติ 500 คน มีข้อสรุปอย่างมีนัยสำคัญว่า ยุวอาชญากรมักมีรูปร่างกำยำล่ำสัน

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนของโครโมโซมกับพฤติกรรมเพียงเบนว่า ปกติผู้ชายจะมีโครโมโซม XY และผู้หญิงปกติจะมีโครโมโซม XX นักวิจัยบางท่านชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ "เกิดมาเป็นอาชญากร" นั้นจะมีโครโมโซมผิดปกติคือ XYY อย่างไรก็ตามคำอธิบายของนักชีววิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมเพียงเบนนั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง และค่อนข้างจะมีผู้เชื่อได้น้อย

5.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา

นักจิตวิทยาจำนวนมาก อธิบายพฤติกรรมเพียงเบนว่าเป็นบุคลิกภาพที่บกพร่อง นั่นคือมีบุคลิกภาพบางแบบมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรมเพียงเบน

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายว่า ตัวตนของคนเราประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego) เขาบอกว่า อิด เป็นส่วนของจิตใต้สำนึกที่เป็นไปโดยสัญชาตญาณ เป็นแรงกระตุ้นที่มีได้เกิดขึ้นโดยการอบรมสั่งสอน แต่เป็นไปโดยธรรมชาติ อีโก้ คือ จิตสำนึก เป็นตัวตนส่วนที่มีเหตุผล อีโก้ เป็นเสมือน "ผู้เฝ้าประตู" (gatekeeper) ของบุคลิกภาพเพราะว่า อีโก้ ทำหน้าที่เป็น "จอภาพ" หรือ "สนาม" ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอิดกับซูเปอร์อีโก้ ส่วนซูเปอร์อีโก้นั้น เป็นตัวตนส่วนที่ได้ซึมซับเอาค่านิยม วัฒนธรรมต่างๆ ทำหน้าที่เป็นตัวสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดี นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์เช่นเดียวกับฟรอยด์ มีความเชื่อว่า พฤติกรรมเพียงเบนเป็นผลมาจากความกล้าแกร่งของอิด ผนวกกับความอ่อนแอของซูเปอร์อีโก้ ในเวลาเดียวกัน อีโก้กลับอยู่เฉยๆ และไม่สามารถที่จะชี้ทิศทางที่ถูกต้องได้ อย่างไรก็ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาได้รับข้อวิจารณ์ว่าเป็นศาสตร์ที่วิเคราะห์ได้แต่ละสาเหตุที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและไม่สามารถวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคลเช่นเดียวกัน

5.3 ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์

มุมมองต่อปัญหาสังคมจากทฤษฎีแม่บทของสังคมศาสตร์มี 3 ดังนี้ (Coleman & Cressey, 1984 : 11-22)

5.3.1 มุมมองปัญหาสังคมจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม พื้นฐานความคิดของทฤษฎีนี้จะ มองว่าสังคมเป็นระบบที่มีการจัดระเบียบส่วนต่างๆ เป็นอย่างดีและสมาชิกโดยส่วนใหญ่ของสังคมก็เห็นด้วยกับบรรทัดฐานและค่านิยมทั่วไปของสังคม บทบาททั้งหลาย กลุ่มและสถาบันต่างๆ ต่างมีการประสานสอดคล้องต้องกันเป็นอย่างดี จนกลายเป็นองค์กรรวมที่มีเอกภาพ บุคคลจะทำสิ่งต่างๆ เพื่อผดุงรักษาให้สังคมมีเสถียรภาพ เพราะว่าพวกเขาต่างยอมรับในกฎเกณฑ์และการควบคุมของสังคม

อย่างไรก็ตาม สังคมก็เหมือนรถยนต์หรือร่างกายของสิ่งมีชีวิต ย่อมมีบางช่วงที่ระบบต่างๆ ไม่ทำงานในสิ่งที่ควรทำ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาเพื่อเข้าไปแก้ไขภาวะเสียสมดุล ก็อาจก่อผลกระทบให้เกิดการเสียสมดุลแบบอื่นขึ้นอีก เมื่อไรก็ตามที่การกระทำตามภาระหน้าที่ที่จำเป็นของสถาบันนั้นกลับก่อผลลบให้แก่ระบบ เราเรียกว่าการหน้าที่บกพร่อง (dysfunction) เช่น สถาบันการศึกษาอาจสร้างบุคคลในสายงานหนึ่ง ออกมามากเกินกว่าที่สังคมจะรองรับได้ บุคคลที่ทำงานทำไม่ได้ก็จะรู้สึกขุ่นเคืองและอาจกลายเป็นคนต่อต้าน

สังคมเพราะเห็นว่า ไม่ยุติธรรมต่อเขา ดังนั้น เราอาจกล่าวได้ว่า "การศึกษาที่มากเกินไป" ก็คือการหน้าที่บกพร่องของการศึกษายุคใหม่

โดยทั่วไปแล้วทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะมีข้อเสนอว่าปัญหาสังคมเกิดขึ้นเมื่อสังคมหรือองค์ประกอบบางส่วนเกิดการเสียระเบียบขึ้นมา การเสียระเบียบทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับการแตกสลาย (breakdown) ของโครงสร้างสังคม ซึ่งทำให้ส่วนต่างๆ ทำงานไม่ประสานกัน และบรรทัดฐานก็มีอิทธิพลน้อยลงในการควบคุมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

นักทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่ามีสาเหตุหลายประการที่ก่อให้เกิดการเสียระเบียบทางสังคม กล่าวคือบรรทัดฐานอาจถูกละเมิดโดยสาเหตุหลายๆ ประการ คือ การขัดเกลาไม่เพียงพอ หรือสังคมอาจล้มเหลวในการควบคุมสมาชิกที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว การเกิดการหน้าที่บกพร่องแบบแฝงขององค์กรต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับสิ่งแวดล้อมอาจเกิดปัญหา เช่น สังคมอาจขาดแคลนอาหาร น้ำมัน วัตถุดิบในการก่อสร้างและทรัพยากรอื่นๆ อย่างไรก็ตาม สาเหตุเบื้องหลังสาเหตุต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วก็คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อความสมดุลของสังคมและก่อให้เกิดการเสียระเบียบทางสังคม สังคมจะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีก็ต่อเมื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างช้าๆ

สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ได้รับความเสียหายจากการเสียระเบียบทางสังคม เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ จะใช้เวลาน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ สถาบันพื้นฐานต่างๆ ต้องประสบกับปัญหาที่รุนแรงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วจนกระทั่งส่วนอื่นๆ ของวัฒนธรรมตามไม่ทัน ความล่าช้าทางวัฒนธรรม (cultural lag) เกิดขึ้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการปรับตัวที่ไม่ทันของพวกเราต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นคือแหล่งที่มาที่สำคัญของการเสียระเบียบทางสังคม ตัวอย่างเช่น ความรู้เรื่องโภชนาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์แผนใหม่ที่ได้กระจายไปทั่วโลกในศตวรรษที่ 19 ได้ช่วยชีวิตผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ เด็กเกิดใหม่ อย่างไรก็ตามทัศนคติเดิมที่เป็นปฏิกิริยากับการวางแผนครอบครัวไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับข้อเท็จจริงที่ว่าจะมีเด็กที่รอดชีวิตและเติบโตเป็นผู้ใหญ่จำนวนมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้นคือเกิดการขยายตัวอย่างรุนแรงของประชากรกระจายทั่วโลกในช่วงเวลาดังกล่าว

จากมุมมองต่อปัญหาสังคมดังกล่าวข้างต้นถึงแม้ว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะเป็นทฤษฎีมาตรฐานทฤษฎีหนึ่งที่ใช้ศึกษาปัญหาสังคม แต่ก็ถูกวิจารณ์อยู่เสมอไม่น้อยในประเด็นเรื่องความไม่เพียงพอในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับความไม่ยุติธรรมในสังคม ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญลักษณะหนึ่งของสังคมที่ดำรงอยู่จริงๆ

5.3.2 มุมมองปัญหาสังคมจากทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีนี้มีคำอธิบายที่เป็นคู่แข่งกันที่สำคัญของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม กล่าวคือ ทฤษฎีความขัดแย้งมีความเชื่อ (assumption) เกี่ยวกับธรรมชาติของสังคมที่แตกต่างไปจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ดังนั้นจึงให้ข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาสังคมแตกต่าง

ออกไป ทฤษฎีนี้มองว่า สังคม คือสนามแห่งการต่อสู้แย่งชิงอำนาจโดยกลุ่มสังคมกลุ่มต่างๆ และเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และในหลายๆ กรณีความขัดแย้งได้ก่อผลดีต่อสังคมอีกด้วย

เราอาจเข้าใจทฤษฎีความขัดแย้งโดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ดังนี้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า สังคมประกอบขึ้นจากการที่สมาชิกทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันกับค่านิยม ทศนคติและบรรทัดฐานทั่วไปของสังคม ในทางตรงกันข้ามทฤษฎีความขัดแย้งเสนอว่า ระเบียบของสังคมต่างๆ นั้นถูกธำรงรักษาไว้โดยกลุ่มที่มีอำนาจซึ่งได้ใช้อำนาจบังคับเข้าช่วยรักษาระเบียบกฎเกณฑ์เหล่านั้น กลุ่มที่มีอำนาจตามกฎหมายก็จะใช้อำนาจเหล่านั้นบังคับคนอื่นๆ ให้ทำตามสิ่งที่พวกเขาปรารถนา โดยวิธีคิดเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้คนโดยส่วนมากกระทำตามกฎหมายและเชื่อกฎหมายก็เพราะเกรงกลัวต่อการถูกจับกุม จำคุก หรือแม้กระทั่งถูกประหารชีวิตถ้าพวกเขาไม่ยอมทำตาม มากกว่าที่จะเกิดจากการเห็นว่าการกฎหมายเหล่านั้นมีความยุติธรรมจึงยินดีสมัครใจปฏิบัติตามกฎหมาย

ความแตกต่างที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งระหว่าง 2 แนวคิดนี้คือ ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมักจะมองว่าสังคมในภาวะปกติจะอยู่ในลักษณะหยุดนิ่ง และเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่มากเกินไปจะทำลายสภาพสังคม และธรรมชาติของสังคมมีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้าสู่ความสมดุลเมื่อระบบสังคมถูกรบกวน แต่ทฤษฎีความขัดแย้งมองว่า โดยธรรมชาติแล้วสังคมจะอยู่ในสภาวะการเปลี่ยนแปลง เพราะวากลุ่มต่างๆ ล้วนอยู่ในสภาวะการต่อสู้ดิ้นรนและแข่งขันกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่เหนือกว่า การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

นักทฤษฎีความขัดแย้งให้ความสนใจศึกษาประเภทต่างๆ ของความขัดแย้งทางสังคม บางกลุ่มสนใจศึกษาความขัดแย้งทางค่านิยม (value conflict) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความแตกต่างของทศนคติและความเชื่อของกลุ่มต่างๆ บางกลุ่มสนใจความขัดแย้งทางชนชั้น (class conflict) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความแตกต่างกันในเรื่องอำนาจ ความมั่งคั่งและเกียรติยศของบุคคล ความขัดแย้งทั้ง 2 แบบดังกล่าวมีผลกระทบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ดังนี้

ความขัดแย้งทางค่านิยม นักสังคมศาสตร์ที่สนใจเรื่อง ความขัดแย้งทางค่านิยมจะไม่เห็นด้วยกับข้อสันนิษฐานของนักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมจะยอมรับบรรทัดฐานและค่านิยมเดียวกัน เขาชี้ว่าในสังคมสมัยใหม่จะประกอบไปด้วยกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกันในเรื่องค่านิยม ทศนคติและบรรทัดฐาน และจากจุดนี้เองที่ความขัดแย้งได้เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ประเด็นเกี่ยวกับการทำแท้ง ผู้นำถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ทารกในครรภ์มารดาไม่ว่าจะมีอายุเท่าไรหรือจะเติบโตสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว ดังนั้นการทำแท้งก็คือรูปแบบหนึ่งของการฆาตกรรม แต่กลุ่มนักเรียกร้องสิทธิสตรี (feminists) และกลุ่มที่เห็นชอบกับการทำแท้ง ถือว่าทารกที่ยังไม่เกิดมาก็ยังไม่ถือว่าเป็นมนุษย์ เพราะทารกในครรภ์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่นอกมดลูกได้ และรัฐใดที่ไม่ยินยอมให้สตรีได้ทำแท้งตามที่พวกเธอต้องการ ก็ถือว่ามีก่ละเมิดสิทธิของสตรีที่จะควบคุมชีวิตของตัวเอง นักทฤษฎีความขัดแย้งเห็นว่า

ความแตกต่างของความคิดระหว่าง 2 กลุ่มนี้ เป็นเรื่องของความขัดแย้งในค่านิยมไม่ใช่ลักษณะการเสียระเบียบทางสังคม (social disorganization) ตามความคิดของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ความขัดแย้งทางชนชั้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความขัดแย้งในสังคมไม่ได้เกิดจากการที่คนมีค่านิยมไม่ตรงกันเท่านั้น แต่ความขัดแย้งบางอย่างเกิดขึ้นได้จากการมีค่านิยมที่ตรงกัน ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงอีกลักษณะหนึ่งของความขัดแย้งแบบค่านิยมที่ตรงกัน กล่าวคือ ถ้าคน 2 กลุ่มล้วนให้ความสำคัญกับค่านิยมเรื่องการแสวงหาความมั่งคั่งและอำนาจ แต่มีเพียงกลุ่มเดียวที่สามารถจะเข้าถึงสิ่งที่ต้องการได้ ความขัดแย้งก็จะต้องเกิดขึ้น ความขัดแย้งดังกล่าวมักจะเป็นลักษณะที่เรียกว่า ความขัดแย้งทางชนชั้น นักสังคมศาสตร์จำนวนมากเชื่อว่า ความขัดแย้งทางชนชั้นในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน อำนาจ และสถานภาพ คือสาเหตุพื้นฐานของปัญหาสังคมโดยส่วนใหญ่

นักสังคมศาสตร์ตระหนักดีว่า สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่มีระบบของชนชั้นและชนชั้นต่างๆ ก็ช่วงชิงผลประโยชน์จากกันและกันอันนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง อย่างไรก็ตามนักสังคมศาสตร์จำนวนมากซึ่งใช้แนวคิดความขัดแย้งทางชนชั้นในการศึกษาปัญหาสังคมต่างก็เชื่อว่า สังคมมีช่องทางที่จะเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูปสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งให้ผลดีมากกว่าการปฏิวัติด้วยความรุนแรง

ทั้งทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมกับทฤษฎีความขัดแย้ง คือทฤษฎีระดับมหภาคที่มีความสำคัญในการศึกษาปัญหาสังคม โดยวิธีการศึกษานั้น นักสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่จะใช้ทั้ง 2 ทฤษฎีไปพร้อมกัน เพื่อตรวจสอบว่าทฤษฎีใดจะใช้ได้ดีที่สุด การใช้ทฤษฎีทั้ง 2 ไปพร้อมๆ กันในการศึกษาปัญหาสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่งมักจะทำให้เกิดความเข้าใจบางอย่างเพิ่มขึ้นมากกว่าการใช้ทฤษฎีเพียงทฤษฎีเดียว ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องอาชญากรรม ก็อาจได้รับประโยชน์จากแนวคิดเรื่อง การเสียระเบียบทางสังคม แนวคิดเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างคนจนกับชนชั้นอื่น หรือความขัดแย้งทางค่านิยมระหว่างผู้ที่เคารพกฎหมายกับผู้ที่ไม่เคารพกฎหมาย ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ชัดเจนว่า แนวคิดทั้งหลายย่อมเป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจปัญหาสังคมอย่างถ่องแท้

5.3.3 มุมมองของปัญหาสังคมจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม ทฤษฎีนี้มองพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมของแต่ละบุคคล ดังนั้นจึงมีข้อเสนอว่า บุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นอย่างไรนั้น เช่น ก้าวร้าวหรือให้ความร่วมมือ จะมีความเคารพตนเองหรือเชื่อมั่นตนเองแค่ไหน จะมีความกระตือรือร้นและมีประสิทธิภาพในการทำงานเพียงใด จะมีความปรารถนาและความเชื่อว่าสิ่งใดถูกต้องและดีงาม บุคคลประเภทไหนที่เขาจะชอบและเกลียดชัง ฯลฯ ลักษณะต่างๆ เหล่านี้จะถูกกำหนดโดย "กลุ่ม" ที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ แท้ที่จริงแล้วบุคลิกภาพของบุคคลจะสะท้อนถึงคุณสมบัติของกลุ่มและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลนั้นกับกลุ่มนั่นเอง

สำหรับในแง่การศึกษาปัญหาสังคมนั้น ทฤษฎีนี้ให้ความสนใจอย่างมากต่อการศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชนและการเกิดอาชญากรรม ทฤษฎีที่ใช้ศึกษาปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่พัฒนาขึ้นมาจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยมและมีความสำคัญที่ควรกล่าวถึงเป็นตัวอย่าง

ในที่นี้มีอยู่ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการสมาคมที่แตกต่าง (differential association theory) กับทฤษฎีการประทับตรา (labeling theory)

ทฤษฎีการสมาคมที่แตกต่าง เสนอว่า ใครก็ตามที่จะก่ออาชญากรรมใดๆ เขาย่อมจะต้องได้เรียนรู้วิธีการเช่นนั้นมาก่อน การเรียนรู้ดังกล่าวเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคมนั่นเอง บุคคลจะได้รับรู้ทั้งสิ่งที่เบี่ยงเบนและสิ่งไม่เบี่ยงเบนจากกลุ่มที่เขาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ในเรื่องเกี่ยวกับความถี่ (frequency) ลำดับความสำคัญ (priority) ระยะเวลา (duration) และความเข้มข้น (intensive) ของการติดต่อกับใครก็ตามจะมีผลอย่างสำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลเป็นแบบเบี่ยงเบนหรือไม่เบี่ยงเบนตามกลุ่มคนที่เขาติดต่อกับเกี่ยวข้องด้วย

ทฤษฎีการประทับตรา (จักรรัช ธีระกุล, 2543 : 163-164) ทฤษฎีนี้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของทัศนคติของคนในสังคมหรือปฏิกิริยาที่สังคมมีต่อบุคคลว่าจะมีส่วนทำให้บุคคลกลายเป็นผู้เบี่ยงเบนได้อย่างไร ทฤษฎีนี้เสนอว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลจากการที่คนอื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายได้ใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ ลงโทษต่อผู้ละเมิดบรรทัดฐานสังคม ดังนั้นผู้เบี่ยงเบนก็คือ ผู้ที่ถูกคนอื่นประทับตรา(label) ว่ามีความเบี่ยงเบน และพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็คือ พฤติกรรมของผู้ที่ถูกประทับตราจากคนอื่นว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนนั่นเอง ปฏิกิริยาของคนอื่นจึงมีความสำคัญยิ่งกว่าตัวพฤติกรรมเอง ปฏิกิริยาดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือประทับตราทั้งพฤติกรรมและตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของพฤติกรรมนั้นด้วย ดังนั้นการประทับตราว่าบุคคลนั้นบุคคลนี้เป็น "เด็กเกเร" "โสเภณี" "คนบ้า" "พวกกรักร่วมเพศ" เหล่านี้เป็นต้น จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเช่นนั้นต่อไป แม้ว่าบุคคลเพิ่งจะเริ่มกระทำการสิ่งที่ถูกประทับตราเป็นครั้งแรกก็ตามแต่เมื่อถูกประทับตราแล้ว ตรานั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การดำเนินพฤติกรรมนั้นต่อไป ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประทับตราคือกลุ่มที่มีอำนาจ เพราะกลุ่มนี้เป็นผู้สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาใช้บังคับกับสมาชิกในสังคมและเป็นผู้คอยชี้ว่า ใครคือผู้กระทำความผิดหรือผู้เบี่ยงเบน ซึ่งผู้ที่ถูกประทับตรามากได้แก่กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น คนจน คนชั้นต่ำ ชนกลุ่มน้อย ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูงมักจะไม่ถูกประณามและลงโทษ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ทำความผิดหรือเป็นผู้เบี่ยงเบนก็ตาม ดังนั้นพฤติกรรมใดเป็นการเบี่ยงเบนหรือไม่ จะเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดโดยมาตรฐานและการตัดสินของกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม

ทฤษฎีนี้ยังมีคำอธิบายอีกว่า การเบี่ยงเบนนั้นแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเบี่ยงเบนขั้นต้น (primary deviance) กับการเบี่ยงเบนขั้นที่ 2 (secondary deviance) การเบี่ยงเบนขั้นต้น เป็นการกระทำที่อาจเกิดจากการลองเสี่ยง ความบังเอิญหรือสถานการณ์บังคับก็ได้ ในกรณีนี้ยังไม่ถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนเลว ยังคงไว้ซึ่งสถานภาพและบทบาทตามปกติของเขาในสังคม เพราะได้รับการยกเว้นหรือเพราะผู้อื่นยังไม่มีปฏิกิริยารุนแรงต่อเขา หรือสังคมเพิกเฉย เพราะไม่ถือเป็นความผิดที่จะต้องประณาม เช่น ทำผิดกฎจราจรเล็กน้อยที่ไม่มีใครสนใจหรือแม้แต่การที่เจ้าหน้าที่บางคนรับสินบน ถ้าคนในสังคมไม่ใส่ใจอะไรก็ถือว่าเป็นความเบี่ยงเบนขั้นต้น

การเบี่ยงเบนขั้นที่ 2 เป็นการกระทำที่ถูกสังคมต่อต้านหรือมีปฏิกิริยาโดยการตีตราประณามว่าเป็นคนเลว ความกดดันของกลุ่มหรือการตีตราของสังคมนี้เองจะผลักดันให้บุคคลแม้เคยทำผิดเพียงครั้งเดียวต้องกลายเป็นคนที่สังคมไม่ยอมรับตลอดไป เช่น กรณีของผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยจากเรือนจำ เมื่อออกมาหางานทำไม่ได้ เพราะสังคมยังไม่เชื่อใจก็อาจต้องทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกก็ได้ เพราะสังคมไม่เปิดโอกาสให้เขาเป็นคนดีได้นอกจากนั้นยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่เคยกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเลย แต่บังเอิญโชคร้ายถูกกล่าวหาและตีตราว่าเป็นคนผิด เช่น ฆ่าคนตาย เป็นขู้หรือหัวขโมย เป็นต้น การถูกกล่าวหา ถูกประณาม ตราหน้าเช่นนั้นอาจเป็นผลทำให้ผู้บริสุทธิ์กลายเป็นผู้ทำผิดจริงๆ ในภายหลังก็ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สาระสำคัญของบทความนี้คือ ต้องการให้ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นการใช้แนวคิดในการวิเคราะห์และการวิจัยทางสังคมเพื่อตรวจสอบสภาพปัญหาของสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และทำให้เกิดการเพิ่มพูนข้อมูลและความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้านมากขึ้นในปัญหาสังคมเรื่องนั้นๆ ถ้าพิจารณาว่า การพัฒนาสังคมจะถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าสามารถจะวิเคราะห์ปัญหาสังคมได้รอบด้านและถูกต้องเพียงใดแล้ว การที่สังคมศาสตร์มีส่วนเพิ่มพูนความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคม ย่อมสะท้อนถึงบทบาทของสังคมศาสตร์กับการพัฒนาสังคมได้อีกส่วนหนึ่ง

โดยทั่วไปแล้วสังคมศาสตร์จะไม่วิเคราะห์ว่าปัญหาสังคมเกิดขึ้นจากความบกพร่องของพฤติกรรมส่วนบุคคลดังคำอธิบายที่ปรากฏในกลุ่มทฤษฎีทางชีววิทยาและทฤษฎีทางจิตวิทยา แต่จะให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือเงื่อนไขทางสังคมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนในตัวบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่ง พฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ใช่สาเหตุของปัญหาสังคม แต่เป็นอาการที่แสดงออกของสาเหตุที่อยู่ลึกกว่านั้นคือ สภาพทางสังคมที่บุคคลเป็นส่วนหนึ่งในนั้น โดยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะเน้นไปที่การทำหน้าที่บกพร่องของระบบย่อยภายในระบบสังคมโดยรวมที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาสังคมลักษณะต่างๆ ส่วนทฤษฎีความขัดแย้งจะให้ความสำคัญกับสภาพพื้นฐานทางสังคมที่มีแรงกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม เช่น ความขัดแย้งทางค่านิยมหรือความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงความมั่งคั่งและอำนาจอันปรากฏออกมาในลักษณะความขัดแย้งทางชนชั้น สำหรับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยมจะให้ความสำคัญกับอิทธิพลของกลุ่มที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งทำให้บุคคลได้เรียนรู้ถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือกลุ่มได้สร้างรอยประทับทางลบให้แก่บุคคล จนผลักดันให้บุคคลก่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนตามการเรียนรู้หรือรอยประทับที่ติดตัวบุคคลเหล่านั้น

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมนั้น ต้องพิจารณาว่าปัญหาสังคมที่ให้ความสนใจอยู่นั้น สามารถใช้ทฤษฎีใดช่วยในการวิเคราะห์ แล้วจึงพิจารณาแก้ไขหรือจัดเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาสังคมตามที่แต่ละทฤษฎีได้วิเคราะห์และชี้ให้เห็นไว้แล้วว่าอะไรเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาสังคม

เอกสารอ้างอิง

จักรรัช ธีระกุล. (2543). *หลักสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช.

Coleman, James, & Cressey, Donald. (1984). *Social Problems*. (2nded.). New York: Haper & Row.

Henslin, James M. (1990). *Social Problem*. (2nded.) New Jersey: Prentice-Hall.

Horton, Paul B., Leslie, Gerald R., Larson, Richard F., & Horton, Robert L. (1997).

the *Sociology of Social Problems*. (12thed.). New Jersey: Prentice-Hall.

Julian, Joseph & Kornblum, William. (1986). *Social Problems*. (5thed.). New Jersey:
Prentice-Hall.

Zanden, James W. Vander. (1988). *The Social Experiece: An Introduction to Sociology*.
New York: Random House.

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วัตถุประสงค์เพื่อเป็นฐานเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

โดย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้จัดพิมพ์เป็นวารสารราย 4 เดือน ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคมและ ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม) บทความได้รับการตรวจทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน เป็นอย่างน้อย ก่อนลงตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ทั้งนี้ บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคยถูกตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อลงตีพิมพ์ของวารสารอื่นใดกองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ผู้เสนอผลงานต้องอ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนและสมบูรณ์

การเตรียมต้นฉบับ

ผู้เสนอผลงานจะต้องจัดวางรูปแบบตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด บทความใดมีรูปแบบไม่ถูกต้อง ทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ไม่รับพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร โดยมีรูปแบบการเตรียมต้นฉบับมีดังนี้

1. ประเภทบทความที่ตีพิมพ์ได้นั้น

- 1) บทความวิจัย
- 2) บทความวิชาการ ได้แก่ บทความวิชาการทั่วไป บทความพิเศษ บทความปริทรรศน์ บทความวิทยานิพนธ์ (ระดับปริญญาเอก/โท) เป็นต้น
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ

2. สาขาเนื้อหาของบทความที่รับตีพิมพ์

- 1) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- 2) สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
- 3) สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
- 4) สาขาวิชาภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
- 5) สาขาวิชาภาษาไทย
- 6) สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
- 7) สาขาวิชาจิตวิทยา
- 8) สาขาวิชาทัศนศิลป์

- 9) สาขาวิชาดุริยางคศิลป์
- 10) สาขาวิชานิติศาสตร์
- 11) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
- 12) สาขาวิชาภาษาอังกฤษศึกษา
- 13) สาขาวิชาพัฒนาสังคม
- 14) สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
- 15) สาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3. การเตรียมต้นฉบับ

ภาษา	ผู้เสนอผลงานสามารถเขียนบทความได้ทั้งบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่หากเป็นบทความภาษาอังกฤษแล้ว ควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านไวยากรณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษโดยเฉพาะ บทความภาษาอังกฤษควรมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทย ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงการเขียนภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทย เว้นแต่ในกรณีเขียนภาษาอังกฤษเพื่ออธิบายศัพท์ทางเทคนิคแต่ให้ใส่วงเล็บด้วย
รูปแบบการเขียน	ผู้เสนอผลงานต้องพิมพ์ต้นฉบับด้วยโปรแกรม Microsoft word เท่านั้น ใช้ขนาดกระดาษ A4 (210 มม. x 297 มม.) หรือ (21 ซม. x 29.7 ซม.) หรือ (8.27 นิ้ว x 11.69 นิ้ว) และตั้งค่าน้ำกระดาษดังนี้ ด้านบน ห่างจากขอบกระดาษ 3.81 เซนติเมตร (1.5 นิ้ว) ด้านล่าง ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว) ด้านขวา ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว) ด้านซ้าย ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว)
จำนวนหน้า	ทุกประเภทบทความ ควรมีความยาวทั้งเรื่อง รวบรวมการอ้างอิง (APA Style) และบรรณานุกรมแล้ว ควรอยู่ในระหว่าง 10-15 หน้ากระดาษ
การย่อหน้า	ย่อหน้า ให้เริ่มห่างจากขอบเนื้อเรื่อง 1.25 เซนติเมตร ส่วนรายการอ้างอิง (APA Style) และบรรณานุกรมให้ห่างจากขอบเนื้อเรื่อง 1.25 เซนติเมตร
ลำดับหน้า	ลำดับหน้า ให้พิมพ์เลขหน้ากำกับทุกหน้าไว้ที่มุมด้านบนของกระดาษ โดยเริ่มนับหน้าที่ 1 ในหน้าแรกของบทความ เฉพาะหน้าแรกของบทความไม่ให้ใส่ตัวเลขกำกับไว้แต่ให้พิมพ์คำว่า หน้า 2 ในหน้าถัดไป และใส่ลำดับเลขหน้าจนจบเนื้อหาของบทความ
ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเนื้อเรื่อง ให้ใช้เลขกำกับหน้าเป็นหัวข้อหมายเลข 1 และส่วนหัวข้อย่อยให้ใช้เลขระบบทศนิยมกำกับหัวข้อย่อย แต่ไม่ควรเกิน 3 จุดเลขทศนิยม เช่น 1.1 , 1.1.1 เป็นต้น และหัวข้อย่อยลำดับถัดไปให้ใช้วงเล็บกำกับ เช่น 1) , 1.1) เป็นต้น และลำดับถัดไป เช่น (1), (2) เป็นต้น

รูปแบบการเขียน	คำภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร TH thaisarabunPSK และมีรูปแบบการเขียนดังนี้
	- ชื่อเรื่อง ขนาดอักษร 18 รูปแบบอักษร ตัวหนา - ชื่อผู้เขียน ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตัวธรรมดา - บทคัดย่อ ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตัวธรรมดา - คำสำคัญ ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตัวธรรมดา - ชื่อหัวข้อต่างๆ ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตัวหนา - เนื้อหาทั้งหมด ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตัวธรรมดา - บรรณานุกรม ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตามคำแนะนำการเขียน - รายการอ้างอิง ขนาดอักษร 16 รูปแบบอักษร ตามคำแนะนำการเขียน

4. ส่วนประกอบของบทความ

4.1 บทความวิจัย

- 1) **ชื่อเรื่อง:** ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) **ชื่อผู้เขียนบทความ:** ชื่อผู้เขียนบทความให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และให้มีรายการอ้างอิง (APA Style) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อและที่อยู่สถาบันที่สังกัดของผู้เสนอผลงาน
- 3) **บทคัดย่อ :** เป็นการกล่าวถึงเนื้อความที่ศึกษาทั้งเรื่องโดยย่อ ซึ่งเริ่มจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนผลของการศึกษาสรุปผลการศึกษา วิเคราะห์และตีความ และบทสรุปของการศึกษา โดยให้มีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) **คำสำคัญ :** คำที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของเนื้อหาสารสนเทศ โดยมาจากคำที่ปรากฏในบทความ ซึ่งจะระบุไว้ท้ายบทคัดย่อ ให้มีคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และไม่ควรมีคำสำคัญเกิน 5 คำ
- 5) **บทนำ:** ประกอบด้วย
 - 5.1) **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา:** เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตลอดจนเหตุผลอันมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้
 - 5.2) **วัตถุประสงค์:** เป็นการกล่าวถึงเหตุผลและจุดมุ่งหมายอันนำมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์จะต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา
 - 5.3) **สมมติฐาน (ถ้ามี) :** เป็นการกล่าวถึงคำตอบสมมติในประเด็นปัญหาของเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งผู้ทำการศึกษได้กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของเรื่องที่ทำการศึกษา
 - 5.4) **ขอบเขตการวิจัยหรือการศึกษา:** เป็นการกล่าวถึงขอบเขตของเรื่องที่ทำการวิจัยหรือทำการการศึกษา โดยจะต้องมีการระบุขอบเขต เช่น เชิงพื้นที่ เชิงปริมาณ เป็นต้น
 - 5.5) **ระเบียบวิธีการวิจัยหรือศึกษา:** เป็นการกล่าวว่าการวิจัยหรือการศึกษาในเรื่องนี้ใช้รูปแบบใด มีการอธิบายและวิเคราะห์วิธีการวิจัยหรือการศึกษา โดยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

5.6) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ: เป็นกล่าวถึงว่าผลของการเสนอผลงานในเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใดและในด้านใด

6) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง : เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโจทย์การศึกษา โดยอ้างอิงหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษา

7) ผลการศึกษา: เป็นการกล่าวและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนรายงานผลการศึกษาอย่างเป็นลำดับ ชัดเจน และได้ใจความ

8) อภิปรายผล เป็นการประเมินผลการวิจัย เพื่อให้เหตุผลยืนยันว่าผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือ ถูกต้อง เป็นจริง

9) สรุปผลและข้อเสนอแนะ: เป็นการกล่าวให้เห็นว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และกล่าวถึงข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ควรมีประเด็นคำถามเพื่อเป็นแนวทางสานต่อการศึกษาต่อไป

10) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี): เป็นการกล่าวว่งานที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้รับการสนับสนุนหรือการช่วยเหลือจากบุคคลใด อย่างไร

11) บรรณานุกรมและรายการอ้างอิง: รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยใช้รูปแบบตามที่วารสารกำหนด

4.2 บทความวิชาการ

1) ชื่อเรื่อง: ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนบทความ: ชื่อผู้เขียนบทความให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และให้มีรายการอ้างอิง (APA Style) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อและที่อยู่สถาบันที่สังกัดของผู้เสนอผลงาน

3) บทคัดย่อ: เป็นการกล่าวถึงเนื้อความที่ศึกษาทั้งเรื่องโดยย่อ ซึ่งเริ่มจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนผลการศึกษาและบทสรุปของการศึกษา โดยให้มีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) คำสำคัญ: คำที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของเนื้อหาสารสนเทศ โดยมาจากคำที่ปรากฏในบทความ ซึ่งจะระบุไว้ท้ายบทคัดย่อ ให้มีคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และไม่ควรมีคำสำคัญเกิน 5 คำ

5) บทนำ: เป็นการกล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนเหตุผลอันนำมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้ รวมถึงข้อมูลเชิงวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) เนื้อหา: เป็นการกล่าวถึงเนื้อหาที่ทำการศึกษาอย่างเป็นลำดับ ชัดเจน และได้ใจความ

7) สรุปผลและข้อเสนอแนะ: เป็นการกล่าวให้เห็นว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และในกรณีที่มีข้อเสนอแนะ ให้กล่าวถึงข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

8) **บรรณานุกรมและรายการอ้างอิง:** รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยใช้รูปแบบตามที่วารสารกำหนด

4.3 บทวิจารณ์หนังสือ

1) **ชื่อผู้วิจารณ์:** ชื่อผู้วิจารณ์ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และให้มีรายการอ้างอิง (APA Style) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อและที่อยู่สถาบันที่สังกัดของผู้วิจารณ์

2) **ชื่อหนังสือที่วิจารณ์:** ให้วิจารณ์หนังสือเป็นภาษาไทย

3) **บทวิจารณ์หนังสือ:** เป็นการกล่าวถึงข้อดีและข้อบกพร่องของเรื่องที่วิจารณ์ โดยชี้ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างได้ใจความ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น โดยการวิจารณ์หนังสือต้องเป็นการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์

4) **บรรณานุกรมและรายการอ้างอิง:** รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยใช้รูปแบบตามที่วารสารกำหนด

ตัวอย่างการอ้างอิงท้ายบทความ (APA Style ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6)

หนังสือ

1) ผู้แต่ง 1 คน

ไทย ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/
////////สำนักพิมพ์.

อังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/
////////สำนักพิมพ์.

เช่น

อุมา สุนธมาน. (2526). *การประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Apple, M. W. (2004). *Ideology and curriculum* (3rd ed.). Boston, MA: Routledge Kegan
Paul.

2) ผู้แต่ง 2 คน

ไทย ชื่อ/สกุล/และชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่
////////พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

อังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ./&/สกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่ 2
////////เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

เช่น

ปรียานุช พิบูลสงคราม และ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2553). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนา
ที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

Certo S. C., & Peter, J. P. (1991). *Strategic management: Concept and applications*. New
York, NY: McGraw - Hill.

3) ผู้แต่ง 3-7 คน

ไทย ชื่อ/สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ/สกุลผู้แต่ง2(3,4,5,6),/และ/ชื่อ/สกุลผู้แต่ง7./(ปีพิมพ์)./ชื่อ////////เรื่อง/
(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อผู้แต่ง1./สกุล,/อักษรย่อชื่อผู้แต่ง2(3,4,5,6)/&/สกุล,/อักษร////////ย่อชื่อผู้แต่ง7./
(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง./(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./สถานที่
////////พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

เช่น

หิรัญ หิรัญประดิษฐ์, สุขวัฒน์ จันทรปรณิก และ เสริมสุข สลักเพชร. (2540). เทคโนโลยีการผลิตทุเรียน.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

John, J.A., Whitaker, D., & Johnson, D. G. (2001). Statistical thinking for managers. Boca
Raton, FL: Chapman & Hall/CRC.

4) ผู้แต่ง 8 คนขึ้นไป

ไทย ชื่อ/สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ/สกุลผู้แต่ง2(3,4,5,6),/และ/ชื่อ/สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปี////////พิมพ์)./ชื่อเรื่อง/
(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อผู้แต่ง1./สกุล,/อักษรย่อชื่อผู้แต่ง2(3,4,5,6)/&/สกุล,/อักษร //////////ย่อชื่อผู้แต่งคน
สุดท้าย./(ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง./(พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./
////////สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

เช่น

นพรัตน์ เศรษฐกุล, เอกชัย เอกทัพพ์, พงศธร บรรณโสภีชัย, ชยุดม สุขทิพย์, ปรีชา วิทย์พันธุ์, จีรศักดิ์
แสงศิริ, ...ดาริน รุ่งกลิน. (2552). ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนัง: การจัดการ
พื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปากพนังเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ. นครศรีธรรมราช:
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

Mercer, D. W., Kent, A., Nowiki, S. D., Mercer, D., Squier, D., Choi, W., ...Morgan, C. (2004).
Beginning PHP5. Indianapolis, IN: Wiley.

บทความบรรณาธิการ

ไทย ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน/ชื่อ/สกุลบรรณาธิการ/(บ.ก.)/ชื่อหนังสือ/
 //////////(น./เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./In/ตัวย่อชื่อ/สกุล/(Ed. หรือ Eds.)/
 //////////ชื่อหนังสือ/(p./ หรือ pp./เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

เช่น

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2540). การวิจัยอนาคตแบบ EDFR. ใน ทิศนา แคมมณี และ สร้อยสน สกธรัตน์
 (บ.ก.), *แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา* (น. 1-18).
 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Pianta, R. C., Rimm-Kaufman, S. E., & Cox, M. J. (1999). Introduction: An ecological
 approach to kindergarten transition. In R. C. Pianta & M. J. Cox (Eds.), *The
 transition to kindergarten* (pp. 3-12). Baltimore, MD: Paul Brookes.

วารสาร

ไทย ชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า.
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/ //////////เลขหน้า.

เช่น

มานะ สินธุวงษานนท์. (2549). ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 18(2), 115-116.

Chawla, L. (1994). Editor's note. *Children's Environment*, 2(11), 3.

หนังสือพิมพ์

ไทย ชื่อ/สกุล./(ปี,/วัน/เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/น./เลขหน้า.
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อ./(ปี,/เดือน/วัน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/p/ หรือ
////////pp./เลขหน้า.

เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2548, 13 ธันวาคม). แผนพัฒนาคุณภาพและ
มาตรฐานอุดมศึกษาในช่วงระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2549-2553). มติชนรายวัน, น. 6.

Thianthongdee, K. (2011, April 26). Online marketing for hotels and tourism. *The Nation*,
p. 64.

วิทยานิพนธ์

ไทย ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง/(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ
////////วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต),/ชื่อสถาบัน,/สถานที่พิมพ์.
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อ./ชื่อเรื่อง/(Doctoral dissertation หรือ master's thesis)./
////////ชื่อสถาบัน,/สถานที่พิมพ์.

เช่น

มนต์ชัย มั่นวสิน. (2552). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน: การบริหารกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี
ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.

Sukharomana, R. (1998). *Willingness to pay for water quality improving: Difference
between contingent valuation and averting expenditure model* (Doctoral
dissertation). University of Nebraska Lincoln. USA.

เว็บไซต์

ไทย ชื่อ/สกุลผู้เขียน./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้น/วัน/เดือน/ปี./จาก/URL
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อผู้เขียน./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./Retrieved/เดือน/วัน/ปี./
 /////from/URL

เช่น

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2557). *แผนยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2556 – 2559*. สืบค้น 9
 มิถุนายน 2559, จาก
http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=view&id=2084&Itemid=183

University of Wisconsin System. (1985). *Patent policy (G34)*. Retrieved June 9, 2017, from
<http://www.uwsa.edu/fadmin/gapp/gapp34.htm>

การสัมภาษณ์

ไทย ชื่อ/สกุล./(ปี,/วัน/เดือน)/[วิธีการสื่อสาร]./สัมภาษณ์โดยชื่อ/สกุล./
 /////ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สถานที่.
อังกฤษ สกุล,/อักษรย่อชื่อ./(ปี,/เดือน/วัน)/[Tape recording]./Interviewed by/
 /////อักษรย่อชื่อ/สกุล/[วิธีการสื่อสาร]./ตำแหน่งของผู้ถูกสัมภาษณ์, /////สถานที่.

เช่น

พระมหาประสระ สมาจาโร (สังขรัตน์). (2554, 16 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย
 เอมอัชฌา วัฒนบุรณนที. รองเจ้าอาวาสวัดสวนพลู, กรุงเทพมหานคร.

Smith, M. B. (1998, August 12). Interviewed by C. A. Kiesler. [Tape recording]. President's
 Oral History Project, American Psychological Association. APA Archives,
 Washington, DC.

ตัวอย่างการอ้างอิงในบทความ (APA Style ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6)

การอ้างอิงในเนื้อหาจะใช้ระบบนาม-ปี โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่หน้าข้อความ

ไทย ชื่อ/สกุล/(ปี) อังกฤษ สกุล/(ปี)

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่ท้ายข้อความ

ไทย (ชื่อ/สกุล,/ปี) อังกฤษ (สกุล,/ปี)

เช่น

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2548) ได้วิจัยเรื่อง...

...และมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของ Bernard and Krupat (1994) ประกอบ...

...และกำหนดระยะจบการศึกษา สอนทั้งวิชาสามัญและศาสนา (วีระศักดิ์ จันทร์สองแสง, 2546)

...ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต (Eker, Arkar, & Yaldiz, 2000) จึงเป็น...

ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองแหล่ง ให้เขียนดังนี้

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่หน้าข้อความ

ไทย ชื่อ/สกุล/(ปี)/และ/ชื่อ/สกุล/(ปี) อังกฤษ สกุล/(ปี)/and/สกุล/(ปี)

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่ท้ายข้อความ

ไทย (ชื่อ/สกุล,/ปี;/ชื่อ/สกุล,/ปี) อังกฤษ (สกุล,/ชื่อ./ปี;/สกุล,/ชื่อ./ปี)

เช่น

...สอดคล้องกับผลการศึกษาของมานะ นาคำ (2549) และ สีลาภรณ์ บัวสาย (2548)...

...หรือถึงแก่ชีวิต (ศรีวรรณ มีคุณ, 2548; เพิ่มพูน แพนศรี, 2551)

ถ้าเป็นการอ้างอิงจากหนังสือเล่มอื่นอีกทอดหนึ่ง ให้เขียนดังนี้

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่หน้าข้อความ

ไทย ชื่อ/สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ/สกุล,/ปี) อังกฤษ สกุล,/ชื่อ./(cited in/สกุล,/ชื่อ,/ปี)

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่ท้ายข้อความ

ไทย (ชื่อ/สกุล,/อ้างถึงใน/ชื่อ/สกุล,/ปี) อังกฤษ (สกุล,/ชื่อ./(cited in/สกุล,/ชื่อ,/ปี)

เช่น

...ซึ่ง Sobahle (อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)...

ถ้ามีการนำข้อความหรือคำพูดของผู้เขียนมาทั้งหมดโดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยน ให้ทำการใส่เครื่องหมายคำพูด (“ ”) และใส่เลขหน้าดังตัวอย่าง

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 3 หน้า 1-2 กล่าวไว้ว่า “ให้ยกเลิกความในบทนิยาม...” หรือ

“...คืบแกโรงเรียนนั้น” (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน ฉบับที่ 2, 2554, หน้า 7)

สำหรับการสัมภาษณ์ ให้เขียนดังนี้

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่หน้าข้อความ

ไทย ชื่อ/สกุล/(สัมภาษณ์,/วัน/เดือน/ปี)

อังกฤษ ชื่อ/สกุล/(personal communication [วิธีการสื่อสาร (ถ้ามี)],/เดือน/วัน,/ปี)

ในกรณีข้อมูลนาม-ปี อยู่ท้ายข้อความ

ไทย (ชื่อ/สกุล,/สัมภาษณ์,/วัน/เดือน/ปี)

อังกฤษ (ชื่อ/สกุล/(personal communication [วิธีการสื่อสาร (ถ้ามี)],/เดือน/วัน,/ปี)

เช่น

ชัยฤทธิ์ ยนต์เปี่ยม (สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2549)

T. K. Lutes (personal communication, April 18, 2001)